

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Emlékirat,

melyet a kolozsvári egyházközség az ő érdemes és szeretett papjának, nt. Herepei Gergelynek lelkipásztorkodása 25-ik évfordulója alkalmából ünnepélyesen átnyújtani határozott.

Nagytiszteletű

Herepei Gergely urnak,

a kolozsvári evangelium szerint reformált egyházközség egyik lelkipásztorának.

Kolozsvártt.

Nagytiszteletű lelkész Ur!

Most van — ezekben az időkben — 25-ik évfordulója annak az esztendőnek, melyben a kolozsvári evangelium szerint reformált egyházközség és Nagytiszteleted között egy szent frigykötés történt. Frigykötés arra nézve, hogy míg Isten akarandja, egymáshoz jóban és roszbán, hivek maradnak. Hivek, mint a pásztor és a nyáj abban a bibliai értelemben, hogy az egyiknek sorsa, öröme és bánata, a másoknak sorsa, a másoknak öröme, a másoknak bánata is.

Isten, a mi Atyánk, e frigykötést nem csak megáldotta, de ime, most azt is megengedte érnünk közös szeretetben, hogy az áldott kötésnek ezüst lakodalmát most lelkünkben megünnepelhessek.

Istené legyen mindenek előtt a mi közös hálaadásunk az elmúlt huszonöt esztendő minden áldásáért, minden órájáért. Mert nem a gyorsaké a futás, és nem az erőseké a diadal. Egyedül Isten az, a ki »ad előmenetelt minékünk!« Áldjuk azért, »áldjátok mindnyájan az ő nevét, kik az ő hiv szolgálai vagytok, kik az ő házában lakóztok, és jártak az ő tornáczában«, mert sokszor láttatta ez idők alatt Isten mi-velünk az ő kegyelmét!

És Te, szeretve tisztelt lelkipásztorunk! míg hálád a miénnkel ölelkezten száll ma is Istenünkhöz: vedd szívesen a multakra való visszagondolásunk között e gyülekezetnek köszönetét, irántad való vonzalmának, szeretetének egyszerü, de őszinte kifejezését.

Ez egyházközség és a te Ároni-családod sorsa emberöltőkön át volt egybekapcsolva. A mit apáid szóltak itt a mi apáinknak: azt szóltad Te, az unoka, az unokáknak. Az úr akaratját, az Igét, a Krisztust, »azt pedig, a ki megfeszítettetett«. És a szeretetet, mely »a tökéletességnek kötele« és »minden bölcsességnek kezdete.«

Légy áldott az evangeliumért, melylyel huszonöt esztendőnkön át hiven sáfarkodtál miközöttünk. Légy áldott, hogy »kereszteltél miközöttünk nemesak vízzel, de tűzzel és szentlélekkel«, hogy szeretetet könyörögtél az egymást szerető szívekre. És légy áldva a vigasztalásnak annyi »mézzel folyó« szaváért, melyet a koporsók körül hintegettél, hogy a mi bánatunk »ne legyen olyan bánat, mint a pogányoké, a kiknek nincsen semmi reménységük«.

Oh! mert nekünk van a halálban és életben egyaránt! Reményünk, »mely meg nem szégyenit!« Ennek fonalával kapcsoljuk ez ünnepi alkalmat is az eljövendő napokhoz és esztendőkhöz, várván Istennek kegyelmét ezutánra is: Reád és magunkra — e gyülekezetre egyaránt.

Áldjon meg és szeressen az Ur minden ő javának javával, mindzokkal együtt, »kikkel szíved egy«, kik a Te szűkebb családod tagjai és e gyülekezettel együtt, mely a Te második családod volt eddig. Kérünk, hogy tartsd annak — hibáival és erényeivel együtt — ezutánra is.

Isten áldása kísérjen további útatdon!

A kolozsvári evangelium szerint reformált egyházközségnek 1898. ápril. 30-án tartott közgyűlése nevében

Dr. Gidófalvy István,

főgondnok, mint elnök.

Az erők egyesítése.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság folyó évi közgyűlését e bérczes kis haza fővárosában, Kolozsvártt éppen azokban a napokban fogja tartani, a mikor a két testvérország uniója ötven éves évfordulójának magasztos ünnepét üli meg az egygyé vált nemzet; a mikor arany-menyegzőjét ünnepli a délibábos rónák szép tündérleánya Csaba ivadékaival. Az ünnepély harmóniáját egészíteni ki, ha eljő velünk együtt ünnepelni az a Protest. Irod. Társaság, a melynek symboluma a két egymást szorító kéz, az egyesített erők eme jelvénye. Szép gondolat volt a testvér-egyházak részéről a közgyűlésnek Kolozsvárra történt meghívása; még szebb, hogy a Társaság elfogadta azt; a legszebb azonban az lenne, ha meggyőződhetnék a Társaság arról, hogy törekvéseivel, céljaival nemcsak rokonszenvezünk, hanem munkáiban tetterővel, lelkesedéssel és kitartással osztozni is kívánunk.

Eltékintve a 60-as évek elején megindult ama mozgalomtól, — a melynek célja a protestáns egyház tagjainak és íróinak az egyesítése volt s a melynek lelke akkor Révész Imre volt, a kit azonban a kiviteltől teljesen elkedvetlenítettek az akkori politikai, sajtó- és társadalmi viszonyok, — a Magyar Protest. Irod. Társaság szervezése a második nagyobb szabású törekvés egyházunkban az erők egyesítésére, a tagoknak irodalmi téren való »egybekötöztetésekre«.

Gyönyörű és mindenha elismerésre méltó munkát végzett egyházi irodalmunk gazdagításában, hogy úgy mondjuk, megtermékenyítésében, a gondolatok tisztázásában, új irányok kijelölésében az a kis lelkes, nagy készültségű és még nagyobb munkaerejű csapat, a mely a 70-es években a Protestáns Egyletet megalakította és nem csekély anyagi és szellemi áldozatok árán közel egy évtizedig fenntartá. Hitelvi szempontból lehet vitatkozni a felett, hogy vajjon a Protestáns Egyletnek volt-e igaza, avagy az ezzel magát ellentétbe helyezett conservatív iránynak; de az az eszmék küzdelmétől vissza nem rettenők és a dolgokat, a szellemi élet jelenségeit tárgyilagosan szemlélni tudók előtt feltétlenül bizonyos, hogy ez az Egylet őszintén, a legjobb tudásával, az egyház iránt való nagy szeretettel és a modern társadalmi követelmények teljes föllismerésével akarta egyházi életünket föllendíteni, a chablonszerű

intézményekbe megifjító életerőket önteni, a gazdag mult föltárásával a jelent megtermékenyíteni s a külföldi kiváló irodalmi munkák átültetésével fölrázni, eszméltetni és önálló munkásságra lelkesíteni. A Prot. Egylet vezérémberei érezték mindannyian azt, a mit az alakuló gyűlésen Ballagi mondott volt megnyitó beszédében, hogy az egyháztársadalmi élet olyan, mint a lázbeteg s hánykodik, mert egészség kellene neki és az Egyházi Reform, majd az Egyházi Szemle hasábjai csak úgy dúzzadtak az egyháztársadalmi munkát sürgető, az ennek eszközeit feltüntető tudományos és gyakorlati cikkektől, a megújulásért való lelkesedéstől s megszólalt ezekben minden hang a tudós fejtegetéstől el a szónoklatok viharzásáig, hogy világosítsák meg az elméket és határozzák tettekre az akaratot.

De azt mondja legújabb művében Mikszáth Kálmán, hogy a magyar embernél a legtöbb dolog csak »hangulat«. Mikor a hangulat a Prot. Egylet iránt lelohadt: akkor az Egylet is megkezdte s csakhamar be is végezte a haldoklás processusát. A közöny hinárjában megfeneklett hajót hiában próbálta »előre!« vezényelni erős vezetője, a kerekeket megakasztotta a hitvány iszalag; de a vezetőnek becsületére legyen mondvá, hogy mindvégig hűségesen kitartott.

Aztán a 80-as évek legvégén egy kedvező »hangulat« megalapította a Magyar Prot. Irod. Társaságot. Az első jelentkezésre aláírtak körülbelől 1300—1400-an. Az egyetemes konvent is melléje állott a maga erkölcsi támogatásával s az egymást követő felhívások nem maradtak eredménytelenek. A Társaság megindította a maga kiadványait. Monográfiáiban becses dolgokkal gazdagította főleg egyháztörténeti irodalmunkat. A Prot. Szemlében nem egy maradandó becsü tanulmányt bocsátott közre. A »Koszoru« című népies vállalatával az egyházépítő irodalomnak tesz szolgálatot a hivek ezreinél, lenyult a nép rétegébe s azt látja el jó vallás-erkölcsi olvasmányokkal. A legújabban megindított »Házi Kincstár« című sorozatban pedig a műveltebb protestánsoknak kíván építő tartalmu könyveket nyújtani. Szóval a protestáns és ezzel együtt a nemzeti ügyet szolgálja nem kisebb munkával, de nem is kisebb nehézségekkel küzdve, mint annak idején idősebb testvére, a Protestáns Egylet. Ez utóbbinál csak annyiban van szerencsésebb helyzetben, hogy mégis több, részint befizetett, részint megajánlott tőkéje van, mint volt amannak; de e tő-

kének kamatai azért még a Prot. Szemlének egy évi folyamát sem tudnák fedezni.

A főnnállás kilencz esztendeje alatt a tagok száma nem hogy szaporodott volna, hanem körülbelől 300-zal megfogyott. A mult évi kimutatás szerint a Társaságnak összesen 1066 tagja volt (33 pártfogó, 294 alapító, 392 rendes, és 347 pártoló tag). Meglátjuk, hogy az idénre nőtt-e ez a szám? A mi pedig az időben nem növekszik, az a természet kérlelhetetlen törvénye szerint satnyul, lassan-lassan sorvad, életerejét veszti s a vég könnyen kiszámítható. Pedig ezt a sorvadást megengednünk, éppen ezekben a veszedelmes időkben, egyáltalában nem volna szabad.

A római katholicismus eltanulta a reformációtól mind azokat a társadalmi ható és építő eszközöket, a melyekben a reformációnak annak idején a hódító és összetartó ereje állott. Ezek közül ma a sajtót mindeneknél jobban felhasználja. A legműveltebbektől el, le a nép legalsóbb osztályáig mindenkire igyekszik hozzá férni s mindenikhez tud a maga nyelvén, a neki kedvelt formában szólni és így vinni be a maga világnézetét a társadalom minden rétegébe, nyomni rá a közgondolkozásra a maga bélyegét. Róma soha sem felejt és mindig tanul. Jól tudja, hogy mekkora hatalom azok az apró ólom betűk.

A mikor tehát egy irodalmi társaságról van szó, akkor egyfelől az irodalomban, a sajtóban, másfelől a társulásban, az erők egyesítésében rejülő hatalomról és hódító erőről beszélünk. Fölismerjük-e ezt az erőt, és akarjuk-e ezt a hatalmat? Vissza akarjuk-e szerezni azt a supremaciát, a melyet a magyar protestantismus egykor e nemzet életében olyan fényesen gyakorolt? Biztosítani akarjuk-e hatásunkat és irányító befolyásunkat a nemzet életére, a magyar társadalomra, a közgondolkozásra és az emberek ethikai világnézetére: akkor akarnunk kell azokat az eszközöket is, a melyekkel ezek a célok elérhetők. Akkor egyesíteni kell erőinket. Senkinek magát a közmunkától vonogatnia nem szabad. Féltreállani, bűn. A támogatást megvonni, véték. A köteleességet nem teljesíteni, súlyos mulasztás; mert senki nem tudhatja, hogy nem éppen ő reá, az általa vitt nehány homokszemre, vagy téglára, az ő segítségére, avagy támogatására van feltétlen szükség. A protestáns egyházat építő munka egyszermind és egyenesen nemzeti építés is. Ezt nekünk soha sem szabad elfelejtenünk; és a

mikor Sionunkat erősítgetjük, nemzeti életünk fundamentomait és védbástyáit építjük.

Az evangelium szellemének és erejének a lelkekbe való bevitelére pedig az élőszo mellett mindenha a leghathatósabb eszköz volt az irodalom, a sajtó. Azt a Társaságot tehát, a mely egyházunk legjobbait arra egyesítette, hogy irodalmilag szolgálja Sionunk építésének a munkáját, minél intensivebben kell támogatnunk; reá minél hathatósabbán föl kell hívunk híveink figyelmét, őket ennek érdekkörébe igyekeznünk kell bevonni, kiadványaival megismertetni, ezeket közöttük alkalmas módon terjeszteni s ekkint annak növekedését, fejlődését előmozdítani.

Ilyen »hangulattal« várjuk a Társaság közgyűlését. De óhajtandó, hogy a hangulat mély érzésekbe, meggyőződésbe és tettekbe menjen át. A hangulat csak impulsus legyen a folytonos és állandó munkára.

Kenessey Béla.

Refleksiók

az egyházkerületi hitelbank létesítése ellen felhozott véleményekre és nyilatkozatokra.

(Folytatás.)

Tagadni nem lehet, hogy mind a két felfogás nagyon érdekes s némi rokonságot is mutat egymással, a mennyiben az egyház fogalmát és a bankalapítás fogalmát mind a kettő összekapcsolja, de összeegyeztetni egymással egyáltalán egyik sem tudja. Sőt a *Hajnal* megteszi még azt is, hogy nem csak az egyházzal, hanem magáról a *Krisztusról* is szól, hogy a *különbség* és sok tekintetben, *az ellentét* azonnal szembetűnjék e két fogalom között: Krisztus és a bankalapítás. Valóban igaza van Szabó Aladárnak, hogy *Krisztus az egyházat nem bankalapítás czéljából alkotá.*

Hanem, miért alkotta vajjon?

Valami roszmájú emberek, a kik a *Hajnalt* a saját fegyverével szeretnék megverni, azt kérdezhetnék erre, hogy hát vajjon: a *Fehér Kereszt* — Vagy a *Kék Kereszt*, vagy stb. czéljából alkotá-e? Vagy pedig azért, hogy a *Hajnal*, és más ilyen irányú egyházi lapocskák, a 19-ik század végén, kegyes szemforgatásból, *vigan éljen-e?*

De mi nem lévén rosz májút emberek a kérdésre nem kérdéssel, hanem *telelettel* válaszolunk, és megmondjuk, hogy Krisztus a mi felfogásunk és az ő kijelentése szerint, miért alapította az egyházat, jóllehet nem hallgathatjuk el, mert hiszen az igazságra tartozik, hogy *Krisztus soha semmitéle egyházat nem alkotott.* Ő, mint békés természetű ember, benne maradt élete utolsó pillanatáig a zsidó egyház kötelékében Hanem a ki, a krisztusi elvek alapján, az első keresztyén egyházat megalapította, az *Pál apostol* volt. De mert Pál apostol is csak arra az alapra épített, a mely egyszer vetetett s a mely nem más, mint a Jézus Krisztus: innen megmondhatjuk mi is, hogy miért alapította, vagy alapította Krisztus az egyházat.

Azért, hogy annak keblében és kötelékében érhesse el mindenki az általános emberi és a keresztyéni élet leg-

magasabb célját: a *tökéletességet*. A tökéletesség fogalmához, illetve az ezután való törekvés eszközeihez pedig hozzátartozik *a vagyon is, a pénz is, sőt még sok minden a mi ebből a világból való*, mert a szeretetnek, a könyörületnek és az irgalmasságnak szinte egyetlen *valamirevaló tényét* sem lehet végrehajtani vagyoni tehetség nélkül, sőt napjainkban, tisztán *az egyén* szellemi életének kifejezése is szinte lehetetlen, ha nincsenek meg hozzá azok az eszközök, melyeket csak pénzzel lehet megszerezni.

Ugy az *egyének*, mint *az egyháznak* tehát, *szellemi élete kifejtésére, világi eszközökre, vagyonra és pénzre van szüksége*, és pedig annál többre, *minél inkább érzi valaki annak a szükségét, hogy a tökéletesedés nagy célja felé haladni szent kötelesség*.

Ezt a nagy igazságot mindenkor belátta és elismerte az emberiség történetének folyamán s ha voltak is egyesek, kik az ellenkezőt hangoztatták és a kolostorok szűk falai közé bevonultak a világ elől, hogy önkínzás, testsanyargatás és a vagyonról való lemondás között töltsék életüket, de az emberiség legnagyobb része — még a hívők és a kegyesek is akkor is belátták, hogy *az egyéni életet és az egyénekben az egyház célját csak akkor tudják igazán szolgálni, ha sem a világtól, sem a világi javaktól nem zárkoznak el ridegen, hanem azt, mint egy nagy mezőt, a keresztyén elvekkel telékesítik és áthatják; ezeket pedig, mint alkalmas eszközöket, cél-tudatosan* felhasználják.

Csodálkozunk nagyon a *Hajnalon*, melynek minden egyes száma egy-egy nagy *reklám* a közönség *adakozásra* való felhívására, a különböző általa képviselt *szeretet-egyesületek* alapjainak támogatására, hogyha ilyen *elveket* hirdet: *Krisztus az egyházat nem bankalapítás céljából alkotá; miért alakít ő olyan egyesületeket, melyeknek az érdekében a közönséget mindegyre megadóztatná, és egyáltalán, miért fogad ő el pénzt, ha istenországát e földön, pénz nélkül is lehet szolgálni és terjeszteni*.

Vagy tán, azt hiszi, hogy *könyöradományokból* sokkal tisztességesebb dolog fenntartani és fejleszteni ilyen szeretet-egyesületeket, vagy pláne az egyházat, mint *önmunkánkból és saját igyekezetünk* folytán.

Hanem hát, éppen a *Hajnal* példája tanít arra és az ő reklámszerű *felhívásai* bizonyítgatják, hogy miután az egyháznak és az összes egyházi intézményeknek *gyökérszálai ebbe a világba nyulnak be* és fejlődésük a földi élet ezerféle viszonyainak ilyen vagy olyan alakulásától függ: *ezt az egyházat a világból kivenni s azt világi eszközök nélkül, fenntartani és fejleszteni teljes és tökéletes képtelenség*. Pénz, vagyon, anyagi tehetség kell ahhoz, hogy itt e földön csak egy kis rongyos viskót is tudjon építeni az ember: hát még, ha egy olyan nagyszerű épületnek az építésén fáradozik, mint az *anyaszentegyház*, vajjon ott *nélkülözheti-e a megvetett pénzt, a kigunyolt vagyont és az elátkozott világi dolgokat*.

Ha pedig nem nélkülözheti: akkor, miért a nagy *jajgatás* és a szemforgató *megbotránkozás*, hogy *Krisztus az egyházat nem bankalapítás céljából alkotá*. Nem bizony.

Hanem *mi alkotjuk a bankot azért, hogy a Krisztus egyházának magasrendű érdekeit és örökkévaló céljait is szolgáljuk*.

Hát a templomokat miért építjük, az iskolákat miért tartjuk fenn? Miért teremtünk össze kepeváltási és más különböző alapokat, miért vásárlunk házakat és fekvősegeket? Ugyebár, mind azért, hogy ezek által a Krisztus egyházának érdekeit szolgáljuk s istenországának terjedését és a világban való győzelmét elősegítsük!?

Utoljára is, a templom is, az iskola is, anyagból van s a kepe megváltási és egyéb alapok is pénzben, vagy természetben vannak, de azért sem a templom égbemeredő kőfalaiiban, sem az iskola padlatában, senki meg nem botránkozik, sem pedig az egyházi és iskolai alapok megteremtése feletti töprengést senki sem gáncsolja, hanem ha már egy *nagyobbszabású és sokkal nagyobb eredménnyel kecsegtető* földi intézményt akar valaki alkotni és azt az egyház szolgálatába akarja kényszeríteni: akkor már feltámadnak a poklokban minden ördögei és szólnak nagy fenszóval és megbotránkozással: »A prot. egyháznak *külső ügyességekkel való tatarozgatása hiábavaló* mert már bomlásnak indult s *bukása bizonyos!*«

»Ez a bank csak rosszat eredményezhet. Mert ha elbukik: akkor agyoncsapja a ref. egyház erkölcsi tekintélyét teljesen. Ha pedig pénzügyileg felvirágozik: akkor az egész református egyházat magával rántja egyik kerület a másik után nyit váltóleaszámolási, vagy más banküzletet.« És Vajjon az egyház erkölcsi méltóságával és magasrendű hivatásával összeegyeztethető-e a bankalapítás eszméje kocz-kázatos üzleti vállalatokba befektethető-e az egyház pénze?

Furesa fogalmaik vannak és lehetnek ezeknek az uraknak *az egyház erkölcsi tekintélyéről és méltóságáról*.

Az igaz, hogy közönséges, mindennapi felfogás szerint, a tekintély nagyon *sokat függ* a vagyontól és a meglevő vagyon szaporításától és megtartásától, míg a vagyoni bukás, vagy tönkrejutás az ember tekintélyét nagyon is alászállítja. De ez a tekintély, a mely az ember vagyoni állásától annyira függővé van téve, nem erkölcsi, hanem *társadalmi tekintély*. Az erkölcsi tekintélyt az ember, és minden a földön levő intézmény az ő *erkölcsi tartalmától* nyeri: éppen azért azt külső, anyagi okok miatt el sem is veszítheti.

Ha pedig az történik meg, a mit hiszünk, hogy meg is történik, de a mitől a *Hajnal* kiváltképpen fél: hogy az alapítandó bank *pénzügyileg felvirágozik*, és a többi református egyházkerület is megpróbálja az egyházépítés ezen módját: nős, *micsoda veszedelem* rejthetik ebben?

Hogy az illető egyházkerületi bankok néhány hivatalnoka sokkal több pénzt számlál meg naponként, mint a mennyit most? Hogy az illető egyházközségek pénzei sokkal több jövedelmet hajtának, mint ma? Hogy a szükségben levő egyházközségek, vagy a vagyoni megerősödés útján előretörő egyházi testületek sokkal könnyebben támogatáshoz juthatnak, mint jelenleg? Hogy emelkedik a papi és a tanítói fizetés s általában az egyházak akcióképessége? Hogy nemcsak Budapesten és a nagyobb városokban, a hol tudvalevőleg sok a tehetős és áldozni tudó ember, hanem a vidéki nagyobb községekben is egyleteket, árvaházakat, gyermekmenhelyeket alakíthatnak? Hogy rendre-rendre a falusi pap is megsza-badul a pénzkezelés feletti felügyelet kimondhatatlan ter-

heitől s itt elvesztegetett idejét hiveinek lelki gondozására fordíthatja?

Ugyan, kérjük, ne tessék nagyhangu szólamokban beszélni és állításait nem az életből, hanem a levegőből összekapkodni, mert mindezek akkora előnyök ránk nézve, hogy nem a bankalapítás terve felett kell sajnálkoznunk, hanem a felett, hogy *miért nem alapította meg azt egyházunkban valaki, bár 50 esztendővel ezelőtt.* Akkor, tudom, istenem, hogy nem kellene most *az állam támogatását kérnünk és elfogadnunk,* és nem kellene azon gondolkoznunk, hogy vajjon, *micsoda úton-módon kellene anyagilag megerősödnünk* a fejlődő és növekedő igényekkel szemben?

(Folytatása következik.)

A lelkészi-fizetések kiegészítéséről szóló törvényjavaslat országgyűlési tárgyalásai.

(Folytatás.)

Meltzl Oszkár úgy érzi beszédéből, hogy abból az okból, mert »a jelen törvényjavaslat egyszerűen kizárja azt, hogy az erdélyi szász egyház részt kapjon a segélyből« indítványozza, hogy a javaslatot vegyék le a napirendről utasítsák a kormányt, hogy a felekezetek előleges meghallgatása után nyujtsa be új javaslatát; addig pedig az eddig fizetett államsegélyek felemeltessenek s az eddigi kulcs szerint az eddigi módzatok mellett osztassanak ki.*)

Gr. Csáky Albin a javaslatnak úgy kiinduláspontját mint módzatait nagyon szerencsésnek tartja s örömet fogadja el a javaslatot általánosságban. Egyetlen egy kifogás jogosultságát ismeri el s ez az, hogy méltánytalan aránytalanságok származnak a segélyezéseknél, de ez nagy részben a felekezetek helyzetének különféleségéből s e különbségek majdnem megmásíthatlan körülményektől függenek.

Polonyi Géza azt tartja, hogy Magyarországon addig a felekezeti békét helyreállítani nem lehet, míg az egyházi vagyon kérdése nem lesz elintézve, de nem úgy mint e javaslat 1. §-a jelzi, hogy a püspökök 100 ezer frtos jövedelmei mellett az állam segélyezze az alsó papságot. Követeli az 1848. XX. t.-cz. teljes végrehajtását a 3. §-al együtt. Ezért határozati javaslatot nyújt be, mely szerint:

»A képviselőház utasítja a kormányt, hogy a tárgyalás alatt levő javaslatban felsorolt lelkészek javadalmazásának kiegészítésére égetően sürgössé vált s a pénzügyi bizottság jelentése szerint 832·291 frtnyi összegben fedezendő államsegélyt az 1899. évi költség-előirányzatba vegye fel és fedezete iránt tegyen javaslatot. A javaslatot magát pedig azzal az utasítással adja vissza a kormánynak, hogy az az 1848. XX. t.-cz. rendelkezéseinek s különösen a 2. 3. §§-nak megfelelő javaslatot terjesszen elő.«

Gyóry Elek is az 1848. t.-cz.-ből indul ki, mint jogalaphoz, melynek végrehajtásában nem azt kívánna,

*) A mely szerint az ágost. ev. egyház 40 ezer forintjából az erdélyi szászok 16 ezer forintot kaptak; s a más négy kerület egyenként 6000 frtot.

hogy a mely felekezetnek az állam adott visszavétesék, hanem azt, hogy a kinek még nem adott, megadja, a mi megilleti. De vajjon ennyi illeti-e meg a szóban forgó felekezeteket, a mennyinél a pólai forgó-torony többbe került? Nem szabad megszűnnünk állhatatosan és állandóan sürgatni az 1848. XX.-cz. végrehajtását. A mit a javaslat elérni akar, pártolja; de kifogásolja, hogy a különböző történeti fejlődéseket egy kalap alá vonja s így nem a jogegyenlőséget kultiválja, hanem a nivellirozást. Kifogásolja, az állami érdekek olyan gáranciáit, a melyek oly elasztikus kifejezések alá vannak rejtve, mint államellenes, »lelkészi álláshoz nem illő, nem méltó súlyos erkölcsi vétség«. Hangsúlyozza a magyar lutheranus egyház hazafiságát. Kifogásolja a szász képviselők s különösen Meltzl álláspontját, ki továbbra is fenn szeretné tartani azt az állapotot, hogy az államsegélyből a szászok vigyék el az oroszán részt a 16. 24. aránya szerint, holott ők mesés összegű tizedkárptólást, állami vagyont is kaptak, de az állami unióknak megfelelő egyházi uniótól vonakodnak, mert »németek akarnak maradni« Némi módosítással az Apponyi gróf határozati javaslatához csatlakozik, miután komoly munkával azt hamar meg lehet csinálni.

Wlassics Gyula miniszter: Nem hallott olyan javaslatot, mely az állam és bevett felekezetek jogos érdekeinek egyformán megfelelné. A kormány a hazafiatlan lelkésszel s esetleg hasongondolkozásu fegyelmi hatósággal szemben nem állhat tehetetlenül. Az autonómiát a legmesszebb menő tekintetben részesítette, midőn érdekeit a birói védelem alá helyezte. Apponyinak köszöni, mert az arányosságot és létminimumot együtt megoldani lehetetlen. Csak papíron lehet, de a gyakorlatban nem, határozati javaslatát; de nem fogadhatja el. Az mikor arányosságot keres, a görögkeleti egyház ellen irányul, mert más és más a hivek teherviselési képessége. Az alkut nem tűrő állami érdek az, hogy a lelkészek létminimuma meglegyen. Fenntartja vele szemben a kettős kvalifikációt, mert különben az orthodox zsidó hitfelekezet és a gör. kel. román egyház legtöbb papja kimaradna, pedig ezek is bevett vallás papjai s válás-erkölcsi missiót teljesítenek. — A nemzeti politika érdeke az, hogy őket a nemzeti konszolidáció nagy munkájának megnyerjük s ne tegyük még nagyobb ellenségeivé a hazának. Hogy a lelkészek száma arányban áll-e az egyházi szükségekkel, ennek eldöntésébe most nem avatkozhatnak, mert ez a parókhák revíziójára vezetne. Zichy János gróffal szemben elismeri, hogy intézményes biztosítékokra a kormány önkénykedésével szemben szükség van, kivált ha a néppártiak juthatnának a kormánypadokra; azért gondoskodott is azokról. Az elasztikus »államellenes irány« azért kell a javaslatba, mert nem csupán a büntető törvényben felsorolt cselekvények veszélyesek az államra. Azért kell, hogy jövőre ne történhessék meg, mi eddig gyakori volt, hogy a pap tüntetőleg megtagadta a milleniumi istentisztelet megtartását, hogy a közigazgatási hatóságok magyar nyelvű megkereséseit visszautasították s tüntetve román nemzeti színű válszalaggal járnak. Ily papoknak kiegészítést adni: arra ő nem vállalkozik.

(Folytatása következik.)

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvártt, 1898. ápril. 25.

Elnökölt: főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: Dr. Vályi Gábor, elnökhelyettes, Szász Dénes, Kenessey Béla, Becsek Lajos, Deésy Gyula, Parády Kálmán, ig. tanácsosok. Márkus János titkár, Deák József pénztárnok, Dr. Deák Albert ügyvéd, Maksay János, számvevő és Dr. Kádár János, s. titkár, mint jegyző.

Az ülés megnyitása s az időközben tett elnöki intézkedések jóváhagyó tudomásul vétele után elnöklő főt. Püspök aa. bejelentette, hogy mint a magyar főrendiháznak hivatalból való tagja, résztvett az április hó 11-én tartott ünnepélyes országgyűlésen és az Ő Felsége előtt történt hódoló tisztelgésben, hol is közvetlen szemlélet és hallás útján is volt alkalma megismerni ama szeretetteljes viszonyt, mely ma királyunk Ő Felsége és nemzetünk, illetve annak képviselője között fennáll. Kérte e bejelentését jegyzőkönyvileg megőrkíteni, a mit ig. tanácsunk, az ötvenedik évforduló alkalmából megünnepeelt 1848-diki törvény-alkotások nagy jelentőségére tekintettel, egyhangú határozattal ki is mondott.

Ugyancsak főt. Püspök aa. jelentette, hogy a folyó évi egyetemes konvent a kolozsvári szeretet házügyében kért határozat meghozatalát, az egyházkerületek véleményeinek meghallgatásáig függőben hagyta, ami teljesen indokolt is abból a szempontból, hogy a testvéregyházkerületek is kellőleg ismerkedjenek meg az intézmény rendeltetési céljával. Ennek sikeresebb megvalósulása érdekében főt. Püspök aa. a »Szabadsajtó« nevű egyháztársadalmi lapban a szeretetházról részletes leírást tétetett közzé s ez intézkedésének jóváhagyását kérte. Ig. tanácsunk a jóváhagyást megadta s a 119 frt. nyomdaköltséget, a szeretetház alapja terhére folyósította.

Nemes Árpád, kükküllői esperes aa., az ellene Balogh Sándor, lelkész aa. által emelt panasz folytán, az ügy tisztázására és sértett tekintélyének helyreállítása céljából maga ellen vizsgálatot kért, a mit ig.-tanácsunk elrendelvé, annak végrehajtására a marosi egyházmegye fegyelmi bíróságát delegálta.

A bábonyi lévita-tanító által felebbvalói ellen emelt panasz vizsgálata rendjén kitűnő a panasz alaptalansága és egyúttal nevezett levitatanítónak az állásával járó teendők vitelére való képtelensége: ellene a fegyelmi eljárás, hivatalától való fölfüggesztéssel kapcsolatosan, elrendeltetett.

Marosvásárhelyi kollégiumunk előljáróságának az Inceféle alapítványi kamatok utólagos kiadhatása iránti kérése nem volt teljesíthető.

Magyar-palatikai egyházközségünk templom, papilak és harangláb renoválási terve és költségvetése, műszaki előadó aa. véleménye alapján, jóváhagyott s a renováláshoz szükséges 1030 frt 50 kr. az egyház központi kezelés alatt álló tőkéinek kamatjából kiutaltatott.

(Vége következik.)

Különfélék rovata.

Viharos presbyteri gyűlés. A kolozsvári egyházközség ápril. 30-án tartott presbyteri gyűlése viharos volt. Ez állításunkat bizonyítják értesüléseink, melyeket e gyűlés lefolyásáról vettünk s bizonyítják a gyűlés ama

részletei is, melyeknek mi-magunk voltunk tanuja. A kolozsvári egyházközség képviselői gyűlése 4 egyházkerületi képviselőt választott volt, kik közül az egyiknek megválasztását Igazgató-tanácsunk nem igazolta s így alkalmat adott az egyházközségnek a hibás választást kikorrigálni. Ez a correctio azonban nem történhetett meg, mert a presbyterium az erre vonatkozó igazgató-tanácsi intézkedést vissza küldeni s egyszersmind az Igazgató-tanácsot fölkérni határozta, hogy e választási ügy döntés céljából az egyházkerületi közgyűlés elébe terjesztessék. Az egyházkerületi képviselők választásának joga a törvény által (Utasítás 17. §.) az egyházközségi *képviselő* közgyűlésének van fönntartva, az igazolás joga pedig az Igazgató-tanácsot illeti. (Utasítás 46. §.) A presbyterium sem nem választó, sem nem igazoló testület. Nem tartjuk tehát kizártnak, hogy az Igazgató-tanács ez ügyet a képviselői gyűlés elé terjesztés végett ismét leküldi s így a presbyterium említett állásfoglalása csak korrespondenciának, theoretikus véleményezésnek tekinthető s úgy véljük, hogy magára a presbyteriumra nem volna kívánatos, ha állásfoglalását valami massivebb actionak tartaná.

Az igazolási joga, mint említettük, az Igazgató-tanácsot illeti. (Utasítás 46. §.) Nem állítjuk, hogy e törvény szavaiban akkora világosság volna, mely fölöslegessé tenne minden egyéni gondolkozást és fölfogást. Mert a törvény csak kifogástalanul törvényes választásról és kétes érvényű választásról szól. Pedig a törvényes választásnak ellentéte nem a kétes, de az evidens módon törvénytelen választás. Az igazolási jogkörnek azonban, ha e jogkör nem csak fictio, van egy positiv és egy negativ momentuma. Ennélfogva az Igazgató-tanács a kétségtelenül kifogástalan választásokat igazolja, a kifogásolható s kétségtelenül törvényellenes választásoktól az igazolást megtagadja s az illetékes választó testületeknek (itt Kolozsvártt a képviselőtestület az illetékes választó) alkalmat ad egy újabb s most már törvényes választás megejtésére. Ezt a tételt világosnak tartjuk. Mert a kire rá van bizva a kétségtelenül törvényes választás igenlése, arra rá van bizva a kétségtelenül törvénytelen választások negatioja is s az így értelmezett igazolási hatáskörből csakis a »*Kétes*« esetek vannak a kerületi közgyűlés elébe utalva.

De hát a 4 választott képviselő közül melyiknek megválasztását nem igazolta az Igazgató-tanács? Melyiknek megválasztása nem »*kétes*«, de evidens módon törvénybe ütköző? Az egyik választott képviselő: Szász Gerő. Régi, érdemes ember. Közgyűlésünkön megilleti őt a hely. Igaz, hogy, mint generalis notarius is, tagja ő közgyűlésünknek. De, ha minden áron úgy akarja, legyen hát most két széke neki. A másik választott képviselő: Dr. Kolosváry Sándor. Ismét egy érdemes férfiú. Közgyűlésünkön díszes hely illeti meg őt is. A harmadik képviselő: Somody István. Itt sincs semmi kifogásunk. Somody előkelő állású férfiú, kiváló ügyvéd, tekintélyes ember, törzsgyökeres református, talán igen nagy agitator, de végtelen nemes szívű ember, kinek árnyékában meg-meghuzódnak s őt küldik elől az inkább »*bölcs*«, mint bátor frondeurök. Somodytól különben egyházközségünk békéje tekintében sok függ s mi nem kételkedünk, hogy ő érzi is a felelősséget s kérjük őt: ne aspiráljon nagyobb győ-

zelemre, nagyobb vívmányra, mint az egyházközségi békére. Bizony, ez lesz a legnagyobb vívmány. A negyedik választott képviselő: Szabó Sámuel. Mi távolról sem akarjuk érinteni Szabó Samu személyes értékét s mi benne is készséggel ismerjük el a jót, hosszú, munkás pályáján szerzett érdemeit; de köztudatu dolog, hogy szenvedélye őt messze ragadta el s a mi nagy érdemű püspökünk ellen inscenizált támadásoknak, hírlapi meghurcolásoknak szálait az ő kezében kapták meg. Persze, ez az irodalmi genre sem maradhatott kritika nélkül. Szabó Sámuel agilis ember. Aztán az egyiket hozzá csatolja a régi tanítvány reminiscenciaja, a másikat a kollegialitásnak bizonyos határig jogosult, de a végletekig ismét nem nyúlható köteleke, a harmadikat az Ugronpárti ellenzék confusioja, a negyediket az eleven üzletember, az ötödik vonzódik Szabó Samuhoz, mint gazdag privatierhez, a többieket nem is említve. És így összeverődik egyházközségünkben egy párt, melynek magva, kovásza: Szabó Samu. Ez a párt volt többségben az ápril. 30-án tartott presbyteri gyűlésben s az igazgató-tanácsi leiratot, mely új választásra adott volna alkalmat, ez a párt küldte vissza és pedig, mint mondtuk, a nélkül, hogy az egész ügyet a képviselői közgyűlés elébe terjesztette volna.

Szabó S. képviselővé választását az ig. tanács nem igazolta, »kétes« ügynek sem tartja, de egyenesen törvénybe ütközőnek minősíti és pedig a zsinati törvény 400. §-a értelmében. Szabó S. ugyanis a főnnebb említett journalistikai összeköttetések révén az egyházi bíróságokkal összeütközésbe jött, mely összeütközés aztán hivatalából való felfüggesztését vonta maga után. Ebben a felfüggesztett állapotban érte őt a kitüntetés, hogy egyházkerületi képviselővé választatott. Tehát: a mikor egyházi bíróság által felfüggesztve volt s fegyelmi kereset alatt állott! Szabó S. képviselővé választásának nem igazolását objectiv megfontolás után helyeselnünk kell. Mert hogyan lehetne valakinek éppen akkor adni egy új mandátumot az egyházban, mikor az egyházi illetékes hatóság az addigi mandátumot is vissza veszi? Éppen azt teszi a felfüggesztés, hogy az egyházi egyén az egyházi positióktól eltiltatik. A felfüggesztés egy bizonyos mértékű excommunicatio, mindenestre az activitásból a passivitasba helyezés és az egyházi mandátumoktól való eltiltás. Nem a tanár van felfüggesztve tulajdonkép, ez csak specialis esetlegesség, de az egyházi mandatarus.

És előnkbe lép e kérdésben egy másik mozzanat. Szabó Sámuel, ismételjük, szenvedélytől elragadtatva, hírlapilag bántotta egyházkerületünk püspökét. Innen volt a felfüggesztés, ez okból érte őt a konventi bíróság ítélete. Mi akar hát lenni a képviselőségnek ez az erőltetése? Tüntetés egyházi bíróságaink ellen? Solidaritás a megbüntetett vádakkal? Egyházi kitüntetést akar az egyházközség nyújtani akkor, mikor az egyházkerület, sőt az egyetemes egyház az ő illetékes hatóságai által éppen büntet?

Meg kell emlékeznünk még arról, hogy a második főgondnokságra jelöltek közül Horváth Kálmán — őszinte sajnálatunkra — vissza lépett s vissza lépett ismét sajnálatunkra Sámuel László is, ki Horváth Kálmán helyébe volt jelölve. Mindketten megigérték azonban, hogy továbbra is buzgó presbyterek maradnak.

Egy szép és fölemelő mozzanatot említünk meg. Pedig ez is ápr. 30-án történt. Napfény sütött ki a szivekből s a szeretet szólalt meg. Ez a mozzanat Herepei Gergelynek, buzgó, jeles lelkészünknek jubileumi ünneplése volt az ő lelképásztorsága 25 éves évfordulója alkalmából. Sok megpróbáltatásnak kitett, de minden megpróbáltatást szilárdan kiálló derék főgondnokunk, dr. Gidófalvy István üdvözölte szeretett lelkészünket, mely üdvözlésre meghatottan s meghatóan válaszolt a jubiláns. Ez ünneplés a kolozsvári egyházközség képviselői közgyűlésében folyt le. Határozatba ment, hogy a jubilánsnak üdvözlő emlékirat nyújtassék át ünnepélyesen. Az emlékirat szövegét lapunk mai számában közöljük.

Egyházkerületi közgyűlés. Az illetőkhöz következő értesítés küldött: A zsinati törvényeink életbeléptetésére és végrehajtására vonatkozó Utasítás 54. §-ában irt jogomnál fogva egyetértve a Méltóságos állandó igazgató-tanáccsal, a folyó 1898. évi egyházkerületi rendes közgyűlés megnyitását Kolozsvár sz. kir. városában az erdélyi ev. ref. theologiai fakultás dísztermében, *folyó évi junius hó 2-ik napjának d. e. 10 órájára* tűzöm ki. Egyházi törvényeink s illetve utasításunk előbb idézet §-a értelmében jellemez egyuttal, hogy igazgató-tanácsunk kijelölése szerint közgyűlésünk főbb tárgyai lesznek: 1. Az ifju papok felszentelése. 2. Főtiszteletű püspök aa. évi jelentése. 3. Az igazgató-tanács évi jelentése. 4. Egyházkerületünk közpénztárának 1897-ik évi zárszámadása és vagyonmérlege, az 1899-ik évi költségelőirányzat. 5. Igazgató-tanácsi előterjesztés: a) A megválasztott egyházkerületi képviselők igazolásáról, a) A néhai gróf Bethlen Gábor és id. Lészay Ferencz elhalálózásával ürességben lévő egyházkerületi főgondnoki állások betöltése tárgyában. 6. Gondnokok választása. 7. Tanárok választása. Budapest, 1898. április hó 13-án *Báró Bánffy Dezső*, egyházkerületi főgondnok, mint elnök.

Hivatalos rész.

1453—1898.

KÖRLEVÉL.

Összes egyházmegyéink n. t. Espereseihez.

Az 1893. évi 26. t.-cz. alapján állami fizetéspótlásban részesülő tanítói állomásaink államsegélyi összegeinek kiadása tekintetében, 1896. évi 952. számú körlevelünkben akként intézkedtünk volt, hogy a tanítói változások alkalmából beállni szokott nehézkes visszaszámolások kikerülése céljából, a tanítói fizetést pótló államsegélyi összegek, havi utólagos részletekben fizetessenek ki a segélyben részesített tanítóknak.

E kifizetési módhoz ellen azonban a marosi és görgényi egyházmegyék tanítói értekezlete előterjesztéssel élván, az abban felhozott indokok méltánylásával, az idézett körrendelet vonatkozó részét Ig. Tanácsunk ezennel oda módosítja, hogy a minden év január havában kifizetni szokott fizetést pótló államsegély, a január-juniusi félévben, havi előleges részletekben fizetessék ki a tanítóknak az esetben, ha maga a segély a 100 frtot meghaladja, évnegyedi előleges részletekben akkor, ha a segélyösszeg 50-től 100-ig terjed, s végül a kiutalás után azonnal és egyszerre abban az esetben, ha a segélyösszeg a 50 frt felül nem haladja.

Erről összes esperes aait s az érdekelt összes egyházközségek előljáróságait, mihez tartás végett ezenel értesítjük.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgató-tanácsának, Kolozsvártt, 1898. április hó 25-én tartott üléséből.

Dr. Kádár János,
titkár.

Dr. Vályi Gábor,
elnökhelyettes.

1644—1898.

ÉRTESÍTÉS.

Az összes esperesekhez és eh.-mei jegyzőkhöz

A múlt évi főt. egyházkerületi közgyűlés határozata alapján Ig.-Tanácsunk ez évre is folyósítván az esperesi 100 frt és főjegyzői 50 frt honoráriumot, valamint az egyházkerületi főjegyzői és egyházker. közügyigazgató 100—100 frtnyi kárpótlását, erről a nt. Esperes és főjegyző aait oly fölhívással értesítjük, hogy a házassági bíráskodás elvesztésével bekövetkezett jövedelem-csökkenés némi kárpótlásául folyósított emez összegek f. évi július hó 1-én fognak, szabályszerű bélyeges nyugtakra, kebli pénztárunknál kifizettetni.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgató-tanácsának, Kolozsvártt, 1898. április hó 25-én tartott üléséből.

Kenessey Béla,
elnök-helyett.

Dr. Kádár János
titkár.

1429—1898.

ÉRTESÍTÉS.

A rendkívüli államsegély kiosztása tárgyában.

Az Erdélyi Protestáns Lap f. évi 14. számában magán-jegyzet alapján volt közölve a rendkívüli államsegélyben részesített lelkészek névsora, s abban, a mint most, e hiteles névsor kézhezvétele után, kitűnt, némi hiányok vannak.

Eme hiányok pótlásául értesítjük az érdekelteket, hogy az idézett kimutatásba fölvett lelkész aain kívül még a következők részesültek segélyben:

Albert Imre klopotivai pap 50 frt, Péter Albert, n.-rápolti pap 80 frt, Botha Sándor, bácsi pap 50 frt, Csiszér Pál, harói pap 50 frt, Gál Sámuel v.-hunyadi pap 50 frt és Bartók Béla, bonczhidai pap 50 frt, végül Kovács Sándor telekfalvi lelkész aa. nem 80 frt, hanem csak 70 frt segélyben részesült.

Fölvívjuk tehát az itt fölsorolt lelkész aait is, hogy segélyük fölvétele körül f. évi 1420 számú rendelkezésünk értelmében járjanak el.

Kolozsvártt, 1898. április hó 29-én.

Becsek Lajos,
elnök-helyett.

Dr. Kádár János,
s. titkár.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A *h.-nánási* ev. ref. hat osztályu gymnásiumban két *rendes tanári székre*, melyekre

a) a magyar és német —

b) a magyar és latin nyelvből képesített protestáns egyének pályázhatnak.

A tanszék javadalmazása: 1200 frt törzsfizetés és 200 frt lakbér az egyházi pénztárból évnegyedenként előre fizetve. Ha a kivánt szakokból okleveles pályázók nem lennének, alkalmazást nyerhetnek tanárjelöltek is; ez esetben az évi összajavadalom 900 frt, melyből 100 frt lakbérnek tekintendő.

A kivánt oklevéllel bíró egyének egy évi sikeres működés után állandósíttatnak, a midőn az orsz. tanári nyugdíj-intézetnek is jogos és kötelezett tagjai leendenek.

Nem okleveles egyén csak helyettes tanári minőségben s csak egy évre választatik; de ha ez idő alatt oklevelet szerez és sikeres működést mutat fel, a következő évben mint rendes tanár állandósíttatik.

A megválasztott egyén állomását f. évi augusztus végén, léghésőbb szeptember elsején tartozik elfoglalni s ha családos, 40 frt, ha nőtlen, 5 frt költözködési átalányt kap, melyet azonban, ha állomásától 3 év előtt bármi okból megválík, visszatéríteni tartozik

Pályázati kérvények keresztlevéllel, esetleges katonai szolgálatukat igazoló irattal, végzett tanulmányait feltüntető okmányokkal, eddigi szolgálatukra vonatkozó és orvosi bizonyítvánnyal felszerelve f. évi június 1-ig az ev. ref. egyháztanács elnökségéhez küldendők.

H.-Nánás, 1898. ápril. 19.

Benkő Lajos,
ev. ref. lelkészelnök.

Kállay Imre,
főgondnok.

74—1898.

PÁLYÁZAT HELYETTES TANÁRI ÁLLÁSOKRA.

A szászvárosi ev. ref. Kun-kollégium főgimnáziumánál két helyettes tanári állásra pályázat hirdettetik.

Javadalmak: évi 800 frt fizetés havi részletekben, továbbá kettejüknek egy butorozott szobából álló lakás az internátusban fűtéssel és világítással és teljes koszt az intézet konviktusában.

Heti óraszám legfünnebb 20, és ezen kívül az illetők mint felügyelők szerepelnek az intézet internátusában.

Pályázhatnak bármiféle nyelvészeti, történelmi, vagy földrajzi szakhoz tartozó tanárjelöltek, a kik legalább alapvizsgát tettek.

A netaláni eddigi működést is feltüntető pályázati kérvények a szászvárosi ev. ref. Kun-kollégium igazgatóságához küldendők május 31-ikéig.

Protestáns vallásu jelöltek -- egyenlő képesítés mellett — előnyben részesülnek.

Az állomásokat folyó év szeptember hó 1-én kell elfoglalni.

Szászváros, 1898. április hó 20-án.

Balog József, *Dr. Dózsa József,* *Simon Ferencz,*
gondnok. jegyző. igazgató.

185—1898.

MEGHÍVÓ.

A kézdi ev. ref. egyházmegyének f. évi május hó 16-án, d. e. 9 órakor, K.-Vásárhelytt a városháza dísztermében tartandó rendkívüli közgyűlésébe annak illetékes tt tagjait ezennel meghívom.

Tárgyak: 1. A mélt. ig. tanácsnak f. évi márczius 2-án megtartott egyházmegyei közgyűlés alkalmával keresztülvitt tisztujításra vonatkozólag idei 956. sz. a. kelt határozatának kihirdetése. 2. A n.-enyedi ev. ref. egyházközség tanácsának véleménye az erdélyi ev. ref. egyházkerület hitelbank részvénytársaság tervezetere. 3. Lehető beadványok, indítványok.

A közgyűlés után az egyházmegyei közigazgatási bíróság tart ülést, melyen megjelenni a t. t. tanácsbíró urak kéretnek.

Léczfalván, 1898. ápril 29-én.

Zoltáni Elek
esperes.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félvve

6 ft
3 ft

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Főtiszt. Szász Domokos püspök levele

a »Budapesti Hírlap« szerkesztőjéhez

Üzletek az egyházban.

Budapest, máj. 6.

E czim alatt e becses lap mai száma vezércikkével engem tisztelt meg s végeredményében súlyos ítéletet mond felettem

Én nem vagyok a polemikus cikkeknek barátja, mert azt tapasztalom, hogy azokat nagy részében nem a közügyek őszinte szeretete, hanem inkább személyi motívumok diktálják. Különbösen is nagyon el vagyok foglalva, és úgy gondolom, hogy sokkal praktikusabb dolog valamely jó dolgot megcselekedni, mint polémiákba bocsátkozni, melyek nem célravezetők, mert senkit sem győznek meg, legkevésbé azokat, kik a polemikus cikkeket írják. Kötelességemnek tartom azonban az igen tisztelt szerkesztő úr kegyes engedelmeivel pár sorban mégis erre a cikkekre reflektálni, mert a *Budapesti Hírlap*-nak, mint a napi sajtó egyik nagytekintélyű és elterjedt közegének, dicsérő vagy elítélő szava nagy súlyal nehezedik a mérlegbe. A kolozsvári *Ellenzék* s a *Magyarország* cikkeire nem szoktam reflektálni, mert nyilvánvaló, hogy azokban személyem elleni gyűlölködés hangja beszél s tendenciózus s rosszakaratu cikkeik czáfolatra nem érdemesek. A *Budapesti Hírlap*-ról nincs okom ezt föltenni s azért állításaira néhány szerény észrevételt teszek s azok közlésére helyet kérek.

Czikke azt írja, hogy én azt a tetterőt, melylyel rendelkezem, azt az ambiciót, mely-

lyel kerületem ügyeit vezetem, főleg az anyagiakban akarom gyümölcösöztetni. Bocsánatot kérek, egy kis tévedés van a dologban, melyet kénytelen vagyok helyreigazítani.

Mikor én ezelőtt tizenkét évvel püspökké lettem megválasztva, első körútamban kerületem minden zege-zugát bejártam, annak szomorú eredményéről kerületi közgyűlésemnek beszámoltam. Számbavettem, hogy hol kell templomokat, iskolákat, papilakokat építeni; hol kell a szétszort magyar kálvinistaság megmentésére az oláhlakta vidékeken a lelkészi és tanítói állomásokat szervezni s már az előtt megtettem volt az indítványt kapcsolatban a kolozsvári tudomány-egyetemmel egy lelkészképző intézetnek és tanárjelöltek internátusának föllállítása iránt, melyre a közgyűléstől az engedelmet meg is kaptam.

Ezek nem anyagi dolgok, hanem az erdélyi ref. egyházkerület szellemi érdekeinek előmozdítására vonatkozó célzatok, de olyan dolgok mégis, melyeknek keresztülvitelére sok pénzre volt szükség, nem állott a kerületnek rendelkezésére egy fillér sem. Tehát új jövedelmi forrásokról kellett gondoskodni. Zörgettem konventünk ajtaján, indítványom folytán el lett fogadva a tőkésítés rendszere s meg lett szavazva virement mellett jelentékeny évi állandó segítség nemcsak az erdélyi, hanem a többi kerületek számára is.

Előterjesztésem folytán kerületi közgyűlésünk is a központi vagyon kezelésének új rendszerét állapította meg, mely azóta évenként jelentékeny többletet eredményez.

Közgyűlésünk előzetes jóváhagyásával lett a központi kezelés alatt álló vagyonnak harmadrésze értékpapirokba fektetve, melyeknek effek-

tiv megvásárlása s alkalmas időben való eladása folytán körülbelől hat év alatt jött létre a kerek-számban egy félmillió tőke-többlet, melynek segítségével lett fölépítve több mint 70 új templom, restaurálva több mint 200, új iskola 100 és egynehány s papilak ugyanennyi. Szervezve lett tovább részint affiliációk útján, részint egészen új alapítással 40 új lelkészség s létrejött egész alapja a kolozsvári fakultásnak, a melynek 40,000 forintot tesz ki az évi költségvetése s melyben az állam segítségével 50-nél több tanárjelölt nagyon mérsékelt járulékért bennlakást és teljes ellátást kap, azonkívül még nagyobb kedvezmény mellett van elhelyezve 30 lelkészjelölt.

Ezeket nem én cselekedtem, mert én egy erőtlen és téveteg ember vagyok. Támogattak engemet kerületem világi és egyházi férfiai, egyetemes konventünk kitűnőségei. De bennem is meg volt a jóakarát s nem kiméltem erőt, időt s fáradsalmakat, hogy hivatásomnak megfelelhessenek.

Tisztában voltam kezdettől fogva azzal, hogy heves támadásoknak leszek kitéve s annyisarat fognak felém hajigálni, hogy valami rajtam is marad belőle. Főleg a nagy-enyed—kolozsvári harcz miatt, pedig a közben is mindig nyugodt volt a lelkiismeretem. Tudtam jól, hogy midőn a kolozsvári fakultás javára gyűjtögetem az alapokat, a nagy-enyedi kollegium válláról veszem le a papképzés terhét, a mi be is következett.

Megkezdődött a nagy-enyedi gimnázium fölvirágzása. Közlebbtről 5 új rendes tanszék lett ott szervezve, tanári fizetéseit az állami dotációknál magasabbra emelhetette föl, internátusa kibővült s az intézet fokozott erővel halad gyönyörű útján. Ezt azonban még sem akarják nekem megbocsátani.

Ezért történt ott ez előtt pár évvel, hogy Kovács Gyula, a kollegiumnak elcsapott erdésze s most a város polgármestere szabad ég alatt meetinget tartott s engemet, ki ott születtem, kitörült a város szülöttjeinek lajstromából. Ezért történik az, hogy a kollégiumnak hűtlen kezelés miatt elmozdított gazdája, Szabó Ferencnek még életben levő testvére: Szabó Sámuel anonim cikkekben évek óta folytatja ellenem a féktelen hajsztát, mely miatt őt a konventi bíróság közlebbtről, mint hamis híreket terjesztőt s tanári állásának méltóságát lealacsonyító embert egyhangulag vétkesnek mondott ki és elítélt. Én azonban ezeket a gya-

lázkodásokat béketűréssel elviselem s megnyugtató az a tudat, hogy ha egy pár év múlva az Ur magához szólít, a gyalázkodások megszűnnek s a történetírás kegyelmesebben fog rólam nyilatkozni. mint az én személyes ellenségeim s azok az alkotások, melyek létrehozásában részt vettem, túl élnek engemet. Addig is megnyugtatót találok öntudatomban s talán száll föl azoknak a papi özvegyeknek és árváknak szivéből is, kiknek gyámintézeti szabályzatát én dolgoztam ki, egy hálaadó és esdeklő fohász én érettem az irgalom Atyjához és nem fognak megfélelkezni rólam azok az özvegyek és árvák sem, a kik elhelyezést találnak abban a szeretetházban, melyet most építek. Felette sajnálom, hogy nem követhetem a *Budapesti Hirlap* szives tanácsát, hogy fogadjam el példányképül a canterbury-i érseket s a többi angol püspököket. Azok gazdag emberek s az angol közönség milliárdok ura. Erdély pedig szegény, kicsiny országrész, melynek, hogy fönmaradhasson s a kisebbségben levő magyar elem fölényét megtarthassa, bizony, gondoskodni kell új anyagi forrásokról, mely szellemi szupremáciájának nélkülözhetetlen alapja és kelléke.

Vége még csak egyet. Én több mint két év óta semmiféle pénzügyi műveletekkel nem foglalkozom. A szállítási vállalat részvényei régóta vásároltattak meg. A vállalat egészséges, életképes s jól jövedelmező. Hogy most egy tőzsdei manóver fiktív kötések folytán baisse állott be, arról én nem tehetek. Mi a részvényeket nem akarjuk eladni, az árfolyam hanyatlása vagy emelkedése minket nem érdekel. Különben a baisse meg is szűnt s az emelkedés folyton tartó.

Könyvtáraink ügyében.

Az erdélyi ev. ref. collegiumok könyvtárainak őrei ismerik a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium szabályzatát a könyvtárak főfelügyelete tárgyában és Igazgatótanácsunk 5429—1897. sz. leiratát, melyben kifejezte, hogy a szabályzatban jelzett feladatok teljesítését hajlandó előmozdítani.

Ezeknek ismeretét föltételezve, csak azon körülményeket említem meg, melyek indokolják a főfelügyelet elfogadását, sőt kieszközlését.

Ugy tudom, hogy legalább középiskolai célokra, mindenik collégium könyvtárának van kellően biztosított állandó javadalma; a gyűjtemények megőrzésére, megszemlélésére és hasz-

nálatára alkalmas, száraz és világos helyisége; a könyvtárak kellő szakképzettséggel bíró és lehetőleg rendszeresített fizetéssel ellátott tisztviselő kezelése alatt állanak; van rendszeres nyilvántartásuk, növedéki naplójuk, szaklajstromuk s betürendes névmutatójuk.

De még ha hiányoznék is valami a föltételek közül, pld. a szaklajstrom vagy egyéb, nem tekinthető leküzdhetetlen akadálnak. Így fogván föl a dolgot, feltétlenül ajánlom a főfelügyelet elfogadását, vagy kérését, mert a magyar közoktatási kormány szerencsés intézkedést tett a főfelügyelet szervezésével, mely az én csekély értékű véleményem szerint egyedül bírja orvosolni könyvtár-ügyünk országos sebeit.

Könyvtáraink legnagyobb hiánya a sok csonka munka, melyeknek kiegészítése éppen szegénységünk miatt lehetetlen. A kiegészítések megejtésére legkedvezőbb alkalmat az állami főfelügyelet elfogadása nyújtja, mert csak ennek keretében élvezhetjük a szabályzat 17. §. értelmében az országos tanács útján a »föls, többszörös példányok kölcsönös kicserélésének közvetítését, a hazai és külföldi gyűjtemények közt.«

A szervezendő országos tanács egyebek közt mintaszerű szabályzatokat fog kidolgozni a múzeumok és könyvtárak berendezése, igazgatása, kezelése és lajstromozási rendszere tárgyában. »Múzeum« cím alatt egy szakfolyóiratot több nyelven szerkeszt és ad ki a nemzetközi csereviszony közvetítése végett.

Minket legfőképpen a csereviszony biztosítása érdekel; mert így értékesíthetjük könyvtáraink értéktelen többszörös példányait s számbavaható költség nélkül egészíthetjük ki hiányos példányainkat. Merem állítani, hogy a magyarországi könyvtárak fejlődésének rendes vérkeringése csak a főfelügyelet minél szélesebb körre való kiterjesztésével kezdődik meg. A lapangó, a padlásokon porban, penészben értéktelenül heverő könyvek és kéziratok csak így kerülnek a nyilvánosság elé, a közönség használatára

Ragadjuk meg tehát a kedvező alkalmat, mozdítsuk elé a könyvtárak fejlesztésének országos, nemzeti ügyét. Én nem látom a szabályzatban azt, hogy csak általánosabb czélok szolgálatában álló, nagyobb szabású múzeumokat és intézményeket kívánna a főfelügyelet keretébe vonni; de ha ez nyíltan ki volna is fejezve, akkor is azt állítnám, hogy collegiumaink könyvtárai, ha nem is nagyobb szabásúak, legalább

általános czélok szolgálatában állanak. Azon városok, melyekben collégiumaink vannak, művelődési központok; csak a collégiumokban vannak könyvtárak s ha ezekből tudunk szolgálni a közönség műveltebb részének, egy-egy érdekszálal fogjuk közelebb vonni intézeteinkhez. Ez talán nem árt nekünk.

Hátra van még arról szólni, hogy minő terhekkel jár a főfelügyelet keretébe lépés. A szabályzat a könyvtári rendes átalányon, a könyvtári tiszt rendes javadalmazásán és az alkalmas könyvtári helyiségen kívül semmi más föltételt nem köt ki. De kívánni fog rendszeresebb, pontosabb könyvtári munkát. A könyvtárak szerencsés fejlődése esetében szükség lesz nagyobb helyiségekre. A külső közönség érdeklődése esetében több munkája lesz a könyvtár-tisztnek, de mind ezek csak oly terhek, melyeket vagy elbirunk, vagy oly késő jövőben háramolnak reánk, hogy előkészülhetünk.

Mindenesetre bizonyos az, hogy a mostani könyvtártíztsek sokat tanulhatnak a könyvtár kezelés gyakorlati tudományából, segédeiket már a kezdet kezdetén a helyes rendszer ismeretébe vezethetnék s a jövőnek alkalmas egyéneket nevelhetnének.

Végül a szabályzat nem vet gátat az állami főfelügyelet keretéből való kilépés elé, ha terhelő volna az intézetre.

Ez ügy a közeledő egyházkerületi közgyűlésen kerül eldöntés alá. Készüljünk el előre. Az érdeklődők hozzászólhatnak addig, hogy mindnyájan győződhessünk meg, vajjon lehet-e érdemleges okokat felhozni a főfelügyelet elfogadása ellen?

Dr. Török István.

Refleksziók

az egyházkerületi hitelbank létesítése ellen felhozott véleményekre és nyilatkozatokra.

(Folytatás.)

Azt se tessék gondolni, hogy ez a dolog egyetlen ember *fiksz* *ideája*, a kit »*a siker* ragad a *bukásba*«, hanem ez egy jövőbe látó és a jelen helyzettel nagyon is számot vető éles tekintet nagy koncepciója, melyet *a szükség és az egyház magas erkölcsi feladataival szemben álló anyagi erőtlenségének tudata érlelt meg* s korunk nem boldogtalannak, hanem csak *szerencsésnek* érezheti magát, ha fölismeri az *eszmében levő hatalmas, nagy termékenyítő erőt*.

Igaz, hogy az eszme *új* és ujságánál fogva mindnyájunkra *szokatlanul* hat, s úgy állítva fel a kérdést, a mint azt a *Hajnal* felállította, hogy vajjon Krisztus bankalapítás céljából alkotta-e az egyházat: könnyen *hamis*

következtetésre vezet, de hát itt a bankalapítás *nem cél*, hanem csak *eszköz*, és pedig eszköz arra nézve, hogy Krisztus vitézkedő anyaszentegyházának felséges épületét minél szebbé és vonzóbbá tehesük.

Mit szóljunk már ezekután, a *Bp. H. azon kérdésére*, hogy vajjon az egyház erkölcsi méltóságával és magasrendű hivatásával, összeegyeztethető-e a bankalapítás eszméje, s kockázatos üzleti vállalatokba befektethető-e az egyház pénze?

Erre is megfelelünk röviden s feleletünk az, hogy *igenis, összeegyeztethető* s az illetékes hatósági forum jóváhagyásával, *igenis befektethető*.

Mert az egyház erkölcsi méltóságával csak az nem egyeztethető össze, a *mi erkölcstelenség, vagy erkölcstelen cselekedet*, már pedig a bankalapítást és a banküzembentartást erkölcstelennek nevezni egyáltalán nem lehet. Ha erkölcstelen volna ez a vagyonszerzési és értékesítési ténykedés: vajjon az állam engedélyezné-e az újabb meg újabb alapításokat, vagy eltűrné-e szóltanul, hogy mint az *Első hazai*, vagy a *Pesti magy. kereskedelmi bank* már több mint 50 esztendő óta üzze e hazában *erkölcstelenségeit*? Az állam azonban, úgy fogja fel a dolgot, hogy ezek a bankok *sok jót* tettek egy fél századév leforgása alatt s tesznek még ma is, úgyhogy azok nélkül szinte semmi haladás és fejlődés nem lenne ebben az országban. Azért hát nem csak létjogosultságukat ismeri el, hanem gyakran *támogatásban* is részesíti őket, sőt a mint tudva van, az *Osztrák-magyar bankkal* szerződéses viszonyban is áll. Körülbelül olyan forma lenne a szerepe az általunk alapítandó pénzintézetnek az egyházkerületben, mint a milyen az *Osztrák-magyar banké* az államban, a mi bizony nem kicsinyelhető.

Széchenyinek, a legnagyobb magyarnak, Magyarországnak regenerátorának is, éppen az az egyik elévülhetetlen érdeme, hogy a *hitelügy szervezése és bankok alapítása* által, olyan lendületet adott hazánknak *közgazdasági* téren, a milyenről ő-előtte nem is álmodott a magyar. Mi sem akarunk egyebet az egyházkerületi pénzintézet megalapítása és az egyházközségek hitelügyének szervezése által, mint egyházkerületünket *anyagi téren* olyan helyzetbe juttatni, hogy rá nézve a szellemiek szolgálata, és az egyházközségeket felvirágoztatásukban nagyon is közelről érdeklő kérdések megoldása, mentől könnyebb és mentől hathatósabb legyen.

És mert ezt *nem erkölcstelen*, hanem korunk által nagyon is *ajánlatos úton* akarjuk elérni, azért ki mondjuk, hogy a bankalapítás és az egyházközségek szétosztott vagyonának egy központi intézetben való kezelése, az egyház erkölcsi méltóságával, és magasrendű hivatásával nemhogy össze nem egyeztethető, sőt éppen *ez az erkölcsi méltóság és magasrendű hivatás követeli meg, hogy ezen a téren is egyesüljünk és a kor követelményeinek a kielégítésére minél nagyobb akcióba kezdjünk*.

Hogy aztán némelyek azzal állanak elő, hogy a bankalapítás *kockázatos vállalat* s az *egyházi vagyont kockázatos vállalatokba befektetni nem szabad*: erre a fentebb adott feleleten kívül azt mondhatjuk, hogy *minden vagyonnak*, akár *egyházi*, akár *magán-vagyon*, a *jövedelmeztetésre és értékesítésre nézve, egy a természete*. »A ki fél a víztől, halat nem eszik«. A ki nem kockáztat valamin, nyereséget

sem láthat soha. Életünket is, a mely igazán egy hajszálon függ: mindennap kockára tesszük Kockára tesszük mikor eszünk, mert hiszen a falat torkunkon akadhat. Kockára tesszük, mikor alszunk, mert hiszen akkor magunkra még csak nem is vigyázhatunk. Kockára tesszük, mikor házunkból kilépünk, mert hiszen csak egy botlás, vagy sikamlás és rögtön szörnyet halhatunk. — Hát aztán a földmives, mikor vet; az ipáros, mikor dolgozik; a tudós mikor éjeken át viraszt; a bányász mikor leszáll a mélybe: nem kockáztat-e semmit? S mégis ki merné mondani, hogy ezeknek az emberek az élete mind »kockázatos vállalat»? — Pedig ha a kockázatos jelzőt olyan *tág értelemben* vesszük, mint a hogy a szóban forgó kérdés tárgyalásánál szokták venni az emberek: akkor utóljára a *legcsendeseb birkanyáj őrzési ténykedés is* kockázatos vállalat, mert hiszen jöhet a farkas és a medve, mely a birkák husa helyett, esetleg a pásztor életét kívánhatja meg.

A vagyon jövedelmeztetésnek és értékesítésnek banküzlet alapítása általi módja, *nem is olyan nagyon kockázatos*, ha lelkiismeretesek és körültekintők az egyének a kik az üzlet vezetésének az élén állanak. Sőt *ebben az esetben egyike a legbiztosabb üzletágaknak*. Bizonyítja ezt azon körülmény, hogy összes bankjaink és pénzintézeteink, a melyek egy kis körültekintéssel voltak vezetve, mindnyájan meggazdagodtak s veszteségük sokszor, éveken keresztül, egyetlen krajczár sem volt. Itt is csak ügyelni kell az igazgatósági tagok és a vezérigazgató megválasztására, mert ha egyházkerületünk szerencsésen magtálálja a maga embereit: akkor mindenki nyugodt lehet, mert lesznek a kik éber szemekkel őrködjenek a mi javaink felett. Sőt ha ilyen emberek nem is találatnának, a mit mi egyáltalán nem hiszünk: ez sem azt jelentené, hogy *az eszme rossz*, hanem igenis azt, hogy *egyházkerületünk megbízható, tehetséges egyénekben oly szegény*, hogy nincs kire bízni e nagyfontosságú kérdés megoldását és a gyakorlati életbe való átvitelét. Ezt már pedig beismerni mi sohasem akarhatjuk.

A mi a »kockázatos« jelző, e kérdésben való merev használatának további gyöngítésére vonatkozik, az azon körülmény, hogy sem felettes, sem alantas egyházi testületeink sohasem fogták azt fel ebben a mostani úton-útfélen hangoztatott *rideg* értelemben Bizony, igen sok, sőt tán a legtöbb egyházközségünkben, nagyon is sok kockázatnak volt alávetve az egyházi vagyon egész a legujabb időkig. Sok olyan ember kapott kölcsön az egyházak pénztáraitól, részint pénzt, részint gabonát, a kik egy vagy más okból, sohasem tudtak fizetni s így az egyházközségek kénytelenek voltak az ilyen követeléseket leírni. Százakra és ezerekre mennek azok a veszteségek, melyek az egyházközségeket ezen a címen érték s azért az egyházközségek tőkéiket csak továbbra is kikölcsönözték, és senkinek sem jutott eszébe, hogy mindenféle kikölcsönzési miveletet, mint kockázatos vállalatot, örökre beszüntessen. Ha valamelyik egyház az egyik tőkéjét el is helyezte ottan-ottan takarékpénztárba, vagy felküldötte az egyházkerületi központba, azért azt a kockázatos vállalatot elkezdte a második, vagy a harmadik tőkéjével, mert hát így a hívein is segített, de meg a tőke szaporodását is gyorsabbnak gondolta. Sokszor beütött, máskor pedig károkat idézett elő a nagy kockáztatás, de azért sem az egyház oszlopai meg nem rendültek, sem a világ nem fordult ki a maga sarkából: mentek az ügyek tovább is úgy, mint azelőtt.

Ilyen káraik az egyházközségeknek többé nem lesznek, ha vagyonaikat az alapítandó bankba küldik, mert ott nagy ellenőrzés mellett, a leglelkismeretesebben kezelik s a pap többé nem lesz kitéve szükségben levő hivei kölcsönkérésének és sokszor nagy nyomásának.

A központi bankban való elhelyezés kockázata tehát a viláért sem lesz akkora, mint a mekkora volt ez a falukon való kihelyezésnél, a hol tudvalevőleg az emberek az egyházi adósságot nem is veszik számba s kamataikat is mindig csak immel-ámmal fizetik.

II.

A mit a *Bp. H.* és a *Hajnal* magatartásáról, a mi egyházkerületi pénzügyintézetünk megalapítása kérdésében, elmondottunk: szinte azt mondhatjuk el *egyenes bizalmas körökben elhangzott nyilatkozatoknak a tartamáról s egy pár ide vonatkozó egyházmegyei közgyűlés határozatáról* hogy semmi *kedvezőt*, hanem annál több *elítélőt* foglalnak magukban, egyházkerületünk ezen újabb akciójával szemben.

Az *egyházmegyei*, illetőleg az illetékes *egyháztestületi határozatok közül*, csak a *kolozskalotai egyházmegye* és a *nagyenyedi egyházközség* határozatával foglalkozunk, mint a melyek könnyen alkalmat szolgáltatathatnának a közvélemény félrevezetésére, miután hirlapban is megjelentek.

A kolozskalotai egyházmegye határozatát a következőképpen adja elő az *Ellenzék* folyó évi ápr. 6-iki száma:

»Közgyűlés, Biró András egyhm. főjegyző előadása alapján, Gyarmathy Zsigmond, Deési Gyula, Barcsay Domokos, Dr. Sárkány Lajos és Waller József hozzászólásai után, egyhangulag abban állapodott meg, hogy az egyházkerületi hitelbank felállítását sem szükségesnek, sem hasznosnak nem látja. Mert az egyházkerület tekintélyével, méltóságával össze nem egyeztethető, hogy olyan bankot állítson fel, mely a kereskedelmi törvényben megengedett mindenik üzletágat programjába veszi, a többek közt iparvállalatok támogatását, sőt kézi zálogüzletet is; az alapszabályok a nyereség felosztást úgy tervezik, hogy aránylag csekély osztalék jut a tartaléktöke gyarapítására, de a részvényesek sem számíthatnak még 5% kamatozásra sem.

A takarékpénztár célja a papi kepe megváltása, de a tervbe vett módon, 100 év sem lenne elég a cél elérésére. Az egyházak jelenleg 7—8%-al jövedelmeztetik kepealapjaikat s a tervezett hitelbank csak 5%-ot helyez kilátásba, mert a nyereségből a szegény egyházaknak, mint betevőknek, juttatandó többlet alig számbavehető csekélység lenne.«

Ime, ez a sokak által vezéregyházmegyének nevezett, kolozskalotai egyházmegye határozata, a melynek hiteles voltát annál is inkább el kell hogy ismerjük, mert senki eddig meg nem czáfolta. Különben is feltehető, hogy annak az egyházmegyének vezéreibei, a kik az egyik vidéki takarékpénztárnak a részéről nagyon is közelről érdekelve vannak: más határozatot egyáltalán nem hozhatnak.

De ismerjük el és mondjuk, hogy itt nem takarékpénztári, hanem sokkal magasabbrendű érdekekről, nevezetesen az egyházkerület érdekéről és az illető egyházközségek vagyonának a jövedelmeztetéséről van szó, ismerjük el és mondjuk azt is, hogy itt a helyes belátás, a tiszta meggyőződés beszél: noshát akkor is, vajjon, mi következik ebből? Az-é, hogy a kolozskalotai egyházmegye véleményét szent-

nek és igaznak tartjuk s mint ilyent, mi is elfogadjuk...? Korántsem! Hanem az, hogy azt a véleményt a legapróbb részletekig megbiráljuk, s csak ha egyszer kiállotta az elfogulatlan bírálatot: csatlakozzunk hozzá.

Azt már fennebb kimutattuk a *Bp. H.* véleményének bírálatánál, hogy az egyházkerület méltóságát és tekintélyét *nem sérti* a bankalapítás, sőt éppen ez a méltóság és tekintély követeli meg, hogy szétszórt erőinket végre-valahára ezen a téren is egyesítsük. Erre a kérdésre hát, nem is volna miért több szót vesztegetni. De annak a kijelentését és a kolozskalotai vezér egyházmegye vezéreinek becses tudomására hozatalát még sem mullaszthatjuk el, hogy *bizonyos dolgoknak és fogalmaknak az összeegyeztetőségét* sohasem az egyesek s nem is egyes társulatok határozzák meg, hanem *a korszellem*, mely a különböző időkben különbözőképpen nyilvánul, és pedig sokszor annyira különös módon, hogy az egyik század éppen ellenkező tanokat, felfogásokat és szokásokat hirdet, mint a másik.

A mi a középkorban erény volt: azt most bűnnek, vagy legalább is tudatlanságnak bélyegezzük; viszont, a mit akkor bűnnek ítélték, azt most erénynek, vagy legalább is felvilágosultságnak tartjuk. Azt a kálvinista puritánizmust, melyre elődeink oly sokat adtak s mely régebbi papjainknak zsiros csizmáján, kopott ruházatán, ócska kalapján, fakó palástján oly gyakran megtetszett, korunk már levetkőzte s ha itten-ottan még meg-megjelenik: mindenki előtt nevetség tárgya; viszont lehet, hogy egy későbbi kor minket fog le-nevetni, a miért az anyagiakban is eszmét, a pénzben is a lelket keressük és a vagyoni erők koncentrálásával istenországa terjedésének akarunk szolgálatokat tenni.

Akkor olyan lesz a korszellem, most pedig ilyen, s a ki annak parancsoló hatalma alól ki akarja vonni magát, vagy a vezetése és befolyása alatt álló intézményeket, az — hogy erősebb kifejezést ne használjunk — *nem érti korát*.

Nézzünk csak széjjel egy kissé magunk körül és azonnal belátjuk, hogy *századunk a közgazdasági szervezkedés és föllendülés kora*. A ki korunk minden tevékenységében csak a világ szerelmét és az anyag imádatát látja, az tévesen ítél, mert soha felségesebb és magasabb czéljai nem voltak az emberiségnek, mint a 19-ik században. A természeti erők kikutatása és azoknak az emberi érdekek szolgálatába való hajtása; az összes tudományos ismeretek elsajátítása és azoknak az egész emberiség közkincesivé tétele; szociális kérdések tanulmányozása és azoknak a közboldogság céljából való megoldása; nemzeti államok szervezése és azoknak a szabadság, egyenlőség és a testvériség elvei alapján való kiépítése; az örökbéke meghonosítása és az általános lefegyverzés keresztülvitele s ez által az önmagával és az étellel úgyis eleget küzdő ember előtt egy boldogabb kor megnyitása; a felekezeti féltékenység és a kulturharcok örökre való megszüntetése, stb. stb., . . . mindezek oly czélok, a melyek a korábbi századokban csaknem teljesen háttérbe szorultak, vagy az ismeretlenség homályában veszttek el, a melyeknek előtérbe állításáért, méltán büszke lehet magára, a legdurvább materializmussal sokszor vádolt, 19-ik század.

És mert századunknak ilyen felséges és magas czéljai vannak: *azért kellett, mintegy erővel rávesse magát az anyagra, mely minden szellemnek előfeltétele, és megindítsa a közgazdasági szervezkedést az egész vonalon, mely nélkül egészséges, tartós és fokozatos fejlődés nem is képzelhető.*

Erre az útra akarunk, nagyobb mértékben, rálépni mi is, mert anyaszentegyházunknak egészséges, tartós és fokozatos fejlődését akarjuk, s ne féljen a kolozskalotai egyházmegye, mert az a kor, a mely a bankalapítás eszméjét megszülte, össze is fogja azt egyeztetni az egyház méltóságával és tekintélyével, a mely előtte — úgy látszik — olyan drága kincs, hogy azt kockára dobni nem is átalotta.

(Folytatása következik.)

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvártt, 1898 ápril. 25.

(Folytatás és vége.)

Egyházmegyei ajánló fölterjesztés alapján megerősítette ig. tanácsunk a magyarói egyházközség ama határozatát, mely szerint a hivek évi 20 frtnyi garas pénz nevű rovatát, saját alapja terhére, megváltotta.

Magyar-baksai egyházközségünk indokolt kérésére, központi kezelés alatt álló alapjából folyósított évi 107 frt 80 krnyi kamat összeg, közszükségleteinek fedezésére.

Nagyenyedí kollegiumunk előjárósága elvi jelentőségű határozat hozatalát kérvén arra nézve, hogy a nyugalmazott tanárok nem tagjai az egyházkerületi közgyűlésnek, — értesített, hogy végrehajtási utasításunk idevonatkozólag világosan intézkedik s így a kérelmezett elvi határozat kimondására szükség nincsen.

A tövisi egyházközség által kérelmezett díjlevél-módosítást nem találta ig. tanácsunk engedélyezhetőnek.

A zilahi kollégium fölterjesztése alapján, Kerekes Ernő miniszterileg kinevezett tanár aa. közgyűlési tagsági jogának elismertetése ügyében ajánló előterjesztés megtétele mondatott ki.

A nagyenyedí kollégium és Nagyenyed városa között a kollegium malmainak eladása tárgyában kötött adásvevési szerződést megerősítette ig. tanácsunk, miután az eladást előnyösnek s a malmokhoz kötött szolgalmi jogokat továbbra is biztosítottak találta.

A mező-bergenyei egyházközség földbirtokának bérbeadása ellen magasabb ajánlatot magában foglaló előterjesztés tétetvén, az illetékes egyházmegyei tanács indokolása alapján ig. tanácsunk az előbbi bérletet fenntarthatónak engedélyezte az esetre, ha az illető bérlő is megadja az utóajánlatban foglalt összeget, ellenkező esetre a birtok nyílt árverésen leendő bérbeadását rendelte el.

Az egyházkerületi közalap tulajdonát képező fazakas-utcai pusztá teleknek Kilyén Sándor kolozsvári lakos részére, 5001 frt. vételáron való eladása engedélyeztetett.

Völcsoki egyházközségünk templomterve és költségvetése, a műszaki előadó aa. által tett módosításokkal, elfogadtatott s az építkezéshez szükséges 4000 frtos kölcsön felvétele megengedtetett.

Veres Lajos pénztári gyakornok az iránti kérése, hogy évi 500 frt. segélydíjának 100 frittal való emelése mellett részére a segédkönyvelői czim adassék meg, ez idők szerint még nem volt teljesíthető, mert ily czimű állás rendszeresítve nincsen, de elhatározta ig. tanácsunk, hogy előterjesztést fog tenni a közgyűléshez a kérelmes által betöltött állásnak segédkönyvelői hivatallá leendő szervezése iránt, minthogy munkakörének tényleg ez a czim felel meg.

Weinberger Manó, kolozsvári lakos kérése folytán, a m.-n.-zsombori birtok vételárából biztosítékul visszatartott összeg öt illető része, függőben állott per megnyerése folytán, kiutaltatott.

Lőw Sándor, budapesti ékszerész, a szeretetházi sorsjáték nyereségtárgyainak kifizetése iránti leszámolást sürgető kérésére, értesítetett, hogy a húzásnak június és szeptember hónapokra történt elhalasztása folytán, vele a leszámolás most meg nem tartható.

Deési egyházközségünk indokolt fölterjesztése alapján Buday Elek érdemekben gazdag tanító aának, 25 éves szolgálati jubileuma alkalmából leendő megjutalmazása engedélyeztetett.

Az Emke. hivatalos átirata, melylyel az egyházkerületünk részére nyújtott szerződéses segélyek fölhasználásáról szóló elszámolásunkat elfogadta, tudomásul vétetett.

A budapesti első magyar szállítási vállalat jövő fejlődésének és felvirágzásának teljesebb mértékben leendő biztosítása s ez által a kerület birtokában levő részvények jövedelmének fokozása céljából egy a társulat által jelenleg igen terhes feltételek mellett bérben birt teleknek, egyházkerületünk részére leendő megvásárlása előnyösnek mutatkozván: a telek megsemlélésére s vélemény-adásra, Vályi Gábor dr. aa. elnöklete alatt Kenessey Béla, Feszty Gyula és Herczeg Lajos aii személyében bizottság küldetett ki.

A rendkívüli államsegélyi összeg és egyszersmindenkori közalapi segélyek leérkezése folytán, azoknak sürgős kifizetése elrendeltetett s a kifizetési módokat megálapítottak.

Bitay Béla, csikmegyei ref. körlelkész aa. aziránti kérését, hogy javadalma ujjabb 100 frt. segélylyel emeltessék, ig. tanácsunk, fedezet hiányában, nem teljesíthette.

Ezek után a rendszeres államsegélyben és Baldácsysegélyben részesülő papok, egyházak és tanítók névsorát állapította meg ig. tanácsunk, kimondván egyúttal elvi határozatképpen, jövőre csak az egyházak és amaz egyházi intézmények segélyét fogja folyósítani ezen alapból, melyek más úton segélyre igényel nem birnak, míg a papok és tanítók segélyeit megszünteti, minthogy ezeknek módjukban áll már most az 1893. évi 26. tcz. illetve a kongrua törvény alapján biztosítani a fizetési minimumokat.

Grün A. Lipót elleni perünkben 3000 frt. kötbér fizetése iránti keresetünkkel a bíróság elutasítván, ügyvéd aa. felhivatott a felülvizsgálati kérés sürgős beadására.

A kolozsmegyei kir. tanfelügyelő átiratából örömmel vette tudomásul ig. tanácsunk, hogy az Emke. csomafái iskolánk kibővítésére 300 frt. segélyt utalványozott s az egyházközséget a kibővítési munkálatoknak még a nyár folyamán leendő végrehajtására utasította, fölkérvén nt. Pap István aát az építkezés ellenőrzésére.

A görgényi és marosi egyházmegyék kántortanítói értekezletének kérése folytán engedélyt adott ig. tanácsunk arra, hogy az államsegélyben részesülő tanítók havi előleges részletekben vehessék föl a részükre utalványozott segélyeket s erről az összes érdekeit egyházak előjáróságait körlevélileg értesíteni rendelte. Az értekezlet ama második kérése, hogy t. i. a kántortanítók egész fizetése számítassék be a nyugdíjjogosultság tekintetében, külön intézkedést nem igényelt, miután e tárgyban az idei konvent már tett lépéseket, végül az értekezlet amaz általános kérése, hogy a lelkeszek barátságosabb magatartásra utasíttassanak a kántortanítókkal szemben, szintén nem képezhetette külön intézkedés tárgyát, miután a békés és egymást segítő együttműködés belső hivatalnokaink törvényszabta kötelessége, melynek megszégését, konkrét esetek fölmerülte alkalmával, főhatóságunk soha sem hagyta büntetlenül.

Ezek után az ülés, a tárgysorozat teljes kimerítésével,
bezárattott. r. s.

A lelkészi-fizetések kiegészítéséről szóló törvényjavaslat országgyűlési tárgyalásai.

(Folytatás és vége.)

Mezei Mór a zsidóság szempontjából itél a javaslat felett. Pénzügyi eredménye a zsidóságra nézve nagyon is minimális. De értéke nem is ebben van, hanem abban, hogy egyenlő elbánásban részesíti őket a többi bevett vallásfelekezetekkel. Kivételes törvény nagyobb segély mellett sem kellett volna nekik.

Egy pár »néppárti« honatya beszéde után, melyeknek erősen színezett politikai karaktere minket kevésbé érdekel, az általános vita szombaton bezárattván, a záró beszédekre került a sor. Nagyszabásu beszédeket tartott úgy *Apponyi gróf*, mint *Wlassics* miniszter Ismeretes álláspontjaik kölcsönös védelmezése után, melyben *Apponyi gróf* kijelentette, hogyha álláspontjának kielégítő érvényt szerezni a részletes tárgyalás során nem sikerül, a javaslatot harmadik olvasásban nem fogja megszavazni: a javaslatot általánosságban óriási többséggel elfogadták.

A részletes vitát Polonyi Géza nyitotta meg, ki a szekularizációra vonatkozó indítványa leszavazásában az 1848. XX. t.-cz. leszavazását konstatálja. A mostani állapotok helyett azt kívánná, hogy a milliókra menő kath. alapítványok felett ne rendelkezhesék minden budgetjog nélkül a kormány, hanem vagy adassanak ki azok a kath. autonómiának (nem is volna rossz!) vagy szekularizáltassanak az egyházi vagyonok. *Thaly Kálmán* nem hive a szekularizációnak most; közösfgyes kormánynak nem is szavazná meg soha, de ez nem a 48-as törvények megtagadása. Egy pár néppárti honatya antisemita izü beszéde után *Sághy Gyula* indítványozza a kisebb kvalifikációjú lelkészek segélyezésének mellőzését; *Bartha Ödön* ezt azzal egészíti ki, hogy indítványozza a teljes minősítésük minimumának 2000 koronában való megállapítását s az új lelkészségek szervezésének az autonom egyházi jogkörben való meghagyását. A miniszter ellenzi az összes indítványok elfogadását: el is vettek mind.

A 3. §-nál *Kiss Albert* statisztikai adatokkal mutatja ki a kálvinisták egyházi adóval való tulterheltetését a többi felekezetekkel szemben, s ennek a szocializmussal való összefüggését fejtegeti. Módosítást ajánl, mely szerint azon lelkészek is részesülhessenek kiegészítésben, a kiknek bejelentése a kitűzött időre egyházi hatóságuk által nem történhetett meg. *Bartha Ödön* e §. folytán az egyházi adózás autonom jogát látja veszélyeztetve: ennek érdekében tesz indítványt. Az indítványok mellőztettek.

Thaly Kálmán a kiegészítésben való részesedés feltételül a magyar nyelv birását szóban és írásban, megkövetelendőnek tartja. *Wlassics* miniszter ezt nem tartja opportunusnak — s így mellőzik is.

A 7. §-nál az állami vétségek fogalmának ingtagságát bizonyítva, *Bethlen András gróf* és *Meskó*

Lajos fejezik ki aggodalmaikat az esetleg könnyen bekövetkező kormány-önkenykedésekkel szemben. *Madarász Imre* tagadja, hogy a magyar állam érdekében állana a református papság függetlenségének megdöntése, s hogy egy kalap alá vonja őket a javaslat, a más felekezetek olykor hazaellenes némely papjaival: ezért a 7-ik §. 6. pontja törlését ajánlja. Az összes §§-ok az eredeti szövegben fogadtatnak el.

A 8. és 9. §§-nál *Kiss Albert* sérelmesnek tartja, hogy az egyházi fegyelmi hatóság ítéletét a miniszter felülbirálja; *Apponyi Albert gróf* e felülbirálást jogát csak az államellenes vétségeknél engedé mag, de nem a súlyos erkölcsi vétségeknél is; ellene szólnak még *Polonyi, Sághy* mellette *Tisza Kálmán* s a *miniszter*, ki csak annyihoz járul hozzá, hogy a *vádirat a felekezeti hatósággal közöltessék*: ily értelemben döntenek, egyebeket elvetvén.

Apponyi gróf a 9. §. után új szakaszt ajánl, melyben kimondassék, hogy »a *miniszteri megvonás csak a közigazgatási bíróság jóváhagyása után birjon érvénynyel*« elvettetik a *miniszter* azon indokolása alapján, hogy »nem tehető fel a kormányról az, hogy indokolatlanul vonná meg a segélyt«, s »kizártnak tartja, hogy a miniszter határozatát a bíróság ne hagyná jóvá.«

A 10. §-nál *Madarász Imre* módosítást ajánl, hogy a 800 frtra való kiegészítés 3 év alatt történjék, már az első évben megkapván a 600 frt minimumot. *Tisza Kálmán* is óhajtotta volna ezt, — sajnos, hogy az ország pénzügyi helyzete nem engedi; így szól a miniszter is s így esik el »nagy sajnálkozások közt« a módosítási indítvány.

A 11. §-nál *Madarász* a földbirtok értékét a kataszteri tiszta jövedelemben szeretné felvételni, s a termény és munkabeli szolgáltatások pénzértékét a felekezeti és közigazgatási hatóságok együttes megállapítására bízni. *Wlassics* miniszter a kataszter megbízhatatlanságára való hivatkozással fenntartandónak véli a szöveget, mi a »jövőre« szó törlésével meg is történik.

A 14. §-nál *Thaly Kálmán* a 3. §-nál tett indítványát újra megismétli, de a ház nem tért jobb meggyőződésre s újra mellőzi azt.

Nem részesült jobb sorsban a *Gyóry Elek* indítványa sem a 17. §-nál, melyben jogot akart adni a lelkészeknek, hogy a miniszter segélymegvonási határozata ellen a közigazgatási bírósághoz folyamodhassék

Wlassics miniszter indítványára a 21. 22 §§. közé külön §-ban beékeltek: »A jelen törvény hatálya kiterjed az egész állam területére, Horváth-Szlavon országok kivételével;« tehát Fiumére is.

A javaslatot április 30-án a képviselőház harmadszori olvasásban is elfogadván: átküldte a főrendi házhoz, hol a közjogi, törvénykezési és pénzügyi bizottságokban *Samassa* egri érsek elnöklete alatt hosszabb vita után, melyben *Laszkári Gyula előadó*, gróf *Zichy Nándor* és br. *Prónay Dezső* felszólalásai után a javaslatot részleteiben is változatlanul — elfogadták május 3-án

Irodalom.

Könyvismertetés.

(»A sepsi-szentgyörgyi államilag segélyezett ev. ref. székely Mikó-kollegium alapításának története. 1895.« — »A sepsi-szentgyörgyi államilag segélyezett ev. ref. székely Mikó-kollegium története. — 1859 1895-ig. 1398.«
Irta: Domján István r. tanár.)

»Nem mindennapi jelenség a s.-szentgyörgyi államilag segélyezett ev. ref. Mikó-kollegium.« Valóban, a ki elolvassa ezen iskola történetét, az előtt egy gazdag belső világ tárul fel, az bepillant a székely nép szívébe, lelkébe. A protestantizmus lényege a világosság, szabadság, haladás; ezeknek volt melegegya a kicsiny Erdély, ezeknek napja lövelte szét itten sugarait. A protestantizmus saját belső erejénél fogva csodálatos gyorsasággal hozta létre az iskolákat, templomainak igazi előcsarnokát. A reformáczióknak életszüksége az iskola. Nem tűri a setétséget; szabad, önálló, fölvilágosodott, élő hitben erős embert akar nevelni, a ki tud szabadon gondolkozni, tud lelkesülni, áldozni nagy célokért, az emberiség szent ügyeiért. Ez a belső szükség hozza létre a legváltóságosabb időkben a s.-szentgyörgyi ref. főgymnasiumot. A székely nép haladásának, nagy alkotásainak hathatós rugói Istentől nyert szellemi fölénye s a szívében gyökerező szabadság-szeretet, melyet a nagy fejedelmek kiváltságok adásával mindig ápoltak.

A Rikán belőli közösség tudja, érzi, hogy a székelység jövőjének, haladásának egyedüli biztosítéka az egyház és iskola. Az elemi iskolák mindenfelé virágznak is, de a felsőbb oktatásban részesülni akaróknak Udvarhelyre vagy Enyedre kell vándorolniuk. 1836-ban teszik az első javaslatot, hogy egy, a retorika klasszisig felható tanítói intézet állíttassék fel S.-Szentgyörgyön. 1847-ben Bacsoni István a közösség gyűlése elé terjeszt egy papi és oskolamesteri intézetről készült tervet. Jött 1848; a meglévő iskolák is kiürültek s részben leromboltattak. Midőn a nemzet életét megbénították, az iskolákban igyekeztek ismét élesztgetni. A ref. egyház nem feledkezett meg hivatásáról. Az egyszer megszületett eszme nem halt meg. A szívek készek voltak az áldozatra, de most a kormányrendelettel halálra ítélt Udvarhely kéri neveltjeinek segítségét. Két kezét nyújtja ki mindenki adakozásra, csak hogy iskolája, ref. iskolája legyen. Először ipariskolára gondoltak, de győzött a gymnasium eszméje, mert ez jobban ápolja a hazaszeretetet, a nemzeti érzületet. A székhely felett hárman versenyeztek, s a győztes Szentgyörgy lett. Az Egyházi Főtanács magáévá teszi az ügyet s 1858-ban a 4 elemi, 1859. szeptemberben megnyílik az első gymn. osztály Vajna Sándor igazgató vezetése alatt. Ebből a hajtásból nőtt ki a vezetők bölcsessége, minden akadályt legyőző buzgósága s Háromszék népének ritka áldozatkészsége folytán a s.-szentgyörgyi collegium terebélyes fája.

A fejlődés 1859—1892-ig tart. Fejlődésében elhatározó az a mozzanat, midőn gr. Mikó Imrét megnyerik az oly sok munkát és áldozatot kívánó iskola főgondnokául. A megválasztatásáról értesítésre 2000 pengő forinttal válaszol és azon óhajttal, hogy az új

algymn. élete terjedjen annyira, mint az ő jó kívánsága azon derék nemzet iránt, mely saját áldozatából ily intézetet birt alkotni. És valóban, a »gondviselés jósága tündöklött ki« Mikó Imrében, ki hazájáért buzgó s áldozni kész szívével nevét megörökítette.

Hajléktalanul, a városon szétszórva küzd az életért a fiatal iskola, míg a város egy újabb lakóházat áldozva részére 1860-ban megnyílik a II-ik gymnasiális osztály. Jött a telekvásárlás nagy kérdése. Szükségét érezték egy oly épületnek, melyben a tanulók kellő felügyelet mellett együtt lakhatnak. Pénz nincs. Ismét a nép áldozatkészségéhez fordultak és a jó székelyek önmaguktól vonták meg filléreiket, csak hogy iskolájuk legyen, melyben gyermekeik jó magyarokká s jó reformátusokká növekedjenek Isten kegyelméből a hivek buzgósága, áldozata, a vezetők semmitől vissza nem riadó akaratereje létrehozta a III. és IV-ik gymn. osztályt is 1861. és 1861-ben. A küzdelemre hivatott emberi lélek örök törvénye nyilatkozik meg, midőn az elért siker az V. VI. gymn. felállításának merész gondolatát kelti fel. De az akadályok szaporodtak; félreértés, rosszakarat, versengés itt sem hiányzik, nem egyszer komolyan fenyegetik a zsenge hajtást, míg végre is a közügyért mindent áldozni tudó lelkek új világosságot derítenek s már 1870. június 27-én letezik az iskola új épületének alapkövét. Mi csak bámulni tudjuk azt a nagy lelki erőt, azt az áldozatkészséget, melyet ennek, az igazság fénylő napjául hivatott intézetnek története hirdet.

Egy rendes tanár vezetése alatt bérelt, sőt istárlóból alakított termekben terjesztik a világosságot, erősítik a hitet, hogy az Istentől annyira megáldott népet ne engedjék sötétben bolyongani: 1869-ben már az erdélyi ref. tanárok itt tartják értekezletüket, a mi csak emelőleg, buzdítólag hatott az előretörő ifjú iskolára.

1870-ben hozzáfognak az építkezéshez. Most jön csak a megpróbáltatás. A nép kimerült; nem bir eleget áldozni. A közösség elgyengült, az egyházkerület és Igazgató-tanács nem tud elég gondot fordítani reá. A lét és nem lét kérdése forog fenn, midőn a gondviselés előhívja azt a férfit, kinek neve az iskola történetével össze forrott — Császár Bálintot. Az ő indítványára elhatározzák az elemi osztályok fokozatos megszüntetését az előkészítő kivételével; az építkezés befejezésére pedig az államtól kérnek 24000 frt kölcsönt és 3000 frt évi segélyt. De mégis csak önmagában kell, hogy keresse az erőt és segítséget. Gr. Mikó jár elől jó példával az adakozásban. Háromszék törvényhatósága s az Igazgató-Tanács adnak 12—12000 frt kölcsönt, — így készül el 1876-ban a nagy épület »hirdetve a hazafui áldozatkészséget, buzgóságot, lelkesülést.«

Az építkezés újabb zavart szült. A napi szükségletet sem bírják fedezni. Az igazgatót, az egyetlen rendes tanárt tanfelügyelővé nevezik ki s 1876-ban rendes tanár nélkül, segéd tanárok vezetése alatt nyílik meg az iskola. Mindezekre jön a legnagyobb, a leg-sújtóbb: Mikó Imre halála. A halálból támadt az élet. Végre eljött a 60000 frtot hagyott az akkor már nevét viselő collegiumnak.

Folytonos munka és küzdelem közt érkezik el

Folytatása a fél év mellékletén.

1879 augusztusa, midőn az erdélyi ref. tanárok másodszor gyűlnek össze Szentgyörgyön értekezletre, hogy annál jobban felkarolják e nagy missióju iskola ügyét. Sőt az 1880-ik évi kerületi közgyűlést is itten tartják, a mely irányt szab törekvéseiknek s kiindulási pontja lesz a következő évtized munkásságának. 1881-ben két rendes tanárt választanak Bodor D. és Benke I. személyében, kik a gondnokokkal együtt vezetik az intézet ügyeit. 1883. XXX. t.-cz. fordulópont a középiskolák történetében. S hogy az iskola kérdését még kényesebbé tegye, oly szellem üti fel fejét, mely egy állami középiskola felállítását sürgeti Háromszéken. Ez nem engedett nyugalmat egyházunk érdekeit szívükön viselti vezér férfiaknak, mindent elkövettek az iskola megmentésére és biztosítására. Császár Bálint és Révay Lajos buzgokodnak az iskola érdekében. Az ők és Szász Domokos püspök fáradozása, erélye eredményre vezetett: 1887/8-ik évre 3500 frt ideiglenes segélyt nyernek az államtól. Épen az állammal a segélyezés ügyében kötendő szerződés felett foly a lassu tárgyalás, midőn végre a kedélyek izgatottsága közt a közvélemény hatalma lép sorompóba s már az 1888. tavaszán a minisztérium intézkedik a rendes évi segély felől. Trefort halála miatt csak az 1889/90. isk. évre kapott az iskola rendes segélyt s ugyanekkor megnyílt az V-ik gymn. osztály s a következő három év alatt főgymnasiummá fejlődik az oly sok küzdelmet átélt iskola.

Alig szabadult meg egyik tehertől, jött a másik. Épület kellett. Ujabb áldozatra van szükség. De ki képes a sziveket újból s már ki tudja hányadszor megindítani? Szász Domokos püspök a magyar haza, a zengzetes édes magyar nyelv s az ezeket hiven szolgáló ref. egyház nevében felrzza a sziveket és im,

S.-Szentgyörgy városa nagy áldozatainak koronáját teszi fel: 50000 frtot szavaz meg az építkezésre. A hiányzó 32000 frtot államkölesünből fedezik, melyet az Ig.-Tanács előlegez. Így fejlesztik teljessé az egyházunkra és nemzetünkre annyira fontos székely gymnasiumot. 1892. szeptemberében már új épület fogadja a tudomány-szomjas ifjúságot. Ekkor nyílik meg a VIII-ik gymn. osztály; a kezdetben egy emberből álló tanárikar pedig már az előző években teljessé tétetett. A legválságosabb időben születve, a legnehezebb körülmények közt nőtt fel a s.-szentgyörgyi főgymnasium, fényesen igazolva a szavakat: »crescit sub pondere palma.«

Az ígéret földére bejutott, de itt nagy feladat vár reá: megmenteni a hazának a nemzet legszívósabb, legdrágább elemét, megmenteni attól, hogy idegenben vegyüljön el. Szellemi suprematiával igyekezzünk fajunk uralmát biztosítani. Székely népünk szegényedik, a taníttatás drága; iskola helyett Oláhországba küldi gyermekét. Megfontolandó dolgok! A harc még nincs megharczolva. Az iskolák előtt igen nagy feladat áll. De én hiszem, megvagyok győződve, hogyha dicső őseink szelleme, erős hite, lankadást nem ismerő buzgósága él mi bennünk, él iskoláink vezetőiben: akkor ezen feladat is bizonyára megoldást fog nyerni.

Biró Sándor,
IV. é. theológus.

A sárospataki ref. főiskola — a tanári kar és tanuló ifjúság közreműködésével f. év márc. 15-én tartott jubilaris ünnepélyének beszédei s költeményei közelebről egy füzetben léptek az olvasó közönség elé. Az értékes és érdekes füzet »Emléklapok« cím alatt jelent meg. Ára 30 kr, s a tiszta jövedelem a márciusi alap gyarapítására fordítatik.

TÁRCZA.

Budha és Krisztus három példázata.

A Gotama Buddha életéről szóló tudósításokban igen számos s nem egyszer meglepő hasonlóság található a Jézus Krisztus életeseményeit tárgyaló evangéliumi történetekhez; úgy hogy p. o. Prof. *dr. Eitel*¹ (elég merészen) azt állítja, hogy Buddha élettörténetében Krisztus életének minden nevezetesebb eseménye föltalálható, az egy kereszthalált kivéve.

S nyilatkozatainkban is számos hasonló vonás van. Szeretik a rövid, velős mondatokat; eszméik megvilágosítására gyakran használnak hasonlatokat és parabolákat; s ezek közül több nemcsak a gondolat menetben, hanem a kifejezésekben is föltűnő hasonlatosságot árul el egymáshoz.

E példázatokból hármat bemutatok: tékozló fiu, a magvető és mustármag paraboláját.

I. *A tékozló fiu* (»Sacred Books of the East« — ed. Max Müller; »The Saddharma Pundarika« (vol. XXI) pp. 108.—112. V. ö. — Lukács XV, 11—24 v. kel.²

Csoda, bámulat és elragadtatás fog el bennünket a szó hallatára; hallatára a vezér kedves szavának melyet oly váratlanul hallunk ma. Egy rövid percz alatt egy nagy halmaz drága kincset nyertünk, a melyre

¹ »Three Lectures on Buddhism,« p. 14.

A példázatokot, a hol lehetséges, megröviditem.

nem is gondoltunk, s mit nem is kívántunk Mindnyájunk meglepődve hallja azt. Hasonló az ifju (történetéhez), a ki halgatagok által félrevezettetve eltávozott atyjától s messze tartományba vándorolt. Az atya megtudván fiának elvándorlását, sajnálja őt, s mindenfelé keresi az országban több mind ötven évig. Fia után kutatva egy nagy városba jut, a hol házat épít s gyönyörködik mindabban, a mi az őt érzéknek kedves, Meggazdagszik; aranya, ezüstje és drágakövei; elefántjai, lovai, szarvasmarha és juh nyájai vannak, és számos cselédje s férfi és nő rabszolgája. De megvénhedett, évei fogytán, s éjjt-nappalt szünteleni keservben tölt fiának miatta. Ötven éve, hogy az a halgatag fiu elhagyott. Sok vagyont szereztem, s halálom órája közlög E közben a fiu szegényen és nyomorultan vándorol faluról-falura s keresi élelmét és ruházatát. Koldulás közben egyik helyt kap valamit, másut nem. Lesoványodik, testét rút betegség lepi meg; s így jut atyjának hajléka elé, hogy kérjen eledelt és öltözetet. Meglátván a fényes hajlékot, gondolá: Hol vagyok? Ennek az embernek királynak vagy országnagynak kell lennie. Hogy bántódásom ne legyen s kényszer munkára ne fogjanak, — gondolá az ifju — s elfutott a szegények utcájára felé. — A ház ajtajában ülő gazdag ember megörült, a mint meglátja fiát, s követeket küld a parancsossal, hogy hozzák vissza a szegény embert. De ez hóhéroknak gondolván őket, fut előlük, s csak akkor érik útól, midőn összeroskadtt. Ezt látván a gazdag éles

elméjü ember (gondolá:) Ez a tudatlan, oktondi leajusult állapotban van, s nem akar tetszeni neki az én nagy módom, s nem is hiszi, hogy az atyja vagyok.

Ennél fogva pupos, félszemű, béna, rosZRuhás szolgálakat küld utánna, s felszólíttatja: »Lépj szolgálomba s tisztítsd el azt a nagy trágya dombot; s kétszeres bért adok érte!« a fiu oda megy, elvégzi a munkát, s a kastély mellett egy kunyhóban foglal szállást. A gazdag folyton figyelemmel kíséri; lealázó munkájában megszanja; kétszeres bért, a lábára olajt és finom ételt és palástot akar neki adni, hogy hagyja félbe a dolgot. Aztán megdicséri, s tudtára adja: »Te vagy az én fiam: bizonyos, hogy nincs kétség e felől!«

Lassanként a palotába edesgeti, szolgáljaul fogadja húsz év alatt sikerül bizalmat öntenie belé; de azért látva a körülötte felhalmozott kincseket, a fiú csakis a szegénység eszméjét kedveli, s gondolja: »Az én vagyonom nem ilyen«. A gazdag azt hívén, hogy a fiu eljutott nemes voltának tudtára, összehívja barátait és rokonait, s a gyülekezet előtt így szól: »Ez az én fiam, a kit réges réig elvesztettem! Teljes ötven éve, s még ezen felül húsz hogy láttam őt, a mint eltűnt erről és erről a helyről, s én őt keresve, e helyre jöttem. O tulajdonossa minden vagyonomnak: neki hagyom ezt egész teljességben; tegyen vele a mit akar; neki adom egész családi vagyonomat.« — És a (szegény) ember megvan lepődve; visszaemlékezvén előbbi szegénységére, alacsony állapotára, a mint elfogadja atyjának ama javait és családi birtokát, gondolja: »Most boldog vagyok!« — Hasonlóképp a vezér, a ki ismeri a mi alacsony állapotunkat, nem azt jelenté ki nekünk: »Ti Buddhák fogtok lenni,« hanem ezt: »Ti bizonyára az én tanítványaim s fiaim vagytok!«

I. *A magvető* (»Lacred Books of the East« — ed. M. Müller; Sutta Nipota,« vol. X. pp. 12--14. H. ö. Máté, XIII, 1 s köv.)

Buddha a mint alamizsnát gyűjtve körüljár, meglátja őt egy Kasibháradvága nevű gazdag bráhmán, és az alamizsnát váró kolduló szerzetesre czélozva így szól:

»Oh, Sámán, én szántok is, vetek is, s szántván és vetvén — eszem; te is, oh Sámán, szánt és vess, s szántván és vetvén egyél!«

»Én is, oh Brahám, szántok is, vetek is, — ugymond a Bhagavat (boldog) — s szántván és vetvén — eszem.«

»De mi nem látjuk a tiszteletre méltó Gotama jármát, vagy ekéjét, vagy ekevasát, vagy ösztökéjét, vagy ökreit.«

És ekkor Gotama így szóla:

»Én is, oh Brahmán, szántok is, vetek is; s szántván és vetvén eszem!«

S válaszola erre a bráhmán: »Te azt vallod hogy szántó-vető vagy, s mi még sem láttuk szántásodat; szántásod után kérdezősködvén, szólj nekünk arról, hogy ismerjük a te szántásodat.«

Bhagavat viszonzá: »a hit a mag, a bűnbánat az eső, az értelem az én igám és ekém, a szerénység az ekeszarva, az elme a kötél, s az elmélkedés az én ekevasam és ösztökém. Én vigyázok a testre, vigyázok a beszédre, mértékletes vagyok az ételben, az igazság által irtom (a gyomot,) s a gyöngédség az én szolgálatom. A törekvés az én igavonó barmom; a nirváná-

hoz vivén, visszafordulás nélkül eljuttat a helyhez, a hova a ki elért, nem busul. Az így való szántás a halhatatlanság gyümölcsét termi; a ki így szántván szánt, mentt minden fájdalomtól.«

Erre a bráhmán elismeri Buddhának szántó-vető voltát és arany edényben tejes rizst kínál neki. De az nem fogadja el, hanem azt parancsolja, hogy vagy gyér füves helyre, vagy élő állat nélküli vízbe öntse. — Ez utóbbit teljesítvén, a tejes rizstől ugy sistergett, forrott, füstölgött a víz, mint a hogy sistereg, forr, füstölög a naphevéen égetővé melegedett ekevas-tól. E csoda bámulatra indítja a Bráhmánt, s tanítványául szegődik Buddhának.

III. *A mustármag.* (Max Müller. »Lecture on Nihilism« p. 16. H. ö. Máté, XIII, 31. 32. v.)

Egy Kiságotami nevű korán férjhez ment nő még leány korában életet ad egy fiúnak. A gyermek midőn már akkora, hogy járni tud, meghal. A szerető édes anya, nem tudván, hogy mi történt a fiuval, keblére öleli s házról-házra járva, orvosságot kér számára. Végre is egy bölcs ember észre vevén, hogy Kiságotami nem ismeri a halál törvényét, gondolá, megvizsgálja őt, s mondá neki: »Jó leány, én nem adhatok fiad számára semmi orvosságot, de ismerek egy olyant, a ki tud adni!« — »Oh, mond, ki az?« — »A Buddha tud adni gyógyszer-t; ő hozzá kell menned!« Fölkeresvén, monda annak: »Uram és mesterem! tudsz-e valami orvosságot, a mi használ az én gyermekemnek?« — »Igen, tudok valamit,« — monda a Mester »Hozz nekem egy marék mustármagot! — de midőn a leányzó elsietőben volt, hogy előteremtse azt, hozzátevé: »Olyan háztól kívánok mustármagot, a hol fiu, férj, szülő vagy szolgálja nem halt meg!« — »Nagyon jól van, — monda a gyermek anyja, és elment, magával vivén a megholt fiut is. Mustármagot könnyen kaphatott volna: midőn azonban kérdé: »Halt-e meg e háznál fiu, férj, szülő vagy szolgálja?« — felelék az emberek: »asszony, mit kérdezesz? kevés az élő, de sok a halott!« Másutt mondák: »Én fiamat veszítettem el!« — »Én szüleimet!« — »Én meg szolgálmat!« S midő nem talál házat, melyben halott ne lett volna, ekkor kezdi észre venni, hogy mily nagy földatra vállalkozott. Elméje fölvilágosodván, a holt gyermeket leteszi egy erdőben, s visszatér Buddhához. Ez kérde: Előteremtette-e a mustármagot? — Nem: — válaszola a nő, — a falu népe azt mondotta nekem: »Kevés az élő, de sok a halott!« Ekkor Buddha monda: »Te azt hitted, hogy egyedül veszítetted el fiadat: a halál törvényénél fogva az összes élő lények között nincs maradandó.« Ezzel elúzá elméjének sötétségét, mennyugodni segíté s tanítványai közé számlálá.

Im a három példázat. Tagadhatlanul mindegyik, kivált az utolsó, meglepően szép. S árul is el, főként az első, gondolati s számos kifejezésbeli hasonlóságot Jézusnak megfelelő czimű példázatával. De aztán, ezzel ellentétben, mindhárom oly annyira elütő eszmét akar megvilágosítani, s oly idegen gondolat világba viszen át, hogy, — a két vallás közötti közvetlen érintkezés kérdését nem is említve, mely az átvételt teljesen kizárni látszik, — a hasonlóságok megfejtése végett, közös forrásból merítésre, vagy épen kölcsönvétele, — gondolnunk sem szabad!

Az bizonyos, hogy Jézusnak a három megfelelő parabolája sokkal szebb, megragadóbb, s egyszerűségében közérthetőbben tárja föl a kifejezni czélzott igazságot. De azért Gotama példázatai is értékes gyöngyei a páraßola irodalomnak, s egyszersmind marandó emlékei az ind. szeretet-prédikátor ékesszólásának és tanítói ügyességének!

Miklós Géza,
s.-szentgyörgyi koll. vall. tanár.

Különfélék rovata.

Főtiszteletű püspök Úr a mult héten Budapestről Kolozsvárra haza érkezett. Április utolsó vasárnapján nagyutcai új templomunkban hallottuk őt prédikálni. Az istenige igazi apostoli hirdetése volt ez. Pár nappal később Budapestre utazott, hol az utóbbi időkben főrendiházi tagsága is jelenlétét igényelte. Most ismét itthon van, mindenütt egyházkerületünk nagy és szent érdekeit viselvén szívében.

Szász Károly, dunamelléki ref. püspök május 1. napján ünnepelte *Bibó Antóniával* kötött házassági szövetségének 40. évfordulóját. *Szász Károly* a magyar tudományosság, irodalomnak s reformatus egyházunknak egyik dicsősége. A közélet és családi élet nem ugyanazonegy dolog, de egymástól még sem teljesen független két dolog. A családi ünnepély alkalmából lapunk örömmel üdvözlí a nagy emberben a boldog embert.

A klerikális existenciáknak »Magyarország«, »Hazánk« és »Alkotmány« cégjegyzések alatt működő journalistikai üzlete olvasóink előtt talán ismeretlen. Ennélfogva fölemlítjük itt, hogy a fenn nevezett újságok, mint a reformatus ügynek is természetes ellenségei, legújabbban a mi nagyérdemű püspökünk ellen intézett támadásaikat vitték piacra. Nem csak barátról, de ellenségeiről is megismerhetni az embert. E klerikális lapok nagy ellenséges indulatú támadása egy reformatus püspök ellen: tulajdonkép hódolat és megtiszteltetés. E lapok nyomán indult a »Budapesti Hírlap« is, melyet azonban püspökünk feleletre méltatott. E feleletet, ez igaz és szép cikket mi is közölni óhajtottuk. Terjedjen e cikk minél szélesebb körben s teljék be olvasóink szíve megnyugvással s igazi lelki gyönyörűséggel.

Theol. fakultásunk ifjúsági egylete június hó 1-én a protestáns irodalmi társaságnak s egyszersmind egyházkerületünknek június 2-án kezdődő közgyűlése alkalmából nyári táncmulatságot fog rendezni.

Bornemisza Károly, alsójárói ev. ref. pap, földi életének 42. évében, f. hó 4-én bekövetkezett hirtelen haláláról mély megdöbbenéssel és részvétellel értesültünk. Istennek kegyelme legyen vele!

Egyházi adók közigazgatási behajtása. A belügyminister legközelebb egy konkrét eset alkalmából — a fősolgabirói, alispáni és közigazgatási bizottsági határozatok megsemmisítésével, — figyelemre méltó határozatot hozott a képviselőházban imént lefolyt kongrua-vita rendjén is sokat emlegetett egyházi adók közigazgatási behajtásának kérdésében. Kijelentette t. i., hogy téves az a fölfogás, mely a megnevezett alsó- és középfokú hatóságok intézkedéseinek alapja volt, hogy

az egyházi hatóságoknak egyházi adótartozás behajtása iránt való megkereséseit a közigazgatási hatóságok föltétlenül foganatosítani tartoznak, anélkül, hogy joguk volna bele bocsátkozni annak megvizsgálásába, vajjon a behajtás végett kimutatott tartozás tényleg fönn áll-e, vagyis van-e olyan jogerős egyházhatósági határozat, mely az illető felet a kimutatott tartozási összeg megfizetésére kötelezi? A közigazgatási hatóságok segédkezéseinek és végrehajtási intézkedéseinek törvényszerű alapja, vagyis előfeltétele — mondja a minister — nem csupán valamely egyházhatósági megkeresés, hanem az egyházi hatóságok által törvényszerűen hozott és jogerőre emelkedett határozat, a melynek nem létében az egyházi hatóságnak nincs joga valamely összeg behajtása vagy egyéb végrehajtási intézkedések megtétele végett a közigazgatási hatósághoz megkeresést intézni, a közigazgatási hatóság pedig ily esetben nincs kötelezve, sőt nincs is jogositva a megkeresésnek eleget tenni.

Nyilvános számadás és köszönet.

A maros-ugrai ref. egyháznak 1876-ban tehát 22 évvel ez előtt összes épületei a tűz martalékává lettek. Eléggett temploma, tornya, papilaka s minden melléképületei. Ezt a romlás a szegény egyház maig sem épülte ki. Épített egy kis templomot a legkezdetlegesebb építési stillre valló modorba, de tornya maig sincs, harangja is csak egy volt a folyó év márczius 15-éig.

Alólirott, mint a ki 1897 év utolsó negyedében költözött ideiglenesen Maros-Ugrára — ideiglenesen azért, mert az ugra-csapói társult egyházaknak papi székhelye Maros-Csapó leend, ha az ottani nemes birtokosság áldozatkészségének a méltóságos Igazgatótanács által előírt idő és feltételek alatt sikerülni fog új papi lakját és gazdasági épületeit megépíteni — sajnálattal látta a szegény, de népes maros-ugrai egyház elhagyatottságát. Minden törekvése az volt, hogy egyelőre bár még egy harangot szerezhessen egyházának. Segítségére volt a m. államvasutak Tkts. Igazgatósága, honnan az eladóvá tett vasuti harangokból 35 frt kedvezményes egység árban annyi anyagot kapott, hogy a jónevű Andrásovszky harangöntő cég 57 frt értékbe vette át. Ugyan csak segítségére volt az Andrásovszky cég maga is, holott a 122 klos harangot elkészítette s jót állása mellett teljesen díjmentesen leküldötte a harangot rendeltetése helyére. Még az áráért is várt, míg a pénzt összegyűjthették. A harang márczius 14-én érkezett Ugrára s azonnal az ideiglenes haranglábra felállították a meglevő mellé. Márcz. 15-én kettős innepet hirdetett először, a nemzet újjá születése emlékére és ére nyelvének felszentelésére hívta össze a gyülekezet tagjait.

Megtörtént felekezet különbség nélkül óriási nagy közönség előtt. Az ünnepély végén a lelkész előadta a harang beszerzés rövid történetét s bevallotta őszintén, hogy a 203 frt értékű harang árából, a vasuti harangokból nyert 57 frt összegben kívül nincs kifizetve semmi s a hiányzó 146 frtot a hivek áldozatkészége kell hogy összeadja, a mire számít is.

Jelzett célra adakoztak: Gr. Haller Györgyné 15 frtot, Nemes Árpád ref. pap esperes 10 frt, Mózes István kántortanító 3 frt, Székely Márton gondnok 4 frt, Székely K. János községi biró 5 frt, Trombitás József 1 frt, Bocsárdi György harangozó 1 frt, Szász István egyházfi 1 frt, Trombitás K. József 1 frt, Székely György Mártonné 1 frt 50 kr, Nagy József 1 frt, Székely M. János 50 kr, Bozsoki Sámuel 30 kr, Székely K. Sándor 2 frt, Varró Nagy Ferencz 60 kr, ifj. Bordi Mihály 1 frt, Gombos György 50 kr, Varró Nagy Imre 20 kr, Szabó Ferencz róm. kath. 1 frt, Pap György 50 kr, Antal Ferenc 50 kr, Székely K. György 50 kr, Bordi Márton 1 frt, Nagy István 1 frt, Nyárádi Sándor 50 kr, Makkai Albert róm. kath. 50 kr, Szabó Péter róm. kath. 40 kr, Szabó György róm. kath. 2 frt, Trómbítás Sándor

50 kr, Nagy György 25 kr, Nagy János 20 kr, Antal János 1 frt, Bordi János 50 kr, Trombitás János 50 kr, Ilyés János 30 kr, Máté Márton 50 kr, Rajka István róm. kath. 50 kr, Bordi Samu 50 kr. Székely Ferenc 50 kr, Kapás János 2 frt. Trombitás Mihály 60 kr, Kerkes István 2 frt, Zilahi Ödön ur 5 frt, Boczárdi József 1 frt, Márkus József izr. 3 frt, Nuridsán Péter róm. kath. 2 frt, Nuridsán Gerő róm. kath. 1 frt, Steinhertz Ferenc izr. 1 frt, Jozzipovics Mór izr. 3 frt, Friedmann Lázár izr. 50 kr, Fekete János gör. kath. 2 frt, Béres István 2 frt, ifj. Székely K. János 2 frt, Nagy János birtokos 1 frt, Székely István 2 frt, Székely Márton a Mártoné 50 kr, Kántor András 50 kr, Aprisor Mihály gör. kath. 30 kr, Magyaros György 20 kr, id. Bordi Mihály 50 kr, Kónya János 1 frt, Magyaros János 50 kr, Szász József 1 frt, Algya Pétra gör. kath. 20 kr, ifj. Nagy János 1 frt 50 kr, ifj. Szabó János róm. kath. 1 frt, Székely M. József 1 frt, Trombitás K. Mihály 50 kr, Pál Márton 50 kr, Szabó Sándor róm. kath. 1 frt, Budai András 1 frt, Kocsis József 1 frt, Molnár Sándor 1 frt, Tollas Dénes uradalmi ispán 1 frt, Varga István 1 frt, Magyaros György 30 kr, X + Y 3 frt, Csáklány Jozsifné gör. kath. 1 frt, Székely Mihály 1 frt, Nagy Mihály 50 kr, Gombos József 20 kr, id. Trombitás János 30 kr, id. Dudás István 50 kr, Székely György Jennié 50 kr, Székely K. Márton 50 kr, Trombitás J. György 50 kr, Gombos János 50 kr, id. Nagy Mihály 50 kr, Trombitás M. József 50 kr, Nemes Árpádné 5 frt. Más községből: Balla Gyula állomás főnök Kerellő-Szt.-Pálról 3 frt, Simon Lázár gazdatiszt Kerellő-Szt.-Pálról 2 frt, Vas János vasuti őr 1 frt, Todor János körjegyző Ó-Dellőről 5 frt, Simén Endre körjegyző B.-Bessenyőből 3 frt, Turóczy Dénes birtokos B.-Bessenyőből 5 frt, Szilágyi Leopold Csekkelakáról 50 kr, Barra Sámuel M.-Keménytelkéről 5 frt, Csomos Jenő gazdatiszt M.-Kapusról 1 frt, Péter Gyula gazdatiszt Mező-Kapusról 1 frt, Bányai Lajos bérlő Mező-Kapusról 1 frt, Liebl Gyula állatorvos Radnóthról 1 frt, Petri Zsigmond bérlő Nagy-Iklandról 1 frt, Fülöp Gábor körjegyző Kutyfalváról 1 frt. Összesen a vasuti harangok árával együtt 209 frt 35 kr.

A magyar államvasutak Tkts. Igazgatósága, Andrássovsky Efraim harangöntő ur Kolozsvárról a szíves vára-kozásért, a nemes szívű adakozók együtt és külön-külön is, a maros-ugrai ref. egyház nevében fogadják leghálásabb köszönetemet.

Maros-Ugra, 1898. május 1-én.

Nemes Árpád,
ref. pap, esperes.

Hivatalos rész.

1751—1898.

FELHIVÁS.

Valamennyi egyházmegye nt. Espereséhez.

Mint hogy egyházkerületünk folyó évi rendes közgyűlése a jövő hó 2-ára kitűzetett, felhívjuk Nt. Esperes aait, hogy az 1892 évi közgyűlés 32 jkvi szám alatt kelt határozata rendelkezéséhez képest a felszentelendő ifju lelkipásztorok okmányait s az illető egyházközségek erre vonatkozó kéréseit bevévén, hatóságunkhoz *folyó hó 26-ig* annyival inkább betérjeszteni sziveskedjenek, mert a kitűzött határidőn túl beérkező kérések tárgyalás alá vehetők nem lesznek.

Kolozsvártt, 1898. május hó 6-án.

Maksay János,
titkárh.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

393—1898

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozskalotai egyházmegyébe kebelezett *györgyfalvi* III-ad osztályu egyházközség *papi* állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: Lakás, gazdasági épületekkel, 630 frt. készpénz fizetés és 9 hold 959 négyszög öl can. portió haszonélvezete. A készpénz fizetése felerészben május, felerészben október havában történik a hívek által.

Pályázati határnap folyó év május 29. Folyamodványok nt. Deési Gyula esperes aához küldendő Gyaluba.

Kolozsvár, 1898. Május hó 10 én.

Szász Domokos,
erd. ev. ref. püspök.

1711—1898.

KÖRÖZVÉNY.

Valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Előljárá-ságának és valamennyi erd. ev. ref. iskolaszék nt. lelkészelnökének.

A »Nemzeti Nőnevelés« című kiváló gonddal szerkesztett havi folyóirat, mely élénk érdeklődéssel és nagy gonddal igyekszik szolgálni és előbbre vinni nőnevelésünk ügyét általában és annak nemzeti és hazafias szellemben és irányban való haladását különösebben is, a f. évben már a 19. évfolyamba lépett.

Azon elismerésre méltó sikerek által, melyeket e folyóirat fennállása óta a hazai nőnevelés fejlesztése körül elért, indítatva érezzük magunkat arra, hogy a szó alatt levő szakközlönyt czimeknek jóakaró figyelmében ajánljuk.

Kolozsvártt, 1868. május hó 4-én.

Parádi Kálmán
tanügyi előadó.

Dr. Vályi Gábor.
elnökhelyettes.

357—1898.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, az orbai egyházmegyébe kebelezett *kovásznai* egyházközség *segédlelkézi* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalma: A kepeváltási alaphól, évnegyedi előleges részletekben 400 frt. A vallás tanításért 100 frt államszegély, lakás és a rendes stóla.

Teendői: Ünnepe első napján segédkezés az urvacsora kiszolgáltatásánál, 2-ik és 3-ik ünnepeken az isteni tisztelet végzése, minden harmadik vasánap és minden szerdán reggel az isteni tisztelet végzése, s mindenkor, mikor a rendes lelkész akadályozva van, a papi teendők elvégzése; s végül az egyházközség területén lévő iskolákban a vallás tanítása.

Pályázati határidő máj. 25. A kellően felszerelt folyamodások n. t. Péter Károly esperes aához intézendők Szürcsére, u. p. Kovászna.

Kolozsvár, 1898. Május hó 10-én.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

392—1898.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozskalotai egyházmegyébe kebelezett *szatnai* IV-ed osztályu egyházközség *papi* állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: Tisztességes lakás gazdasági épületekkel és 515 frt. 82 kr. értékű fizetés, mely a hívektől befolyó terménykepe és 8 hold 1524 □ öl szántó és 8 h. kaszáló haszonélvezéséből áll.

E fizetésért köteles a lelkész a farnosi l. egyház ügyeit vezetni s minden hó egy vasárnapján isteni tiszteletet tartani s évenként hatszor urvacsorát osztani.

Pályázati határidő f. év május hó 29. Folyamodványok n. t. Deési Gyula esp. aához küldendő Gyaluba.

Kolozsvár, 1898. május hó 10-én.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Refleksziók

az egyházkerületi hitelbank létesítése ellen felhozott véleményekre és nyilatkozatokra.

(Folytatás.)

De hát — mondják bizonyára sokan — itt tulajdonképpen nem a bankalapítás *eszméjének* helytelen voltáról, hanem csak arról van szó, hogy miért veszi fel ez az alapítandó bank programjába a kereskedelmi törvény által megengedett *mindenik* üzletágot s különösen iparvállalatok támogatását és kézi zálogüzlet folytatását? Hát ez némi mentsége is a kolozskalotai egyházmegyének, hogy látszólag nem az eszme, hanem annak csak *kivíteli módja* ellen protestál, azonban tudnia kellene azt, hogy a bankalapítás terén csak *félmunkát* végeznénk, ha a banküzlet minden ágát föl nem karolnók; hogy az iparvállalatok támogatását célzó pénzüzetek *nagy előnyökben* részesülnek a kereskedelmi világban s hogy végül minden üzletág között a kézi zálog-üzlet *a legjövödelmezőbb s a legbiztosabb*. A nagy jövedelem és a biztosság ellen pedig csak nem lehet kifogása?

S nem lehet annál inkább, mert ha jól értjük a dolgot: éppen azt méltóztatik a továbbiakban kifogásolni, hogy »a nyereség-felosztást úgy tervezik, hogy arányla^o csekély osztalék jut a tartalék-tőke gyarapítására, de a részvények sem számíthatnak még 5% kamatozásra sem.«

Nó hát, mi erre a kifogásra is megadjuk a magunk véleményét. A tartalékalapot minden pénzüzet csak 10%-al szokta dotálni s ennyit irányoz elő a mi hitelbankunk is. Ezt pedig

teszi éppen a részvényesek érdekének szem előtt tartása mellett, a kiknek a nyereségből való részesedés szempontjából az lenne a legnagyobb előnyük, ha a tartalékalaphoz, mely nem az övék, hanem a bank tulajdona, időről-időre mentől kisebb összeg csatoltatik; közöttük meg mentől nagyobb kerül mindig kiosztás alá. Ugyde, mert a tartalékalap egyfelől biztosítékot nyújt a részvényeseknek az esetleges veszteségek honnan való fedezésére, másfelől pedig a pénzüzetek állásának és megbízhatóságának csalhatatlan fokmérője: ezért az az elv vezet a bankoknál, és van elfogadva a részvényesek között is, hogy a nyereségből *legalább 10%* mindig a tartalékalap növelésére fordíttassék.

Az lenne tehát a részvényesek hátrányára és szolgálhatna botránykozás kövéül, ha az alapszabály-tervezet a tartalék-alap javadalmasására nem úgy intézkednék, mint a hogy intézkedett.

Hogy aztán a részvények *még 5% kamatozásra sem számíthatnak*: ezt az állítást legyen szabad mindenek előtt kétségbe vonnunk.

Honnan tudja ezt a kolozskalotai vezér-egyházmegye? Van neki valami talizmánja, mely a jövőt előre megmondja, és az elméket egy felállítandó egyházkerületi bank üzleti forgalmáról előzetesen megvilágítja? Vagy talán összeszedte minden matematikai ismereteit és kiszámította egy hatalmasnak ígérkező pénzüzet összes üzleti esélyeit? Mert ilyen állítást, hogy »a részvények még 5% kamatozásra sem számíthatnak«, megkoczkáztatni: vagy roppant nagy *bölcsességre*, vagy pedig nagy *oktalanságra*, vagy a mi még ennél is rosszabb, roppant nagy *rosszakaratra* vall.

Egyelőre ezen a téren többet állítani és megkockáztatni nem lehet, mint, hogyha jó lesz a vezetés: akkor lesz jövedelem is bőven; ha pedig nem lesz jó: akkor még az 5% kamatozás sem bizonyos. Ennyivel ez idő szerint meg kell hogy elégedjünk. De mutassanak nekünk a kolozs-kalotai egyházmegye vezetői csak egyetlen pénzügyintézetet is, a mely lelkiismeretes eljárás és helyes vezetés mellett, a mostani közgazdasági szervezkedés és föllendülés korában, megbukott volna, vagy részvényeseinek ne adott volna kellő osztalékot: akkor mi ezzel sem elégszünk meg, hanem meghajtjuk előttük a zászlót, letesszük a tollat és szánni és bánni fogjuk bűnünket, hogy az erdélyi ref. egyházkerület felállítandó hitelbankjának az érdekében csak egyetlen szót is kimondani megkíséreltünk.

Hátra van még ezek után a kolozs-kalotai egyházmegye azon állításának a bírálata, hogy a takarékpénztár célja: *a kepe megváltás a tervbe vett módon még 100 év múlva sem lenne elérhető, s hogy náluk az egyházközségek 7—8%-al jövedelmeztetik kepealapjaikat, míg a tervezett hitelbank csak 5% jövedelmeztetést helyez kilátásba.*

Ezen állítás első részére csak az a megjegyzésünk, hogy a tervbe vett hitelbank felállításának nem az egyetlen, hanem csak *az egyik célja* a kepe megváltás, mely hogy jó vezetés mellett 10—15 év alatt sikerülni fog: azt merjük állítani.

Ez alatt az idő alatt a hitelbank igazgatósága körülbelül egész határozottsággal meg fogja állapíthatni azt az összeget, a mi évenként az illető egyházközségeknek osztalék gyanánt kepe megváltási alapjaik részére jut. Ha ez az osztalék, teszem fel, évi 10.000 forintra rug, a minél sokkalta több is lehet: ez az összeg már 200,000 frtos törlesztés kölcsön kamatjának és törlesztési hányadának a fizetésére elégséges, a honnan a kepe megváltási alappal bíró egyházközségek vagyona többé nem évi 10.000 frt, hanem egyszersmindenkori *kétszáz ezer frt* és az *erre ráeső százalék*, valamint az első 10—15 esztendő alatt a nyereségekből felgyülemlett tekintélyes összeg, a melynek, miután a kepe megváltási alapokhoz csatoltatik, évről-évre szintén van alapszabályilag biztosított osztaléka. Hogy aztán a 200,000 frtos törlesztés kölcsönnel, a 10—15 év alatt felgyülemlett 120—150,000 frt nyereségosztalékkal, valamint az illető egyházközségeknek a tervbe vett hitelbankba elhelyezett tőkéivel és azok kamataival minő akciót lehet megindítani és mennyi képét lehet megváltani: ahhoz könnyen hozzávethet az is, a ki a pénzügyi dolgoknak csak legelemibb részeit is tudja.

Az állítólagos *7—8%-os jövedelmeztetés*, még megközelítőleg sem mutathatja fel soha azt a *hatalmas eredményt*, a mit egy bank felmutathat, a mely milliokat forgat és milliok után nyeri jövedelmeit.

De ha szinte fel is mutathatná, engedje meg a kolozs-kalotai egyházmegye t. intézősege, hogy egy kicsit a 7—8%-os pénzüjvedelmeztetésben kételkedjünk. Tisztességes pénzügyintézet, még ha százszor akkora szükség is van a betétekre, azok után legtovább 6%-nál többet nem adhat, mert akkor teljesen ingyen dolgozik. Ilyen önzetlen pénzügyintézeteink pedig, nekünk nincsenek s kívánom, hogy ne is legyenek. Hanem abban az esetben, ha a pénzügyintézet *uzsoráskodik*, illetőleg

a törvény által meg nem engedett és tiltott kamatlábat szed: adhat a betétek után 7—8 százalékot is, de mi részünkről, mint egyházi testület, az ilyen pénzügyintézetrel még szóba se állanánk, miután ezek *igazán veszélyeztetik és kockára vetik az egyház erkölcsi tekintélyét és méltóságát.*

Nagyon félünk, hogy a kolozs-kalotai egyházmegye egyházközségeinek pénzei mind ilyen pénzügyintézetnél, vagy pénzügyintézeteknél vannak elhelyezve: éppen azért, bátrak vagyunk, erre a körülményre a felettes egyházi hatóság nagybecsű figyelmét felhívni.

Vagy tán ezek a pénzek, a melyekről itt szó van, a híveknél és szerteszét a falvakban vannak elhelyezve és házilag kezelve? Akkor ne féljen a kolozskalotai egyházmegye, hogy kepe megváltási alapjaiknak a jövedelmében csökkenés fog beállani, mert a tervbe vett hitelbankba csak *azok az alapok lesznek felküldendők, a melyek jelenleg is pénzügyintézetileg kezelteknek*, jóllehet a mi szerény véleményünk az, hogy minden egyházi pénzt, ha még némi veszteségek árán is, oda kellene koncentrálni. Majd csak lassanként megtérülne és sokszorosan kárpótlódnék az a veszteség, miután nagyobb erővel nagyobb akciót lehet megindítani és nagyobb eredményeket lehet elérni.

Rátérhetünk most már — azt hisszük — *a nagyenyedi egyházközség véleményére*, melyet szintén az *Ellenzék* közül és ismertet, folyó évi apr. 20-iki számában.

Ez a vélemény is arra az eredményre jut, a mire a kolozskalotai egyházmegye, hogy t. i. *nem kérünk a tervezett hitelbankból, és a nagyenyedi ref. egyházközség sem a részvényekből nem kíván részesülni, sem mint betevő nem akar szerepelni.*

Csak hogy ehhez az eredményhez egészen más úton jut el, mint a kolozskalotai egyházmegye. Nevezetesen sorra veszi mindazokat az *üzletágakat*, a melyeket a hitelbank programjába felvett s kimutatva, — véleménye szerint, — hogy azokban részint a nagy *konkurrencia* és a *kezdet nehézségei* miatt, részint a jelentékeny *kockázat* mellett, szinte semmi hasznot elérni nem lehet: az alapszabály tervezet többi részével nem is foglalkozik, hanem kötelességének tartja *felemelni óvó szavát az egyházi pénzekkel való alapítási műveletek ellen.*

Ha cikkünk nem nyult volna már is oly hosszúra s nem félnénk attól, hogy unalmassá válunk: *szórolszóra* ideiktatnók a nagyenyedi egyházközség véleményét, annál is inkább, mert az — a mint állítatik *»minden elfogultság nélkül és gyakorlati gondolkozással«* van megírva.

De így meg kell hogy elégedjünk belőle egyes *szemelvényekkel*, — ügyelvén, természetesen, arra, hogy *a sulyosabb és egészen új*, vagyis az olyan állításokkal hozakodjunk elő, a melyekre a tárgyalás eddigi rendjén, még nem reflektáltunk.

Ilyen állítás mindenekelőtt az, hogy *»jelenleg bármely jelzálogi biztosítékkal bíró magánember, hatósági felügyelet alatt álló testület és jogi személy már 4% kamattal mellett kap pénzt«* s így az *egyházkerületi hitelbank feltétlenül drágább pénzt* — miután ő a betétek után 5% kamatoztatást helyez kilátásba —, *csak az olyan emberek*

vennék igénybe, a kiknek nem lévén meg a kellő biztosítékuk, nagyobb pénzüintézetek által, elutasítottak.

Hát, ez az állítás igaz is, nem is. Igaz annyiban, hogy megfelelő jelzálogi biztosíték mellett, kaphat ma bárki is 4%-os kamatra kölcsönt, nagyobb pénzüintézetektől, de ez a tétel *nem alkalmazható* a mi hitelbankunkra. Mert a mi hitelbankunknak éppen az a legnagyobb előnye minden más hazai pénzüintézet felett, hogy míg azok hatósági felügyelet alatt álló testületektől is megkivánják a *jelzálogi biztosítékot*, a mi pénzüintézetünk nem fog kívánni egyebet, mint az illető *hatósági engedély bemutatását* a kölcsön megszavazására, és ha az megvan, — a miben nem kételkedhetünk, hogy meglesz — arra megfogja adni a kívánt összeget.

Az alapszabály-tervezet ezen intézkedése. kevés idő múlva, abba a *kellemes helyzetbe* hozza pénzüintézetünket, hogy legalább az erdélyi részekben, *minden olyan község és egyházközség*, a melyben valami építeni, vagy vásárolni való van, de jelzálogi biztosíték nincs: hozzá fog folyamodni kölcsönért, miután úgy okoskodnak az emberek, hogy sokkal jobb 5-5½%-os pénzt is kapni s ezzel a közjó előmozdítására szolgáló intézményeket létesíteni, mint egyáltalán semmilyen, nagy kárára és hátramaradására, igen sokszor, a hatósági felügyelet alatt álló testületeknek.

Hány, meg hány hely van, csak a Királyhágón innen, a hol nincs községháza és körjegyzői lakás, pedig a nagy haszonbért az alkalmatlan, ronda és szűk helyiségekért is meg kell fizetni, de mert a községnek nincsen jelzálogi biztosítéka, nem kap pénzt sehonnán s marad minden úgy, a mint volt — a régiben? Aztán, hány egyházközségben nincsen a kor kívánalmainak és az igényeknek megfelelő iskolahelyiség, vagy papilak; hányban rossz a templom, vagy ha jó is: nincs meg mellette a torony, de építeni addig azért nem lehetett, mert ha a hívek jótállása meg is volt, de nem volt meg a kívánt jelzálogi biztosíték s e nélkül, senki pénzt kölcsön nem adott az illető testületeknek?

Azonban nemcsak hatósági felügyelet alatt álló testületek fogják igénybe venni a mi egyházkerületünk pénzét, hanem *magánfelek* is. Erre a legnagyobb bizonyíték az, hogy egyházkerületünk pénztárának most is sokan tartoznak magán emberek s most is vannak elegen, a kik zörgetnek ott pénz után.

Mert ha drágább is ott a pénz, mint nagyobb bankoknál, de legalább egyelőre nem 95-96%-os árfolyammal járó záloglevelekben adják ki, illetőleg számítojják le, hanem *készpénzben*; az esetleges becslési és eljárási költségek nem rugnak olyan magasra, mint a budapesti bankoknál, és sokszor, nagyobbra is megy a megszavazott kölcsönösszeg, mint a fővárosi pénzüintézeteknél, mert az erdélyi ember jobban ismeri az itteni viszonyokat, mint a magyarországi s így több pénzt is adhat az itteni földbirtokra.

Azt mondja *továbbá* a nagyenyedi egyházközség véleménye, hogy *egy 200.000 frt alaptőkével bíró s kockázatos üzleteket felölelő pénzüintézet*, — mint a milyen lesz a miénk is —, *zálogleveleit a pénzpiacon nem tudja elhelyezni*.

Kérdjük, hát azok a pénzüintézetek, a melyek zálogleveleiket mostan a pénzpiacon elhelyezik, nem-é éppen azokat a kockázatos üzleteket folytatják, a melyeket az egyházkerületi hitelbank maga elé tűzött? S hogyha azokat folytatják, sőt még külömbeket is folytatnak s zálogleveleiket mégis értékesítetik: úgy kell lenni, hogy *a kockázatos üzletek folytatása semmi befolyással nincs a záloglevél üzlet lebonyolítására*? Vajjon nem így van-é?

A nagyenyedi egyházközség véleménye azt mondja: nem így van. Mi pedig azt mondjuk, hogy így van. Mert a záloglevél üzletben, tulajdonképpen, az illető bank csak, mint *közvetítő* szerepel. *A biztosítékot mindig a földbirtok nyújtja*. A banknak, ebben az esetben, csak annyi bizalomra van szüksége, hogy ő az illető zálogleveleket megfelelő értékre bocsátotta ki, s bukás esetén is, a záloglevél tulajdonos megfogja kapni követelésének fedezetét, az illető földbirtokon. A bizalomnak ez a mértéke pedig nem olyan nagy, hogy azt igen könnyen meg ne lehessen szerezni.

Minden banknak, vagy pénzüintézetnek *ebből a közvetítésből*, vagyis a záloglevél üzletből roppant *nagy haszna* van. Mert ez a haszon *tiszta ingyen, minden kockázat nélkül* jó. Egyszer nyer a bank az *ártolyamon*, azután a *kamaton* s végül az időközi visszafizetés esetén, a kikötött *büntetési százalék*on.

Az árfolyamon nyer azáltal, hogy a zálogleveleket mindig *olcsóbban* számítojjá le, mint a hogy a tözsdén jegyzik; a kamaton azáltal, hogy a kölcsön felvétel napjától számított legközelebbi július, vagy január hó 1-ig, *mindig 5-6% kamatot* számítojjá, még a 4%-os zálogleveleknél is, s míg ő ezt a kamatot *előzetesen* kapja: addig ő a záloglevél kamatját *utólagosan* fizeti; a büntetési százalékon pedig az által, hogy a kölcsönző fél által egyoldalulag felbontott üzletet, illetőleg az üzlet felbontása folytán, az általa elveszítettnek látszó hasznot *egyszersmindenkorra* megfizetteti. Így jut aztán az illető pénzüintézet, minden 10 ezer frtos üzletnél, körülbelől 7-8 száz frt tiszta haszonhoz — csupán a közvetítésért.

Vajjon, *ezt a hasznot a decentralizált, vagyis az egyházközségek birtokában és kezelésében levő pénz, meg tudja-é kapni*?

Mert a nagyenyedi egyházközség véleménye tulajdonképpen oda lyukad ki, hogy ne csak az egyházkerületi hitelbank fel ne állíttassék, hanem *a központba bevont tőkéek, a legszigorubb ellenőrzés és telősség mellett, az illető egyházak és iskoláknak saját kezelésbe rendre visszaadassék*, mert *a kepeváltsági alap létesítése is sokkal inkább elérhető az egyes egyházközségek által keblileg, mintha ebből a célból egy pénzüintézet létesíttetik, és az egyházközségek a már meglevő tőkéket a központba beadják*.

Szerencsétlen, és azzal, a mit most megvalósítani akarunk, éppen *homlokegyenest ellenkező* gondolat. Az egyházkerület intézősége akar *centrálizálni*, és a nagyenyedi egyházközség *decentralizálást* sürget!?

Hát e két nézet, vagy akarat, nem homlok egyenest ellenkezőt tanít-é? S ha már ily ellentétes e kérdésben az állás pont, vajjon, melyik az igaz?

Ennek eldöntése, ugyebár, a *tapasztalat* alapján, és az eddigi tények számbavételével történhetik? A tapasztalat pedig azt bizonyítja, hogy a *háziilag kezelt* tőkék és alapok, daczára hogy nagyobb jövedelemmel kecsegtetnek, mert nagyobb kamatra vannak kiadva: sokkal kevesebbet és sokkal bizonytalanabban jövedelmeznek, mintha pénzintézetnél, vagy pláne az egyházkerületi pénztárnál vannak elhelyezve. A *háziilag való pénzkezelésnél*, mely az illető presbyterium felügyelete és jótetszése alatt áll, *tekintetben vétetnek a sógorsági komasági és általában a familiáris viszonyok*, sőt mondhatjuk, hogy a legtöbb esetben, *ezek a döntő tényezők*. A pap pedig, a ki népszerűségét félti és hűvel jó viszonyban akar élni, inkább szemet huny, mintsem a békességet és a jó egyetértést megzavarja. Miért csináljon ő magának kellemetlenségeket, mikor a pénz úgy sem az övé, és a presbyteriumnak minden tagja felelős, vagyoni ügyekben való ténykedéséért? És a kellemetlenség — a jó békesség okáért, — elmarad; később elmarad azonban a kamatok, majd pedig a törlesztések pontos fizetése, és végül odavész a tőke is, mert az adós nem tud fizetni, a kezeseket pedig — ismét csak a jó békesség okáért, nem szokták ekzekválni. Minden kérdésben a presbyterium dönt és így nem csoda, ha a presbyterium a legtöbb helytt megbízhatatlan az anyagi ügyek vezetésében.

(Vége következik.)

Egyházi adók közigazgatási behajtása.

Sajnos dolog, hogy ilyenről is lehet szó, de hát az ember, ha egyháztagnak is, magát meg nem tagadhatja: az adófizetést épen nem tartja kellemes foglalatosságnak, még ha egyházi adónak, párbérnek, kepenek vagy lukmának stb. nevezik is azt a valamit.

Tudjuk, hogy az egyházi törvények 5. §-a állami oltalom alá helyezi az ev. ref. egyház önmegadóztatási jogát, vagyis nem csak elismeri azt, hanem egyúttal segédkezet nyújt az egyháznak, illetőleg egyházközségeknek, hogy autonom hatáskörükben megállapított adókulcs alapján eszközölt egyházi adó-kirovásuknak a beszédés körül, nem teljesítés esetén, »az államhatalom segédkezése igénybe vételével« érvényt szerezzenek.

Az adókulcs sok helyen igen régi a mi egyházközségeinkben. A megállapítás elvét kétségtelenül a »pár« képezi, ha bár a vagyoni viszonyokra mindig és mindenütt voltak is némi tekintettel. A személyes adó rendezéséről csak itt-ott, és pedig igen kevés helyen történt meg az átlépés a vagyont, illetőleg a jövedelmet alapul vevő adózási rendszerre. Ez az oka az adóteher, a kepe nyomasztó súlyának.

Ha az adózó a képét eddig nem tudta, vagyis inkább, nem akarta befizetni: a mikor az egyházközség minden erejét kimerítette a haszon nélküli rábeszélésben, a presbyterium, elnöksége útján megkereste a helybeli közigazgatási hatóságot a megtagadott adótartozás behajtása végett. És ha ezen megkeresésnek nem lett fogantója, akkor a presbyterium az espereshez fordult, a ki a törvényhatóság első tisztviselőjénél tett lépéseket, a miknek következménye rendszerint az

egyházi adók közigazgatási uton való sikeres behajtása, vagy az egész adótartozás törlése lett. Mind ez a hivatolt 5. §-on alapul.

Az eddigi gyakorlat szerint, a megfelelő alsó, vagy felsőbb fokú közigazgatási hatóságok, tehát a községi bíró, polgármester vagy főszolgabíró, rendszerint a törvény szavai szerint jártak el: azaz a kellő formájú megkeresésre a hátrálékos egyházi adókat behajtották anélkül, hogy annak fennállása és a követelt mérték szerinti nagysága felől kérdezősködtek volna. Vagyis a priori feltételezték, hogy tényleg fennálló adótartozás behajtása iránt kerestettek meg, illetőleg nem tartották magukat sem kötelezettnek, sem jogosultnak annak a vizsgálására, hogy e behajtás végett kimutatott adótartozás tényleg fenn áll-e, »vagyis van-e olyan jogerős és végrehajtó egyházhatósági határozat, mely az illető felet a kimutatott tartozási összeg megfizetésére kötelezi?«

A közigazgatási hatóságok eddigi magatartását — egy konkrét esetről kifolyólag hozott határozatával — a belügyminiszter legközelebbiről megváltoztatja és mint e becses lapok múlt számában (A Prot. E. és I. L. nyomán. Szerk.) olvassuk, oda utasítja az illetékes közigazgatási hatóságokat, hogy az adótartozás fennállása iránt bizonyítékot követeljenek. Mert — ugymond »a közigazgatási hatóságok segédkezéseinek és végrehajtási intézkedéseinek törvényszerű alapja, vagyis előfeltétele nem csupán valamely egyházhatósági megkeresés, hanem az egyházi hatóság által törvényszerűen hozott és jogerőre emelkedett határozat, a melynek nem léteben az egyházi hatóságnak nincs joga valamely összeg behajtása vagy egyéb végrehajtási intézkedések megtétele végett a közigazgatási hatósághoz megkeresést intézni: *a közigazgatási hatóság pedig ily esetekben nincs kötelezve, sőt nincs is jogosítva a megkeresésnek eleget tenni.*« (i. h. 163. l, 1898. 19. sz.)

Nem volt ugyan még alkalmunk az említett belügyminiszteri határozat hivatalos szövegét látni, de feltételezve, hogy a hivatolt lap idézete a határozat lényegét fejezi ki, nem hallgathatjuk el nézeteinket e tárgyban és — bár a most említett körülményre tekintettel — fenntartjuk is a fenntartandókat, egy pár észrevételt szándékozunk tenni.

Első megjegyzésünk az, hogy az egyházi törvények idézett szakasza 1881—2-iki zsinaton hozatott első ízben s az 1891—3-iki zsinaton némi stílárius változtatással ismételtetvén, mindkét esetben királyi megerősítés alá terjesztetett és a megerősítést mindkét ízben, — habár egyes részek ugyan ezen §. keretében kifogás alá vétettek a miniszteriumok által s ennek következtében némelyek kihagyattak abból, illetőleg átalakítottak: mégis az érintett intézkedések minden kifogás nélkül azon szövegezésben maradtak meg, a mint ma is vannak, t. i. hogy a közigazgatási hatóságok az egyházi hatóságok *megkeresésére* az említett ügyben, valamint a többi, ugyanazon §-ban felsorolt esetekben is a végrehajtásban való segédkezést meg nem tagadhatják és kötelesek azt fogantatítani.

Közel 16 éves már e törvény és eddig e tekintetben nem volt fennakadás: a megkeresések egysze-

rően acceptáltattak a nélkül, hogy szóba került volna, hogy a közigazgatási hatóságoknak »joguk van-e belebocsátkozni annak vizsgálásába, vajjon a behajtás végett kimutatott tartozás tényleg fennáll-e, *vagyis* van-e olyan jogerős és végrehajtó egyházhatósági határozat, mely az illető felet a kimutatott tartozási összeg megfizetésére kötelezi? A kívánság tehát új és a királyilag megerősített egyházi törvényeken, sem pedig a közel 16 éves gyakorlaton nem alapul, illetőleg ez utóbbi által nem igazoltatik.

Jól tudjuk, hogy a belügyminiszteri határozatoknak alapja az az új irányzat, mely mostanában, — és pedig ugyancsak jó későcskén — a szegény emberek ügyét-bajját, védelmét is figyelemre kezdi méltatni. Az inteniót föltétlenül helyesoljuk. Debuisset pridem Épen azért, bár a fentebbiekben egy kifogásunkat előadtuk is, ezt nem azzal a czélzattal tettük, mintha a miniszteri határozat inteniójával szemben a rideg betűkre akarnánk hivatkozni, hanem, hogy az ott lefektetett jogi intézkedésből kifolyólag reá mutassunk arra, hogy a határozat egy érvényes, az állami főhatalom által garantizált törvényben kimondott elvvel ellenkezvén, vagy legalább is annak meg nem felelvén, föltétlenül szükséges lett volna, a végrehajtási utasítás gyanánt való kiadás előtt az egyházi hatósággal, az egyetemes konventtel közölni, mivel az az egyházi törvény nem olyan jogszabály, melyet a miniszterek egyike, avagy összesége is tetszés szerint magyarázhat, bővíthet, vagy megnyirbálhat.

Ha tehát ezen miniszteri határozatnak tartalmától eltekintünk is, sérelmesnek kell találnunk alakjánál fogva, mivel első sorban is egyoldalú magyarázása az a mi egyházi törvényeinknek és mivel a jövőre nézve, bizonyos körülmények között káros praecedent is szolgáltat. De egyúttal tartalmilag sem egészen correct és épen azért, bár a benne foglalt inteniót helyesnek tartjuk, mégis kifogást kell emelnünk ellene főleg azon szempontból, mert nem elég szabatos és így alkalmat szolgáltat az egyházi hatóságok indokolatlan zaklatására és egyúttal az egyház autonomiájának megsértésére is.

A miniszteri határozat egész általánosságban szól mindennemű egyházi adótartozás közigazgatási behajtásáról. És ez egyik hibája. Hiba pedig annál fogva, mivel már hivatolt szavaiból kitetszőleg nem a mindenneműekre gondolt, hanem csakis azokra, a melyeknek fennállása, illetőleg a követelt és behajtás végett a közigazgatási hatósághoz bejelentett mennyisége ellen az adós annak idejében kifogást emelt. Holott fordulhat elő, és pedig a legtöbb eset ilyen, oly körülmény is, midőn az adós nem veszi tagadásba sem az adótartozás fennállását, sem annak igényelt mennyiségét, hanem egyszerűen — bármely okból — nem teljesíti annak befizetését. Ilyen esetekben az egyházhatósági határozat nem foglalkozhatik az adótartozás fennállásának külön megállapításával, a mennyiben ez sokszor a százados gyakorlat által megállapított, vagy bármely korábbi adókulcs alapján követeltetvén, s az illető adóköteles által tagadásba nem vétetvén, nem lenne tárgyi alapja az ily határozatnak. Tehát a jelzett esetben az egyetlen egyházhatósági határozat az adókivetés lehet, mely ellen annak idejében a fél nem felebbezett.

De mi történik akkor, ha az adóköteles nemcsak nem felebbezett, hanem több időszakon át pontosan is megfizette a maga kepetartozását, azonban egyszer csak nem akar fizetni. Az egyházi hatóság az adókivetési határozat melléklésével most megkeresi a közigazgatási hatóságot és — tegyük fel — az azt elégedőnek találja ugyan, de midőn végrehajtást akar foganatosítani, a fél tagadja, hogy tartoznék, vagy hogy annyival tartoznék. A miniszter határozatában ott lapang az a gondolat, hogy a közigazgatási hatóság jogosítva van, sőt köteles vizsgálni, vajjon az adótartozás fennáll-e. És most a kezében van az adókivetési határozat, mely nem felebbeztetett annak idejében, előtte pedig a végrehajtandó tagadása. Ki ne látná be, hogy most minden az illető közigazgatási közegetől függ: vajjon akceptálja e »tartozást megállapító határozatnak« a kivetést, avagy nem; vajjon bele megy-e annak vizsgálásába, hogy a tartozás tényleg fennáll-e, avagy nem. Vagyis az autonomiának sérelmével majd a szolgabíró fog itélni az e nemű adótartozás felett, hogy az követelhető és behajtandó, vagy pedig nem az. Ésetleg utasítja a végrehajtást szenvedőt, hogy kifogását érvényesítse saját hatósága előtt, vagy pedig az egyházi hatóságtól határozatot kíván a kifogásra tekintettel. Minthogy pedig a kifogás, vagy bárminek nevezük, már a dolog természete szerint, oly időben történik, — végrehajtásra kerülén már az eljárás sora, — a mikor felebbezésnek helye nem lehet; vajjon akceptálja-e azt az illető közigazgatási közeg.

Azonban még hátra van az az eshetőség is, hogy az illető közigazgatási hatóság minden további nélkül belemegy annak megállapításába, hogy fennáll-e a követelt tartozás. Ezt nem zárja ki a miniszteri határozat, mert az a »*vagyis*« szó, melylyel a miniszter arra látszik utalni, hogy a tartozás fennállásának vizsgálása egyszerűen az egyházhatósági határozat megkivánására vonatkozik, nem zárja ki az előbb említett felfogást sem és így nem azt, hogy egyházi hatóságaink zaklatásnak legyenek kitéve, sőt hogy adómegállapítási jogunk a közigazgatási hatóságok ellenőrzése alá helyeztessék.

Kétségtelenül helyesnek ismerjük tehát el a miniszter intenióját, mert nem bizonyosan fennálló tartozás behajtására az állami hatóságokat felhívni nem lehet. Szükséges tehát, hogy a fennállás liquid dolog legyen az illető hatóság előtt. De az egyházi törvényeink mellett szükségesnek tartjuk, hogy azok magyarázata ne egyoldalúan történjék, hanem egyházi főhatóságunkkal egyetértőleg. Továbbá szükségesnek látjuk, hogy az ily nemű intézkedés a legnagyobb világossággal tétessék meg, nehogy a végrehajtó közegek felfogásának és tetszésének legnagyobb körü játékteret engedjen.

Mindenesetre igen óhajtott, hogy e szóban levő belügyminiszteri határozat alkalmából az ügy tisztázására és rendezésére egyházi főhatóságunk lépéseket tegyen s egyházi alsóbb hatóságainkat miheztartás végett tájékozza és utasítsa.

Pokoly József.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvártt, 1898 május 14.

Elnökölt: főt. Szász Domokos püspök aa. Jelen voltak: Dr. Vályi Gábor, elnökhelyettes Bihari István, Szász Dénes Becsek Lajos, ig. tanácsosok, Márkus János, titkár, Deák József pénztárnok, Maksay János számvevő, Dr. Deák Alber ügyvéd és Dr. Kádár János, s. titkár.

Az ülés megnyitása és az időközben elnökleg tett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétele után Ig. tanácsunk közleg. bírósággá alakulván: indokainál fogva jóváhagyta az erdővidéki egyházmegye közleg. bíróságának amaz ítéletét, melylyel Józsa Gergely, volt sz. ajtai számadó gondnok jogutódát a néhai gondnok terhén állott 189 frt. 50 kr. pénztári maradéknak megfizetésére kötelezte, minthogy a felebezés rendjén fölhozott állítások kellőleg nem igazoltattak; valamint a görgényi egyházmegyei bíróságnak Dali József, volt sárpataki s jelenleg nagy-kendi kántortanító és a sárpataki egyház között, a fizetés megosztása tekintetében, fölmerült differenciák kiegyenlítése tárgyában hozott ítéletét.

A fennebbi két közleg. bírósági ügy elintézése után Ig. tanácsunk, mint közigazgatási főhatóság, első sorban a sepsiszentgyörgyi egyhk. ama fölterjesztését vette tárgyalás alá, melyben Pál István nevű ottani hívünknek az egyház közlegi kepekirovás elleni felebbezését kéri elintézni, annak elutasítását javasolva. Minthogy azonban a zsinati törvény világos rendelkezései értelmében az ily ügyek elintézése közleg. birói útra tartozik s mert elvi határozatunk szerint a püspöki egyházak ily ügyeiben az illetékes első fokú bíróságot szintén az egyházmegye képezi: utasított az egyhk. hogy az ügyet a sepsi egyházmegyei közleg. bírósághoz terjessze be, első foku elintézése végett.

Száraz-ajtai egyházközségünk Ig. tanácsunk előleges engedélyét k. én kepeváltó szabályzatának némi módosítására, utasított, hogy a mennyiben szóban forgó módosítást czélszerűnek tartja: azt autonóm jogkörében eszközölje s a módosított szabályzatot terjessze föl megerősítésre s csak akkor lesz a tervezett módosítás engedélyezhető érdemi tárgyalás alá vehető s az indokokhoz képest esetleg kedvezően elintézhető; addig azonban a szabályzat rendelkezései mindenkivel szemben érvényesítendők.

Somodi István és társai kolozsvári lakosoknak a főt. egyhker. közgyűléséhez czimzett sérelmi panassza, melyben a kolozsvári negyedik papi állás betöltése rendjén állítólag elkövetett mulasztások és visszaélések orvoslását kéri, felvilágosító jelentés kapcsán fog fölterjesztetni, a sérelmi ügyek megvizsgálására kiküldött bizottság véleményezése után leendő illetékes elintézés végett.

Nt. Szász Gerő, egyházkerületi főjegyző aa. lemondását Ig. tanácsunk sajnálattal tudomásul vevén, illetékes ellátásra s esetleg az állás betöltése iránti intézkedések megtétele végett, a főt. egyhker. közgyűlés elé terjeszteni határozta.

A szilágyvármegyei Wesselényi-egyesület kérelmezvén a nyírsídi tanító részére megszavazva volt évi 195 frt. államszegély 1897. évi részletének utolagos folyósítását, kérésének érdemi elintézése előtt, az illetékes egyházmegye esperese felvilágosító jellentéstételre hivatott föl az iránt hogy a nyírsídi tanító teljesítette-e az 1897 évben is a kántori és ref. hitoktatói teendőket? melyeknek jutalmul volt a segély részére folyósítva.

A lelkeszi minősítési táblázatok kiállításának egyházkerületünkben eddig gyakorlatban volt ama módja, hogy e minősítések egyedül csak a püspök által irattak alá, folyó évben tartott konvent által kifogásoltatván: szükségessé vált ezen ügynek közgyűlési végzéssel leendő szabályozása, minek eszközöltetése czéljából Ig. tanácsunk e tárgyban fölterjesztéstételét határozta el, javasolva abban az eddigi gyakorlatnak fenntartását s ezzel kapcsolatosan oly irányu kérés intézését az egyetemes konventhez, mely szerint a papi minősítés kérdésében az erdélyi és tiszántuli egyházkerületek között fölmerült ellentétes törvénymagyarázat eldöntését a legközelebbi zsinat által elintézendő tárgyak közé előjegyezni sziveskedjék.

A mel. Gyarmathy Miklós volt ig. tanácsos aa. elhatározásával megürült Ig. tanácsai állás betöltésének kérelmezését Ig. tanácsunk elhatározta.

Nem találta teljesíthetőnek Ig. tanácsunk a nagysebenedi egyházmegye az iránti kérését, hogy eddigi két fő és két algonokai állása mellé még egy gonokai állás szervezése és betöltése ajánltassék a közgyűlésnek, hanem utasította az egyházmegyei hatóságot arra, hogy megválasztott gonokait tisztük gyakorlására hathatósan kérje fel a mennyiben felszólítása eredménytelen volna: tegyen majd jelentést a jövő évi közgyűlést megelőzőleg, Ig. tanácsunkhoz, a továbbiak végett.

Úzoni egyházközségünk indokolt kérésére megengedte Ig. tanácsunk, hogy megüresedett papi állását, a beszolgáltatásról való kellő gondoskodás mellett, 2 évig betöltetlen hagyhassa.

Domján István, szentgyörgyi tanár aa. panaszos kérése áttételettel főt. Püspök ahoz, mint az illető kollégium egyik főgonokaihoz, elintézésre

Szászvárosi kollégiumunk ama kérését, hogy egyik bérházát szabad kezéből eladhassa, Ig. tanácsunk nem teljesíthette, hanem fölhitva az előjáróságot, a nyilvános árverés megtartatására.

Az étfalva-zoltáni áll. iskolai gonoknokság felebbezést adván be ottani egyházközségünknek a Hadnagy-alap fölhasználása tárgyában kelt határozata ellen: e fellebbezés az előiratokkal való fölserelés és véleményes jelentéstétel végett, elküldetett az espereshez. Minthogy azonban az ügy rendjén beigazolást nyert ama körülmény, hogy Kis Lajos, étfalva-zoltáni pap aa. a Hadnagy-alap kamatainak megfelelő részét az iskolai gonoknokságnak ki nem szolgáltatatta, sőt Ig. tanácsunk rendelkezéseivel elentétben, a kérdéses alapítványt, több rendbeli sürgetés daczára fölhajtani pénztárunkba beszolgáltatni elmulasztotta, ellene hatóságunk, utasítás 46. §-ban megadott jogánál fogva, a fegyelmi eljárást elrendelte s annak végreajátásával a Sepsy egyházmegyei fegyelmi bíróságot bírta meg.

Kolozsvári egyházközségünk képviselő-testülete előterjesztéssel élt Ig. tanácsunknak a kerületi közgyűlési képviselők megválasztása tárgyában hozott határozata ellen, azt kérvén abban, hogy Szabó Sámuel felfüggesztett tanár megválasztása is igazoltassék vagy pedig az egész igazolási kérdés a közgyűlés elé terjesztessék. Ig. tanácsunk azonban a: előterjesztést figyelemre nem méltathatta, mert a szóban forgó igazolási eset egyáltalán nem kétes érvényű s így a közgyűlés elé nem tartozik, miért is utasította az egyházat hogy az előbbi határozat rendelkezéseinek haladéktalanul tegyen eleget.

Nagynyedi Bethlen kollégiumunk előjárósága, a mult

év silány gazdasági eredményeire hivatkozással, 2000 frt. költségvetési póthitel engedélyezését kérte, a mit Igazgatótanácsunk a fölhozott indokok méltánylása mellett engedélyezett is.

Benke István, Bodor Domokos, Domján István és Farnos Dezső dr. sepsi-szentgyörgyi tanár aanak, a kebli tanári özvegy árvai alap felosztása tárgyában kelt ig. tanácsi határozat elleni felelőzése, a főt. közgyűlés elé terjesztetni határozatott, annak elutasítását célzó javaslattal.

Végül az ig. tanácsi évi jelentésnek titkár aa. által összeállított előadói tervezete olvastatott föl s az csekély kiegészítéssel, elfogadtatott s kinyomatása s szétküldése elrendeltetett.

Ezek után az ülés az idő előrehaladottsága miatt bezáratott.

r. s.

Egységes hittudat

E kérdésnek időszerűségét mindenki beláthatja, a ki komolyabban vizsgálja az embereket, azoknak egyháziasságát, vagy aztán közönyösségét. Az egyháziasság tűnőfélben, a közönyösség növekedőben. Miért van ez? Sok oka lehet. De egyik okot abban kell keresni, hogy nagyon sok ember hittudatának nagyon kevés tartalma van. Mert azt minden hívünk tudja, hogy ő református, de azt már nagyon sok nem tudja, hogy miben áll az ő református vallása. Pedig erre nagy szükség van, ha azt akarjuk, hogy hűveink tudatosan ragaszkodjanak egyházunkhoz, s aztán ebben semmi meg ne ingassa őket. Épen azért a hittudatnak erős alapot kell vetni. Hol lehet megadni ezt az alapot? Az iskolában. És pedig akkor, a mikor a gyermek tanulja a bibliai elbeszéléseket, mikor tanulja Jézus példabeszédeit. Az utóbbiak e tekintetben rendkívül fontosak. S mivel olyanok, mintha a gyermek lelkéből lebbentek volna el, nemcsak arra való, hogy erkölcsi igazságokat szemléltessünk velők, hanem arra is, hogy a hittudatnak is adjunk érthető tartalmat általok. A példabeszédeknek ilyen szerű tanítása közben látjuk meg aztán, hogy a hittudat és erkölcsi tudat mennyire együtt járnak, s mennyire kapcsolatos egymással a hit és erkölcsstan.

Sokan voltak azonban és vannak ma is abban a nézetben, hogy a gyermeknek az iskolai élet alsóbb fokán nincsen szüksége arra, hogy hittudatot szerezzen magának, tehát nincs szükség ott a hittanra. Azt mondják, hogy a gyermeknek kedélyéhez illő elbeszélések kellenek. Egyéb semmi. Ez igaz. — De csak bizonyos határig. Mert bármely fokon tekintjük is az iskolát, végeredményében nem magának, hanem az életnek tanít.

Igaz, hogy az iskola az erkölcsi elbeszélések által embert nevel. Nem is kell mást, csak embert a szó valódi értelmében. S ha minden gyermek áthaladna az alsó, közép és felső iskolák minden fokán, akkor talán nem volna szükség arra, hogy az elemi oktatás kapcsán hittudatot is kölcsönözzünk a gyermeknek, de a mikor látjuk, hogy sokan még az alsófokot sem végzik be, épen szükségét látjuk annak, hogy a gyermeknek adjunk hittudatot, tehát tanítsunk kevés hittant. Mert a társadalomnak részei vannak. Egyik része az egyház is. És pedig a társadalom művelődésének

hasznos intézménye. Ezen intézményről kell valami hittudatot, valami felfogást adnunk a gyermeknek. Mert bármely életpályára megy, viszen valamit magával az iskolából, a mi hasznára van. Ha egyebet nem viszen, viszen írást, olvasást, számolást. Mindenütt hasznát veszi ezeknek. S bármiféle pályára megy, tudja annak szükséges fogásait, mert megtanulta, mert megértette. Így kell tenni az egyház hitének főbb pontjaival is. Tudatos kincsévé kell tenni a gyermeknek. Erre sokan azt mondják, hogy azért sem való a hittan az iskola alsó fokán, mert nehéz tételei vannak. Hát az igaz. De csak annyiban, ha nem tudjuk szemléltetni azokat. Olyanokat pedig éppen nem tanítunk hittudat céljából, a melyek nem szemléltethetők, csak történeti szempontból tanítjuk. Például a feltámadást, mint erkölcsi győzedelmet, nem lehet az alsófoku iskolában szemléltetni, de már fennebb igen. Épen ezért csak a felsőbb osztályokban igyekszünk annak erkölcsi jelentőségét is megértetni.

(Vége következik.)

Német Sándor,
segéd-lelkész és tanárjelölt.

Különfélék rovata.

A M. P. Irodalmi Társaság nagygyűlése június 1-én lesz, mely alkalommal a belfarkas-utczai templomban d. e. 9 órakor az isteni tiszteleten *Kenessey Béla*, theol. igazgató prédikál. Templom után nagygyűlés a theol. fakultás dísztermében. Az elnöki megnyitót *Hegedüs Sándor* másodelnök, az üdvözlő beszédet *Szász Domokos* püspök tartja. *Szóts Farkas* titkár a társulat működését ismerteti. Gróf *Kuun Géza* akad. tag és *Stromp László*, theol. tanár felolvasást tartanak. A gyűlésre utazó tagok és vendégek kedvezményes vasuti jegyet kapnak a m. á. v. vonalain. A kedvezmény gyorsvonatra is érvényes. Igazolványért dr. *Gidófalvy István*, kir. közjegyző úrhoz kell fordulni, Kolozsvárrt.

Két főgondnoki hely vár betöltésre egyházkerületünkben. A választást a június hó 2-án kezdődő közgyűlés fogja megejteni. E két díszes helyre egyházkerületünknek, hangsúlyozzuk: nem csak egyik, vagy másik vidéknek, de *egész* egyházkerületünknek, ide értve mindenek előtt egyházkerületünk vezéregyéniségeit, jelöltjei: gróf *Bánffy György* és *Zeyk Dániel*.

A budapesti ref. egyház *Hegedüs Sándort* választotta főgondnokává. Erkölcsi erőnek bizonyága az, ha nagy embereinket nem meghurcoljuk, de elismerjük, kitüntetjük.

Theol. fakultásunk előjárósága a Gyarmathi Miklós elhunytával megüresedett főgondnoki székbe: Vályi Gábort, Szádeczy Lajost és Hory Bélát jelölte; az egyik algondnoki állásra pedig a jelöltek: Hory Béla, Dr. *Gidófalvy István* és *Dávid Antal*.

Szomorú jelentés tudatja velünk lécfalvi *Bodor Zsigmond*, egyházmegyei gondnok f. hó 14-én bekövetkezett elhunytát. »A szeretet anyala örökös a nemes lelkű emberek emlékezete fölött.«

A tiszáninneni ref. egyházkerület *Névkönyve* az 1898. évre dr. *Tüdös István* gondos szerkesztésében már korábban megjelent.

Iroda'om. Népszabadság. Egyházi beszéd elő-, és utó-imádsággal. Irta s a folyó évi márc. 15-iki jubilaris ünnepélyen a sárospataki templomban elmondta **Novák Lajos**, theol. tanár. A füzet Sárospatakon jelent meg és szerző sajátja. E tartalmas és szép beszédet, mely egy érezni, gondolkozni, alkotni tudó, valóban ihletett egyházi szónokrúl tesz bizonyosságot, melegen ajánljuk lelkésztársainknak, sőt világi olvasóinknak is, mert az egyházi beszédek éppen nem csakis a papok számára vannak írva.

Megjelent: Magyar Harmonia. I. kötet. Iskolai vegyes karok számára szerkesztette: **Deák Gerő**. Ára: 90 kr. Graef H. bizománya Szászvároson.

Hory Béla, árvaszéki elnök theol. fakultásunk önképző társulata számára 250 kor. alapítványt tett. Ez összeg kamatja a legjobb ima jutalmazására pályadíjjal tüzetik ki. A nemes gondolkozásu adományozónak — köszönet.

Az ér-kávási egyházközség a saját pénztára javára folyó hó 30-án műsorral összekötött táncmulatságot rendez. A rendezőség élén állnak: **Kovács István**, főgondnok és **Diószeghy Mór**, ref. lelkész, kitől lapunk ez ideig két szép költeményt közölt.

Nyilvános számadás és hálás köszönet. A nmltságu belügyi miniszter úr által 1897. aug. 24-től 1898. febr. 24-ig engedélyezett országos kéregetésből 1230 frt gyűlt be a magyarokereki ev. ref. templom építésére. Nagys. Kollmer Herman úr, a kalotaszegi erdő ipar részvénytársaság nagyérdemü inspectora pedig 70 drb. $\frac{1}{4}$ -es, 30 drb. $\frac{2}{4}$ -es deszkát és 300 drb. $\frac{1}{4}$ -es fűrészelt léczet 44 frt értékben ajándékozott egyházunknak. A nemesszivü adakozók szives adományaikért fogadják egyházam és magam leghálásabb köszönetét. Magyarokerekén. 1898. máj. 12-én. **Barabás Árpád**, ref. lelkész.

Szives kérés.

Még néhány előfizetés, illetve megrendelés kell, hogy **Bod Károly** tanár *«A kegyelet oszlopa»* című művének kiadási költségei teljesen fedezve legyenek.

Tisztelettel kérem azért, sziveskedjék ki-ki a kezénél levő fölhívást, illetve gyűjtő-ívet, az elért eredménnyel, esetleg üresen is beküldeni, vagy levelező-lapon értesíteni, hogy a megrendelők közé sorozhatom-e?

Székely-Udvarhely, 1898. máj. 14.

Betegh Pál,
könyvkiadó.

Hivatalos rész.

1795—1898.

KÖRLEVÉL,

*valamennyi erdélyi ev. ref. kollegium
m. t. Előljárási ágának.*

A magyar kir. honvédelmi miniszter úr folyó évi 2164 eln. számú átiratában arról értesít, hogy az új honvéd nevelő- és képzőintézetek építkezéseire való tekintettel, azokban az előadások a jövő 1898—99. tanévben csak október hó 1-én fognak megkezdődni.

Figyelemmel erre a körülményre, megengedte a közoktatási m. kir. miniszter úr, hogy azon tanulók, kik a honvéd hadapród iskolákban, vagy a honvédi főreáliskolába való fölvételért pályáznak, pályázati kérvényeik sorsának eldőlitéig, október hó 1-ig, a meny-

nyiben felvételük ellen más ok nem forog fenn, felvételi (beiratási) és tandíj fizetése nélkül látogathassák az állami iskolákban a leczkéket. Ezen kedvezményt a cs. és kir. közös hadseregbeli hadapród iskolákra is kiterjesztette.

Van szerencsénk ennek folytán tisztelettel felkérni a m. t. Előljárási ágokat, hogy ezt a kedvezményt egyházi középiskoláinkra is kiterjeszteni sziveskedjék.

Kolozsvártt, 1868. május hó 7-én.

Parádi Kálmán
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

1703—1898.

PÁLYÁZAT RENDES TANÁRI ÁLLÁSRA.

Az államilag segélyezett sepsi-szent-györgyi ev. ref. székely Mikó-kollégium főgimnáziumánál üresedésben levő *természettan- és földrajzi* tanszék a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr kinevezése alapján rendes tanárral fog betöltetni

A tanszékhez kötött évi javadalom: 1200 frt törzsfizetés, öt izben 100 frt. ötödéves korpótlék, 250 forint szálláspénz, esetleg természetben való lakás.

Pályázni óhajtók felhivatnak, hogy vallásukat, életkorukat, képzettségüket, eddigi szolgálataikat, védkötelezettségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal fölszerelt s a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz czimzett folyamodványukat a sepsi-szent-györgyi ev. ref. székely Mikó-kollégium előljárási ágához 1898. évi június hó 20-ig nyujtsák be.

A kinevezett tanár kötelezett tagja az 1894. évi XXVII. t.-cz. értelmében létesített nyugdíjintézetnek s állását 1898. szeptember hó 1-én tartozik elfoglalni.

Csak ev. ref. vallásu egyének folyamodványai vétetnek figyelembe.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvártt, 1898. évi május hó 10-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

119—1898.

PÁLYÁZAT SEGÉDTANÁRI ÁLLÁSRA.

A sepsi-szent-györgyi ev. ref. székely Mikó-kollégium főgimnáziumánál az 1898—99. iskolai évre egy az internátusi felügyelőséggel egybekötött segédtanári állás kerül betöltés alá.

Évi javadalom: 600 frt pénzfizetés, az internátusi épület egy külön szobájában lakás, fűtés, világítás, a konviktusban teljes ételmezés.

Pályázhatnak történelem-földrajzi, vagy történelem-latin nyelvi szakot végzett s legalább tanári alapvizsgát tett ev. ref. vallású tanárjelöltek.

Pályázni óhajtók felhivatnak, hogy vallásukat, képesittségüket, védkötelezettségüket és testi épségüket igazoló okmányokkal fölszerelt folyamodványukat a sepsi-szentgyörgyi ev. ref. Székely-Mikó-kollegium előljárási ágához f. évi június hó 13-ig küldjék be.

Az alkalmazott állását 1898 évi szept. hó 1-én köteles elfoglalni.

Sepsi-Szent-György, 1898. május 8.

Bodor Tivadar,
főgondnok.

S. Szász Béla,
jegyző.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendő, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Pünköszt.

A békességnek Istene szenteljen meg titeket mindenestől!

Imé, még kétezer esztendő távolából is hallszik a sebesen zúgó szélnek zendülése, mely egykor eltelé az egész házat, a melyben a mennybe ment Üdvözítő tanítványai mindnyájan egy akarattal együtt valának; még lángolnak a kettős tüzes nyelvek, a melyek bizonyosságtételre ihleték az egyszerű halászokat és vámszedőket és apostolokká avaták őket, hogy legyenek az Istennek követségében járók népek, nemzetek, nyelvek és ágazatok között! És még ma is felénk hangzik az első pünköszt ünneplő seregének ama kiáltása: »Mit cselekedjünk atyámfiai, férfiak? s »szól az első pünköszt nagy prédikátorának komoly intése: »Térjete meg!« felemelő ígérete: »és veszitek a Szent Léleknek ajánlédát; mert néktek lett az ígélet és a ti fiaitoknak és mindeneknek, kik messze vagynak, valakiket a mi Urunk Istenünk elhívánd!« Előttünk ragyog amaz első keresztyén gyülekezetnek fényes képe, az első híveknek ama szeretetben egyesült társasága, a mely »minden nap egyenlő akarattal együtt volt, dícsérvén az Istent« s a kik »az egész község előtt kedvesek valának. Az Úr pedig minden napon szaporítja vala a gyülekezetet azokból, a kik üdvözülendők valának.«

Bizony az egyház a Szent Lélek ereje által egybegyűjtött hívők gyülekezete; a Krisztus teste, a melyet ő a maga isteni életével akar megeleveníteni, áthatni. A tagok a Krisztus tagjai, külön-külön helyheztetve a testbe, de egybekötözve ugyanazon Lélek által. Nem emberektől van e tanács és dolog, hanem Istentől, a ki a maga ingyen kegyelméből gyűjti egybe az ő választottjait és parancsol: »A négy szelek felől jöjj elő te lélek és lehelj ezekben a megölettekbe, hogy éljenek!« Álljon fel a bűnben elesetteknek serege s legyen a lélek által az ujonnan születetteknek táborává! Támadjanak fel a bűnnek halálából a megszáradt tetemek, hogy meghallván az Úrnak beszédét, életet vegyenek s megigazolást nyerjenek! Mert az Úr azt akarja, hogy mindenek éljenek ő néki. Kegyelme nemcsak elkészítette számunkra az üdvösséget e világ fundamentu-

mának felvettése előtt, hanem arra el is vezet ő maga az ő Lelke által, hogy ez segélje a mi erőtlenségünket. Szeretete nemcsak gyermekévé fogad bennünket, hanem kitölti a mi lelkünkbe a fiúságnak lelkét, a mely a mi lelkünkkel együtt tézsen bizonyosságot, hogy mi Istennek fiai vagyunk. És könyörülő irgalma nemcsak a válságot adta meg a Krisztusban, hanem Szent Lelke által a megszentelődést is osztályrészébe juttatja az öt szeretőknek. E Lélek által tárja fel előttünk a maga megmérhetetlen kegyelmességének világát, szeretetének kiapadhatatlan forrását, jóságának nagyságát, lényének mélységét és világ-kormányzásának bölcsességét.

Ha az egyház csak emberek tanácsából volna, már régen szétszórta volna azt az idők vihara, szétszedte volna az emberi önző érdek, eltemette volna a közöny; de maga az Úrnak Lelke öröködik felette és gyűjti egybe azokat, a kik üdvözülendők. Ebben a bizonyosságban tartsuk meg azt, a mink van, hogy senki el ne vehesse a mi koronánkat!

Legyen a mi hitünknek és bizodal munknak megerősítésére az az ige is, a melynek prédikálására küldjük ki ez ünnep alkalmával kedvelt tanítványunkat — — aát, a kit a hívek szerető jóindulatába ajánlunk. Legyen vele és legyen mindenekkel, a kikhez a békesség evangéliumával szól, az Atyának kegyelme, a mi Urunk Jézus Krisztus szeretete és a Szent Lélek közöletése!

Kolozsvár, 1898. május havában.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület theol. fakultása tanári karának nevében

Kenessey Béla,
igazgató.

Csak viribus unitis.

Előttünk fekszik a Magyar Protestáns Irodalmi Társaságnak f. évi május 31-én és június 1-én Kolozsvárt tartandó gyűléseire kibocsátott meghívója.

Örömmel üdvözöljük a Társaságot Transylvania szépséges földjén. Őseinktől örökölt szeretettel várjuk és öleljük testvéri szívünkre a testvéreket.

De csak karöltve járnak e földi téreken az öröm és bánat. A tavasz tiszta egére is borulnak néha sötét

árnyak. A nap mosolygó sugarait is megtöri olykor egy-egy felhődarab. Az emelkedésnek ellentéte is van, a magasságnak mélysége.

A mi örömünk sem lehet zavartalan, ha a Társaság eddigi munkálkodásának eredményét vizsgáljuk, mely nem kielégítő, tehát nem megnyugtató. A protestáns szellem mélyebben és erősebben nyilvánul. A protestáns szellem a csontok velejét is áthatja, mint a jó medicina, melyet erőtelen emberek készítenek ugyan, de füveket hozzá a lélek virágos kertjéből gyűjtenek. És mert a medicina nem jó, a betegség marad és megbénítja az emelkedés, a magasratörés szárnyait. Csak részenként látjuk csillogni e szárnyakon azt az üde zománcot, mely az egészséges állapot jele. Tépett vitorláit mintha a port verdesnék csupán, de királyi sashoz hasonlóan szállni a kiterjesztett erősséghez: — bizony nem képesek.

Nem a vezetőkben van a hiba. Azok hitbuzgó, munkás egyének, kik sokszoros elfoglaltatásaikkal mellett is a Társaság fenntartásával mintegy a lehetetlent teszik lehetővé. Bennünk, édes mindnyájunkban van a hiba, kik a kiáltó szót füleink mellett bocsátjuk el. Gondatlanul engedjük sajkánkat a közönyösség tengerére és boldognak érezzük magunkat, ha fodrozó hullámok lágyan ringatnak, pedig a látóhatár sötétül felettünk. Körös-körül felhő gyülekezik az ormokon. A felhőrongyok tömörülnek, villámot szülnek, mesebeli alakot öltönek: kigyókká, sárkányokká formálódnak és meg-meglibbentve fekete szárnyaikat, tűzszemekkel vigyáznak reánk.

Nem mesét, valóságot mondunk, melynek neve első sorban ma: — római katholicizmus.

Védekezünk mi? Nem! Összetartunk mi? Nem! Egyebet csinálunk, a mi könnyebb: gyanusítunk, egymást szóljuk — szapuljuk. Erőink nemes részét betűkbe öljük, paragrafusokat irunk, azok felett czivódunk és fennen kérkedünk: lélek az, mely megelevenít!

Ad notam: — lélek. A mi isteni bennünk, ez lenne a medicina termő talaja, de a milyen a talaj, olyan füveket hoz, s ha nincs bennök gyógyító erő: nemde édes mindnyájunkban van a hiba.

Hát hozzuk vissza sajkánkat a közönyösség tengeréről. Tömörüljünk. Erőink egyenként elvesznek, mint a pislákoló mécsék fényei az éjben, de egymás mellé állítva, egyesülve csodákat tesznek és elűzik a rémeket. Az oczeánok mélységének lakói, a korálok, ezek a lelketlen teremtmények megszegyenítenek minket, midőn folyton tartó munkával szigeteket emelnek ki a vizek kebléből. Mi pedig a teremtés koronái, Kálvin, Luther utódai még a Magyar Protestáns Irodalmi Társaságot sem tudjuk szilárd alapokra fektetni, mert annak ügyei iránt közönyösek, hidegek, bántóan hidegek vagyunk. Csak gyülesezünk több vagy kevesebb érdeklődés mellett; a jelentéseket stb. meghallgatjuk, komoly képeket csinálunk, ha tetszik valami: fejünket felülről aláfelé mozdítjuk, ha nem: bölcsen megrázogatjuk, aztán némelyes lelkesedés után távozunk, hogy egy év múlva folytassuk ott és úgy, a hol és a hogy elhagytuk.

Ilyen a protestáns szellemi élet nyilvánulása? !
Ugy-e nem?

Csak viribus unitis!

Tövisháti.

A mi sok, az mégis csak sok.

— Püspökünk ellen való támadások alkalmából. —

A ki az *ellenzéki* és az *ultramontán-szinezetű* napilapok néhány hét óta megjelenő számaint figyelemmel végig olvassa: hol itt, hol ott, egy-egy hosszabb, vagy rövidebb cikket lát, mely állandóan a mi egyházkerületünk legelső emberének, *Szász Domokos püspöknek a személyével és működésével* foglalkozik, és hatalmas *hű-hót* csap és nagy *lármat* csinál abból, hogy náluuk nem úgy mennek a dolgok, a mint kellene hogy menjenek.

Különösen abból az alkalomból vált néhány napilapunknak állandó czéltáblájává a Szász Domokos püspök személye és működése, hogy ő — a mint mindnyájunk előtt tudva van — meg akarja az *egyházkerületi hitelbankot* alapítani, miáltal nemcsak új utat nyit és egészen ismeretlen mezőket tár fel egyházkerületünk fejlődésének számára, hanem sok, igen sok *helyi és egyéni érdeket* is megsért, az érdekhajhászó embereknek nagy megbotránkozására.

Ebből az alkalomból annyi *vádat* hoznak fel ellene, hogy azokat előszámlálni szinte lehetetlen s közben olyan *jelzőket* és *kifejezéseket* használnak az ő egyéniségének és működésének jellemzésére, a melyekre mi a józan megfontolás szavával és egyházas érzületünk nyilvánulásával, nem felelhetünk és nem mondhatunk egyebet, hogy *a mi sok, az mégis csak sok.*

Távol legyen tőlünk, hogy mi e helyen azoknak a vádaknak a czáfolatával foglalkozzunk, hiszen megtették azt mások már úgysis helyettünk, sőt még azoknak az említett jelzőknek és kifejezéseknek a helyreigazítási műveletébe sem bocsátkozhatunk. Inkább felhasználjuk ezt az alkalmat arra, hogy azoknak a vádaknak az *eredete és a gyökere után* kutassunk, mert ha megtaláljuk a forrást, a melyből származnak és fölfedezzük a gyökereket, a melyekből táplálkoznak: akkor mint az orvos, ha megtalálja a betegség okát, mi is azonnal készen lehetünk *a diagnózissal.*

Már csak azon körülmény, hogy ez a vad hajsza, ez a fékevesztett hirlapi dühöngés, ez a szemérmetlen és kimélet nélkül való támadás *minden esztendőben megújul és ismétlődik* az egyházkerületi közgyűlés előtt, s mindig olyan lapokban, a melyek politikai pártállásukat illetőleg vagy *az ellenzékhez*, vagy *az ultramontánokhoz* tartoznak: *két dologra* enged következtetnünk.

Egyik, hogy *itt pártszempontok, politikai ellentétek* s felekezeti féltékenység és elfogultság is szerepelnek. *Másik*, hogy itt nem csupán elvekről, hanem *személyekről* is van szó. Hogy itt nem csupán az igazságért, hanem az *érdekekért* is foly a harc. Hogy itt nem csupán az anyaszentegyház szerelme, hanem a *bosszu nemtelen érzete* is működik, mely — tudvalevőleg — addig nem szokott pihenni, a mig *elejtve*, vagy legalább is *megalázva* nem látja áldozatát.

Ezen utóbbi föltevésünkben megerősít minket lép-ten-nyomon nemcsak a támadó cikkek többnyire válogatatlan és kiméletlen *hangja*, hanem *tartalma* is, melynek nagy részében tisztán *személyes* motívumok a dominálók. Avagy kérdem, mi köze van a hitelbank

felállítása *eszméjének jóságához* pl. annak, hogy Szász Domokos püspök a *Fonciere* pesti biztosító intézetnél *igazgatósági tag* s *fia* ugyanott *hivatalnok*? Ha az intézet alapszabályai ezt megengedik: ez ellen még az *intézet érdekeinek a szempontjából* sem emelhet senki kifogást; annál kevésbbé hozhatja fel pedig *bizonyítékul* bárki is, az egyházkerületi hitelbank felállításának *káros és szükségtelen voltára nézve*?

Aztán — ha már ennél a kérdésnél vagyunk — őszintén megvallva, mi nem is *azzal a szemmel* nézzük Szász Domokos püspöknek ennél az intézetnél elfoglalt *megtisztelő állását*, mint a milyennel nézik azt az öt élet-halálra támadó urak.

Mi nemhogy kárhoztatnók őt azért, hogy ez intézet igazgatósági tagjainak a sorába belépett, hanem éppen *örvendünk rajta*, mert tudjuk, hogy egyházkerületünk magasrendű érdekei *ottan is* kitünő képviseltetésre találhatnak, s hogy az a *tiszteletdíj*, a mit Szász Domokos püspök ezen az állásán kap, könnyen elfér a mellett a *ceskély püspöki fizetés* mellett, a mit az erdélyi egyházkerület és papi hivatala ad neki, különösen ha tudjuk azt is, hogy ez a püspök nem rakja fiókjában *élére* a pénzt, hanem minden esztendőben 2—3 ezer forintot juttat csekély jövedelméből *jótekonny czélokra*.

Csakhogy ő ezt nem szokta kürtölni, és az emberek az effélékről, úgy látszik, nem szoktak tudomást venni.

Nem ő, hanem a szegény egyházközségek és az emberbaráti jótekonny intézetek veszik hát hasznát, ha püspökünk állásához mért igen csekély évi jövedelme, tisztességes és becsületes munkája fejében, valami kicsivel szaporodik, miután mi úgy ismerjük őt, hogy ha van neki: *áldoz*, s ha több van neki, *többet áldoz*.

Ha pedig arról az oldaláról tekintjük és fogjuk fel a dolgot, hogy a mi egyházkerületünk egyik *kitünő emberét*, egy tekintélyes és jóhírnevű biztosító intézet is *legelső embereinek a sorába* beválasztotta: akkor is csak *örömünknek és megelégedésünknek* adhatunk kifejezést, mert e tényben világos bizonyítékát látjuk annak, hogy Szász Domokos püspököt nemcsak arra találták és találják alkalmasnak, érdemes embernek, hogy az erdélyi egyházkerületet vezesse, hanem arra is, hogy egy biztosító intézet sorsának a vezetésébe befolyon.

Mi részünkről annál inkább örvendénénk, *mentől több* kitüntetés és megtiszteltetés érne Szász Domokos püspököt, és őt mentől több magas és tiszteletreméltó helyre beválasztanák, mert az ő személyébeu *a mi egyházkerületünket is* érne legalább valami megtiszteltetés.

Igy azonban csak hurezolnak, csak szidnak, csak mindennap a vádlottak padjára állítanak minket, pedig tudhatnák, hogy *a mi sok, az mégis csak sok!*

Azt sem szabad említés nélkül hagynunk, hogy a mi felfogásunk szerint, sem *a papnak, sem a püspöknek nem az a hivatása, hogy szobájába zárkozzék és ott könyvek buvárlása és kegyességi gyakorlatok végzése* által, mutassa a példát *az istenes életre*. Ilyen református püspökünk tán nem is volt soha s adja az isten, hogy ne is legyen.

Hanem a mi felfogásunk az, hogy *mentől inkább pap, vagy püspök akar lenni valaki annál inkább lépjen ki a világba, foglalja el helyét az*

egyházi, társadalmi, megyei és állami élet minden nyilvánulásában, és ott és mindenütt mutassa meg *eréjét, betolyását, képességeit*; és ott és mindenütt mutassa meg, hogy tud *tűrni, hallgatni, lemondani, bántalmakat szenvedni*, s mégis *bátran és biztosan előre nyomulni*, mert csakis akkor, ha ezeket megteszi: lesz Krisztus vitézkedő anyaszentegyházának *igazi harczosa* s élete is, mely mindenekben megpróbáltatik, csak akkor lesz *istenes életnek* nevezhető. »*A gyertyát nem azért gyújtják meg, hogy véka alá rejtse, hanem hogy a gyertyatartóra tegyék és fénylik mindeneknek!*«

Hogy Szász Domokos püspök *ilyen életet él* ki merné azt tagadni és kétségbe vonni?!

Azért mondjuk és hangoztatjuk hát fennen újól, hogy *a mi sok, az mégis csak sok!*

Sőt éppen mert *ilyen életet él*, mert úgy szólva, még álmában sem pihen, agyát jövőbe nyuló hatalmas tervek, szívet nemes érzelmek foglalják el és hevitik s akaraterejének bámulatos tartalmát mindennap próbára teszi, és a mit egyszer jónak, igaznak és a közboldogság előmozdítására alkalmasnak elismert, azért küzd, szenved és fárad: *innen van neki annyi ellensége*; innen, hogy sokszor a poklokhoz összes légióival meg kell mérköznie.

De ki mondja, hogy a ki ezen a földön az elérhető legnagyobb *emberi nagyságot* meg akarta közelíteni; a ki hivatását *lelkiismeretesen és komolyan* vette; a ki eszméknek *megtetesítéséért*, intézményeknek *megvalósításáért* élt, melyek az emberi nem fejlődésének történetében nyomokat hagytak: nem kellett mindig *nagy akadályokkal* küzdenie? Mert a nagy tömeg *tömeg volt mindig*: a próféták, Jézus, az apostolok és a reformátorok idejében s *tömeg az ma is*, mely *személyes* irigységből, *hitvány földi* érdekekért megkövezi mindig az ő prófétáit s tövis-koronát tesz azoknak a fejére, kiknek lába nyomát és palástja szegélyét kellene csókolgatnia. — Hiszen vajjon mi könnyebb: beszélni-e, avagy hallgatni; dolgozni-e, avagy aludni; küzdeni-e, avagy nyugodtan pipázni; a fizetést elvenni-e, avagy hivatásunknak élni; békességben lenni-e. avagy önmagunkkal és a világgal mindennap harczra szállani?

De a *nagy embereknek* éppen az a legfőbb és legjellemzőbb tulajdonságuk, hogy ők az életnek soha sem a *könnyebb végét* fogják s nem azt tekintik, a mi *rájuk nézve* hasznos és kellemes, hanem azt, a mi a *köznek javára* szolgál, s ezért, képesek a legnagyobb akadályokkal is szembe menni, sőt ha kell, még életüket is oda áldozni, csakhogy elvégezzek a futást, melyet az Ur rájuk bizott. *Hannibál* az Alpeket mászta meg, *Jézus* fölment Jeruzsálemba, *Zwingli* kiállott a kappeli csatamezőre, *Luther* megjelent a wormszi gyűlés előtt, és ezt mindenik azért tette, mert nem tekintette *önmagát*, hanem csak a közjót és az akadályokat, a melyek törekvéseinek útjában állottak és elveinek diadalra juttatását késleltették.

Mi természetesebb, minthogy a nagyratörő lelkek előtt, *örök akadály* gyanánt mindig ott állottak s mindig ott állanak a különböző *helyi és egyéni érdekek*, melyeket a ki nem vesz figyelembe és megsért: igen könnyen *keservesen* adhatja meg az árát. *Jézus* a zsidó papok, az írástudók, a farizeusok, a kalmárok,

a pénzváltók és az áldozati állatokkal kereskedő zsidó polgárok érdekeit sértette meg s ezért meg kellett halnia. *Hussz* a katolikus egyház alapjait rengette meg s ezért a konstanci zsinat máglyán égettette meg. Az aradi tizenhárom Ausztria ellen harczolt s ezért kellett bitófára jutnia.

Ne tagadjuk, hanem inkább valljuk be, hogy *Szász Domokos* püspök is *annak iszsza a levét*, hogy nagyon sok *helyi és egyéni érdeket* megsértett, s most a bankalapítással *ismét sokat megsérteni* próbál.

Az *enyedi párt* nem feledheti, hogy a *theol. akadémiát* Nagyenyeden beszüntette, és Kolozsvártt egy gyönyörű palotában, fényes berendezéssel, szinte a semmiből s egy szempillantás alatt felállította s most már bosszujában, ha egyebet nem tehet: gondolja, hogy *gátat vet* ennek az intézetnek fejlődése elé. Valamint azt sem feledhetik sokan, hogy *a vele nem egy gondolkozáson levőket* nem szerette, a kerület ügyeit vezető és képviselő testületekben, maga körül látni, sőt az ilyeneknek a tanácsát mellőzte s lehető befolyásukat nem egyszer lehetetlenné tette, úgy, hogy legkevésbé sem csodálkozhatunk azon, ha most. mikor a hitelbankot meg akarja alapítani és ezáltal az egész erdélyi részekre *hálólószerüleg kiterjedő* sokkal több helyi és egyéni érdeket próbál sérteni, mint eddig: *sokkal nagyobb ellenzék is áll vele szemben* és sokkal nagyobb *elkeseredésről* is adnak bizonyítékokat a felzaklatott kedélyek.

De, uraim, mindezek csak *tünetek*, mindezek csak *mellékes kérdések*, a dolognak nem ez a *lényege*.

A *dolog lényege* az, hogy *akarunk-e vagyoni téren egyesülni, s szétforgácsolt anyagi erőinket akarjuk-e tömöríteni, vagy pedig nem?* Ha igen akkor a *fejlődésnek és a haladásnak*. még szellemi téren is egy egészen új és hatalmas utja nyílik fel előttünk. Ha pedig *nem* akkor a legjobb esetben, *helytt állunk*, de mert az idő halad, *bizonyosan visszamaradunk*.

Ezt nagyon jól tudja, *Szász Domokos* püspök is s ezért, hogy ő, mint a haladás embere, most minden tekintélyét, befolyását és összes képességeit latba veti az ügy érdekében, sőt tűri a gyanúsításokat, nem viszonozza a támadásokat, hanem önmagát mindennap legyőzve, akadályokat nem ismerve, halad a cél felé, előre szüntelen, nem gondolva azzal, hogy *elismerés-e*, vagy *gyalázat, hozsánna-kiáltás-e*, vagy *teszitsd meg ordítás* hangzik fel majd tetteinek nyomán?

Kiket az ég homlokán csókolt és az emberiség haladására, a lelkeknek vezetésére rendelt: így szoktak azok *mindig* tenni.

És ez így van jól, mert másképpen nem termékenyülhet meg az idő, és ha nincs a kire felnézzünk ebben az ingatag, minden akaraterőt nélkülöző s a körülményekkel nagyon is megalkuvó korban: akkor nem sokára annyira *elernyedünk*, hogy nem is fogunk más célzt ismerni, mint *önmagunkat* és más eszményeket, mint *érdekeinket*.

De az már nincsen jól, hogy *Szász Domokos* püspököt, ezt a tetterős, eszmékben gazdag, nagy alkotásokkal ékeskedő és nagy célok felé törő, egészen hivatásának élő férfit, mielőttünk, *az ő papjai és hívei előtt*, szüntelen *gyanusítsák, gyalázzák és kisebbsítsék*, mert *a sok a jóból is megárt*, s utoljára

is — akárhogy vesszük a dolgot — ő nemcsak nagy ember, a kinek mindig készen kell állania a gyalázatra, hanem *a mi püspökünk is*, a kinek neve, élete és működése a mi egyházkerületünk nevével, tekintélyével nagyon is *össze van forrva*.

Urak! Mi, az erdélyi egyházkerület papságának elfogulatlanul és józanon ítélő tagjai, *kikérjük magunknak*, hogy a mi *püspökünket*, a ki a mi büszkeségünk és dicsekedésünk, a ki egyházkerületünkben egymaga többet tett, mint összes elődei együttvéve, a ki most is szüntelen a mi javunkért, egyházközsegeink és egyházkerületünk felvirágzásáért küzd, munkálkodik és szenved: *jövőre oly kiméletlenül megtámadják, a nyilvánosság előtt meghurczolják és a világ szemeláttára mindennap befeketítsék*.

Őnök, szidják a *kormányt*, a *városi és megyei hatóságokat*, a *rendőröket* és a *főkapitányokat*, mert ez a kenyerük; de nekünk, a mi egyházkerületünknek és a mi püspökünknek, hagyjanak békét, mert az a *pártfogás*, a melyben minket részesíteni akarnak, és az a *jóakarát*, melylyel ügyünket felkarolják, olyan, hogy egyáltalán nem kérhetünk *többet* belőle.

»*Adtál uram esőt, de nincs köszönet benne!*«

Őnök kiszolgáltatnak minket mindennap az *idegen telekezetek* gúnykaczajának és kárörvendezésének; *szétvonást, keserűséget* támasztanak közöttünk s a gyenge fejűeket el is *szédítik*, pedig jól tudják, hogy *a mi sok, az mégis csak sok!*

Őnök, jelenleg a mi egyházkerületünkben, a *tagadás szellemét* képviselik, mint *Luczifer az Ember tragédiájában*, de *új utakat*, a haladás mezején, nekünk mutatni és föltárni nem tudnak, pedig tudvalevő dolog, hogy ezen a földön, a hol az ember ügyis mindig a tagadás felé hajlik, egy *kis pozitivum* többet ér, mintha a világ összes *negációjával* hozakodunk elé.

Eddigi eljárásukat és magatartásukat csak az mentheti, hogy miután az akció mindig reakciót szül: így tulajdonképpen ők is, a *Szász Domokos* püspök hatalmas tetterejének *a hatása alatt* állottak, de a *történelem ítélőszéke* előtt, hol a cselekedetek elbirálásánál más mértéket szoktak alkalmazni. nem fogják őknek még ezt a sovány falatra menő enyhítő körülményt sem beszámítani, mert a történelem ítélőszéke *reakciónáriusok és rombolók* számára nem ismer enyhítő körülményt.

Ha őknek ennyi *elégtétel* sem elég: ám, üzzék csak továbbra is vad játékukat, mi szentül igérjük és fogadjuk, hogy ezután csak *kaczagni* és *szánakozni* fogunk.

—s—r.

Kollegiumaink vagyonstatisztikai kimutatásai.

A vallás és közoktatásügyminiszter az 1883. évi XXX. orsz. törvényczikk 48. §-ában gyökerező jogánál fogva évenként statisztikai adatokat szerez be kollégiumainkról. Kérdésbe teszi I. A tanulók összes számát osztályonként, vallás szerinti számarányait, anyanyelvüket, nyelvismereteiket, szülőik polgári állását, életkorukat, illetőségüket, egészségüket, magukviselését, fegyelmi eseteik és óramulasztásaik számát. II. A

tanulásban tett előmenetelök adatait a rendes s rendkívüli tárgyakban. III. Az érettség-vizsgálat eredményeinek s az érettek pályaválasztásának számadatait. IV. A tanári személyzet alkalmazási viszonyait és képesítetttségét. V. Az intézeti épületek és helyiségek kimutatását. VI. A tanítási eszközök és könyvtárak állapotát. VII. A tanulók segélyezésének adatait és végül VIII. *Az intézet vagyoni kimutatását: vagyoni állapotát, jövedelmeit, kiadásait.*

Az I VII. rovatokba illő adatok összes tárgyai oly természetűek, hogy azokat a kormány már különben is apróra ellenőrzi; az intézeteket évenként meglátogató miniszteri megbizottak, s az érettségi vizsgálati kormányképviselők, szemökkel láthatják, kutathatják is a tényeket. Azon adatok pontosságához nem férhet szó s felekezeti fő és legfőbb hatóságaink is — az egyházkerületek, s a konvent — megnyughatnak rajtok s bizvást alapíthatják rájuk, felekezeti középoktatásunk irányítására, elvi rendelkezéseiket.

Hanem a kormányi statisztikai ivék VIII. számú rovatába foglaltatni szokott adatokra: »Az intézet vagyoni kimutatására már kevésbé alkalmazhatók a megbízhatóság és pontosság dicséreti. A miniszter ugyan évenként jóba veszi e kimutatásokat is, elbírálásuk ott fűn, úgy látszik, csak annyiból áll, hogy megnézik: helyesek-e az összegezesek, s hogy a bevételek főösszege egyezik-e a kiadások főösszegével, (a mint hogy egyeznie *kell*, úgy követeli az útasítás.) Ez meglévin, vagyoni kimutatásainkat, a többi adatokkal együtt, bele nyomtatják a miniszteri Jelentések köteteibe, az országgyűlés elé terjesztik, átadják a nyilvánosságnak.

Mentől inkább meg vagyunk arról győződve, hogy minden egyes kollégiumunk a maga módja szerint lelkiismeretesen viszi és viteli vagyoni és számadási ügyeit: annál kevésbé nyughatunk meg azon, hogy ott, a hol ez ügyvitelnek adatai évről-évre kinyomatva, a törvényhozás, az egész ország szeme elébe kerülnek, s egykor a történetleírás hiteles kutfőivé lesznek: önmagokban megítélve, s egymással egybevetve, következetlen, megbízhatatlan, hiányos, zavaros képet adjanak, s számviteli elveink jóra valószínűségének kétségbevonására alkalmat, mondjuk, ürügyet nyujtsanak.

Ez a fölfogás készíti e sorok íróját, hogy néhány konkrét bíráló vonással illesse hát kollégiumunknak, az állami statisztikai ivékbe, *az 1896—7. isk. évről beiktatott vagyoni kimutatásait.*

Rövidítve: *K* a kolozsvári, *MV* a marosvásárhelyi, *NE* a nagyenyedi, *SGy* a sepsiszentgyörgyi, *SzV* a szászvárosi, *SzU* a székelyudvarhelyi, *Z* a zilahi kollégiumnak 1896—7. isk. évi statisztikai ivét fogja jelenteni.

K a vagyoni állapot rovatában »Az intézeti fölszerelések becsértékét 11,576 frtban adja. Lehetetlen, hogy ebben benne foglaltassék az intézet ismert híru könyvtárának becsértéke is; ha pedig ebben a rovatba nem számítottatott be, akkor ugylátszik, hogy a vagyonkimutatásból egyszerűen kifelejtetett, s ebből a kollégiumnak más intézetekhez, ref. felekezeti iskoláink csoportjának más csoportokhoz mérten, méltatlan degradációja következik az országos statisztikában. Hasonló kételylyel és észrevétellel jegyezzük ide, hogy *MV* fölszerelési becsérték adata csak 7,600 frt., *SzU*

16,200 frt. Normalisabbak *SzV* 26,813 frttal, *Z* 31,486 frttal, *SGy* 40,000 frttal; e három adaton, ugyszolván meglátszik az államsegélyes viszony nivelláló hatása, úgy a fölszerelésre, mint ennek becslésére nézve.

A jelzett hat kollégium fölszereléseinek becsértéke együttvéve csak 133,675 frt; ellenben a hetedik, *NE* könyvtár és gyűjtemények becsértéke czimén (a theol. könyvtár értékét be *nem* számítva) 165,397 frtot, más fölszerelések czimén 5401 frtot, együtt 170,798 frtot mutat ki, tehát egymaga közel 40,000 frttal többet, mint a mennyi a más hat kollégium fölszerelési értéke együttvéve. Valószínűnek látszik pedig, hogy *NE* becslése, ha talán túlozna is, realisabb, mint *K*, *MV* és *SzU* szerénykedése.

Föltételezhetőnek bizonyul, hogy az internátusi fölszerelésnek (vaságyaknak s egyéb butorzatnak) értéke is egyik-másik kimutatásból ki van felejtve. Valljuk meg, hogy kollégiumaink vagyoneleltárai sem nem egyöntetűek, sem külön-külön nem egységesek, s nem teljesek. Az egyöntetűség hiánya még nem volna baj; az intézetek önállóan történt fejlődése hozta magával. De hogy külön-külön egységesek és teljesek legyenek, az már megkövetelhető és e nélkül az állami statisztikai ivék kérdéseire mindig ingatagul, hiányosan, önkényesen (végeredménykép nem hitelesen) felelünk.

Régi kollégiumainkat az »alma mater« disznévvel illetjük, főképp azokra az anyagi segélyekre gondolva, a melyekkel növendékeiket gyámolítják. A négy régi kollégium fentartó alapjai egyszersmind *segélyalapok* is. Az iskolafentartás elveinek a mai viszonyokhoz alkalmazkodó fölfogása szerint azonban határozottan tisztázva kellene lennie minden egyes kollégiumnál annak, hogy vagyoni alapjai mily arányban használandók tanintézeti czélokra, s mily arányban a tanulók segélyezésére. A mely kollégiumunk államsegélyszerződést kötött ezt a kérdést mind tisztába is hozta. »Segélyezésére« szolgáló vagyon alapot ma még csak *MV* és *NE* nem különböztet meg. Megjegyzendő, hogy az u. n. ösztöndíjalapok mindenik kollégiumnál a megfelelő különkategorióban ki vannak mutatva, még csak *MV* nem jelzi elkülönítve az ösztöndíjalapoknak, még a családi alapítványoknak sem, az értékét (sem tőkét, sem jövedelmét,) hanem úgy látszik, mindent az intézeti alapvagyon összegébe számít be.

A »Jövedelem« czim alatti rovatokat kitöltő adatokra nézve a következő megjegyzéseinket nem hallgathatjuk el.

A tandíj-bevételek kimutatása nem mindenütt eléggé szabatos és szigorú. *K* 5163 frt. tandíjbevételel mutat ki a jelzett czimnek 14. sz. rovatában. Ez az összeg, ha egybe vetjük az évi tandíjnak (14 frt.) s az azt egészben megfizetett tanulók számának (225,) meg a féldíjat fizetett tanulók számának (53) szorozatával (3521 frt.) az így nyert valószínű összeget több mint másfél ezer frttal haladja meg. Ugy kell lenni, hogy megnevezetlenül hozzá vannak csapva a tandíj bevételekhez az együtllakási díjbevételek is, holott ezeknek külön kimutatása végett rendelkezésére állanak a jövedelem« czim 16—19. sz. üres rovatai.

SGy a tandíjakat meg az internátusi díjakat kifejezetten összezapva adja 5253 frt. összegben. Hogy miért nem mutatja ki külön, s a kimutatás tiszta,

distinkt voltát miért kell ekkép zavarnia azt bajos megérteni.

MV, NE, SzU, SzV és *Z* a különböző című iskolai díjbevételeket (tandíj, lakásdíj, fűtés, stb.) kellő részletezéssel, s a rendelkezésre álló szabad rovatok felhasználásával, vallják be. Azonban *NE* némi megjegyzésre, *SzU* némi kérdésre ad alkalmat.

NE egyfelől azt mondja, hogy az évi 16 frt egész tandíjt megfizette 148 tanuló; részben megfizette 13 tanuló; másfelől azt mondja, hogytandíjából, (a taníjszedő díjánakbeszámításával) befolyt összesen 1622 frt. A kétféleadat egybevetéséből az jön ki, hogy 950 frt. tandíjbevétele kimaradt a számadásból. Hasonló számítással az »ágyhelydíj és vaságyhasználati díj« speciális tételeinél is hiányozni látszik 1002 frt. Itten vagy számadásbeli nagy tévedésnek, vagy elszámolásbeli mulasztásnak esete forog fen, melyeknek mindenkorra való meggátolásáról alaposan gondoskodni kell.

SzU a *kollegium bevételeül* felvételi díjakban 1170, tandíjakban 2736, lakásdíjakban 1650 frtot, összesen 5557 frtot mutat ki. Ez jó. De aztán a »kiadások« b) címének 8. tétele így szól: »A tandíjból és felvételi díjából beszállított a *collegiumi* pénztárba 5557 frt.« Azt akarja-e ez jelenteni, hogy az egész összeg *tőkésített*? Nem látszik valószínűnek, de ha mégis úgy volna, akkor ennek a feltüntetésére a »kiadások« c) címe alatt található a kellő helyet. Vagy talán az az 5557 frtos tétel mind a bevételek, mind a kiadások rovatában csak amolyan *ismétlésképen megtorgatott* tétel, s más tételekben innen is tul is, még egyszer benne rejlik? Nem lehetetlen; de ekkor aztán az egész kimutatás értéktelen, sőt félrevezető, mert mind a bevételek, mid a kiadások főösszege, az ismételt tételek erejéig, *nagyobb* a valóságosnál, tehát a statisztikai összehasonlítást megghiúsítja, illetőleg megtéveszti. Vagy hogy a »Kollegium« meg a »collegiumi pénztár« ezen kimutatás szempontjából, nem *azonos* jogi személy? Ebből kissé furcsa számadási következtetések kerülnének ki.

Ellenkező fajta furcsaságot mutat az ösztöndíjak tételeinél *S. Gy.* »A saját ösztöndíjalapokból« tett kiadások összeg tétele után »másnemű idegen ösztöndíj« kiadásul vall 240 frtot. Ily című kiadásnak természetesen ugyanily című, s ugyanekkora összegű bevétel kellene hogy megfeleljen. Ámde az ily című bevétel rovata üres; tollhiba nem foroghat fenn, mert a tényleg vallott bevételek főösszege pontosan talál a kiadások főösszegével. Miből fizette ki tehát a kollegium a kiadásul vallott »másnemű idegen ösztöndíj«? Sajátjából? Tessék utána nézni a tévedésnek.

Ugyancsak *S. Gy.* azt is elköveti, hogy a konvik-tusi bevételeket és kiadásokat a vagyoni kimutatásba egyáltalában föl sem veszi. A kimutatások tudvalevő célja szempontjából ez is oly mulasztás, mely ugy ezen intézetnek, valamint közvetve a ref. intézetek egész csoportjának statisztikai degradációjára vezet.

Nem folytatjuk a konkrét megjegyzéseket. Vagyoni kimutatásaink mineműségének megítélésére ennyi is elég.

Világos, hogy a miniszter kérdő rovatai sokkal szabatosabb és határozottabb kategóriákat állítanak fel a vagyoni viszonyok dolgában, s jóval teljesebb és szám-

tanilag pontosabban megítélhető képet követelnek, mint a milyenekhez kollegiumaink vagyongazdálkodó és számadó közvegi általában szokva vannak. Főhatóságunk — az igazgatótanács — ellátja a polgári évenként hozzá fölterjesztetni szokott költségvetéseket és számadásokat és öt évenként megvizsgáltatja a helyszínén a kollegiumok vagyongazdálkodását, leltárait, s ezek állományát; de arra, hogy a vagyonszámvetés kimutatásait alaposan elbírálhassa, a kellő számadási anyagot nem tartja kezénél; ez nem is feladata. A kollegiumok előjárásai s officziális tanárai hivatottak arra, hogy azokból a leltárakból, számadásokból és naplókából, melyek mennyiféle szerkezetűek, a hány a kollegium, sőt a hány a kezelő egyén, — mindent, köztök sok olyant is, a mit mi nem is szoktunk magunk számára nyilvántartani? s rovatokba szedni: a miniszter kérdéseire hiven, szabatosan, következetesen tolmácsoljanak. Nem épen csekélylendő munka. Olyan forma, mint valamely patriarkális nyelven, töredékesen kifejezett okoskodást szabatosan lefordítani volapükre; ottan-ottan megfogunk egy-egy Leiter Jakabot is.

Elég az hozzá, hogy a kimutatásaink rendszerint évről-évre a miniszteri jelentések kötetiben nyomtatás alá, s aztán a törvényhozás, a nyilvánosság, s majd egykor a történetíró szeme elé kerülvén: semmikép sem lehet ránk nézve közömbös, hogy azokat megbízhatóknak, teljesség, igazság, következetesség szempontjából kifogástalanoknak ítélik-e, vagy sem?

Azért az igazgatótanács kösse a lelkére a kollegiumok előjárásainak, hogy a most lejáró 1897/8. isk. éven kezdve a kimutatásokat minden részletre kiterjedő gonddal készíttessék el. Tegyék ezt jövőre annyival inkább, mert immár maga a konvent is az intézeteink vagyoni ügyeinek ellenőrzésére vonatkozó köteleességét első sorban ezen kimutatásokból kiindulól fogja teljesíteni; ez van kimondva az 1897. évi konventi jegyzőkönyv 34. pontjában.

Épen ezen konventi határozatra való tekintettel nem látszanék feleslegesnek valami oly intézkedés is igazgatótanácsunk részéről, a mely kollegiumaink leltári és számadási ügyeit, elvi alapon állandó összhangba hozná a főfelügyeletet gyakorló kormány jogosult kérdéseivel, s inmentul a konvent kívánalmaival is.

C

Refleksiók

az egyházkerületi hitelbank létesítése ellen felhozott véleményekre és nyilatkozatokra.

(Folytatás.)

Jól tudta ezt, a mi boldogemlékü *Nagy Péter* püspökünk, s éppen azért rendelte el, hogy az egyházközségi pénzek, vagy takarékpénztárba helyeztessenek, vagy pedig, mint kepeváltási és egyéb alapok, az egyházkerületi pénztárba felküldessenek. Az egyházközségek *egy része* akkor is talált kifogást, vagy mentséget a felküldés ellen s innen van, hogy némely alapítványok és közpénzek még most is találhatóak az egyházközségek kezelésében. De a centralizált pénz azóta, akkora hatalomnak bizonyult, hogy most me-

gint felmerült a centralizáció eszméje, miután szinte annak köszönhetjük egyházkerületünk minden újabb-kori összes alkotásait.

Az egyházkerületi pénzekkel való üzérkedést, nevezetesen értékpapírok vásárlását és eladását, már Nagy Péter megkezdette, de ő nem kötötte *mindenkinek* az orrára az általa végzett pénzügyimiveleteket, s a mint a következmények megmutatták, azt helyesen is cselekedte, mert olyan kolozskalotai egyházmegye és nagyenyedi egyházközség-természetű emberek szüntelen gáncsot vetettek volna tisztességes törekvései elé, és ezáltal az egyházkerületnek jelentékeny hasznai és nyereségei maradtak volna el — örökre.

A centralizált pénznek *oly módon való decentrálizását*, hogy az egyházkerületi hitelbank a vidéken *fióktelepeket létesítsen* s így juttassa el a pénzt az egyházkerület minden részébe: *egyáltalán nem helytelenítjük, sőt javaljuk*, de hogy az egyházkerület pénze megint az egyházközségek kezelése alá kerüljön, mint a nagyenyedi egyházközség akarja, azt semmiképpen el nem fogadhatjuk, mert a tapasztalat, a házilag való kezelés hátrányairól, eléggé meggyőzőtt, s különben is, a papot nem akarjuk különböző rekzaturáknak kitenni perlekedésekkel és végrehajtási eljárásokkal terhelni. A papnak egyéb a hivatása s nem a kölcsönök megszavaztatása, kötelezvények kiállítása, a hátrálék kamatok összeírása s mindezeknek a számadások rendjén való elszámolása, s ha eddig terheltük mégis ezekkel a dolgokkal őket: a szükség kényszerített rá s ez a mentségünk, de miután most itt az alkalom, megragadjuk azt: hogy pénzkezelési és pénzügyértékesítési ügyekkel foglalkozzék helyettünk az egyházkerületi hitelbank és annak hivatalnokikara, a melynek hivatása is, kenyérkereset módja is a pénzügyekkel való foglalkozás. Ezzel is, csak azt tesszük, a mit a kor szelleme parancsol, mely minden téren a *munkatelosztás*-elvét igyekszik meghonosítani és alkalmazásba venni.

Ne akarjon hát minket, ne akarja egyházkerületünket a nagyenyedi egyházközség *retrográd* irányba terelni, az egyházi vagyon általa ajánlott decentrálizációjával; *elég* nekünk az a teher és kellemetlenség, a mi a nyakunkon van és a nyakunkon marad; köszönjük alássan, de *többet* nem kérünk belőle.

Még csak arra az egyetlen állítására reflektálunk a nagyenyedi egyházközség véleményének, hogy az alapítandó pénzügyintézetnél *»egyedül jól jövedelmező üzletágnak, a kisebb pénzügyintézetek jövedelmi forrása: a váltó le- és visszleszámitolás marad*, de itt is a *konjunkturák, éppen a kolozsvári piacon, valami kedvezőknek nem mondhatók. A kereskedő és iparos világ előtt nyitva van az osztrák-magyar bank legolcsóbb hitele: a földbirtokos és honorácior osztály pedig tájdalom, annyira tul van terhelve adóssággal, hogy nagy részüknek bizony már, nagyon kevés hitele lehet.* »*Jogosan felvethetjük hát azt a kérdést, hogy a tervezett intézetre közgazdasági szempontból, van-e szükség, illetőleg a régi, megszilárdult, jóhitelű pénzügyintézetekkel szemben, képes lehet-e nyújtani gazdasági előnyöket?*«

Feleletünk erre az, hogy *közgazdasági szempontból* mind entisztességes pénzügyintézetre *szükség van*, miután tudvalevőleg minden pénzügyintézet közgazdasági érdeket szolgál — a hitel nyújtása által. S miután az egyházkerületi hitelbank a hitelnyújtásnak *minden ágát* kultiválni fogja, tehát mint hitelintézetre, *annál nagyobb szükség van*.

De szükség van azért is, — a mi megint közgazdasági dolog, — hogy a váltó le- és visszleszámitolási üzletben hatalmas és egészséges *konkurrenciát* teremj, ugy a kolozsvári, mint a vidéki pénzpiaczon; a pénzügyintézeteknek ugyan hátrányára, de mindenesetre a nagy közönség előnyére. Mert tudni kell, hogy a kolozsvári pénzpiac kamatlába, ma is, a 8%, s ha a mi egyházkerületi hitelbankunk ezt a kamatlábat leszállítja 7%-ra: vagy a többi pénzügyintézetek is le kell hogy szállítsák kamatlábaikat, vagy pedig az egész közönség ott hagyja őket és a mi hitelbankunkhoz folyamodik, hiteligényeinek kielégítése végett.

Ezt a kamatláb leszállítást pedig a mi hitelbankunk könnyön megteheti, mert a betét-kamat-adó levonása után is, 1% tiszta haszon marad neki, a mi 2—3 millió frt forgalomnál, csak ebben az egyetlen üzletágban évenként, 20—30 ezer frt *tiszta nyereséget* jelent. De mert remélhetőleg, a kepemegváltási és egyéb jótékony-célú alapok után, itt sem kellend betétkamatadót fizetni: ez a nyereség megkétszereződik, vagyis 40—60 ezer frtra fog emelkedni.

Az, hogy a földbirtokos és honorácior osztály nagyon el van adósodva, aggodalmakat senkiben sem kelthet aziránt, hogy egy felállítandó bank eladósodott emberek között, hogyan fog üzletet csinálni? Mert a kinek van hitele, az kap; a kinek pedig nincs hitele, az nem kap pénzt kölcsön. A zsidó korcsmáros abba a helységbe telepszik le a legszivesebben, a hol a legtöbb az iszákos és az eladósodott ember, mert tudja, hogy az olyan helytt van a forgalomra a legtöbb kilátás. Ha a földbirtokos és a honorácior osztálynak bőven volna vagyona: akkor annak egyik tagja sem folyamodnék sohasem kölcsönhöz, de mert szükségei és igényei vannak és pénze nincs: mindenik ugy segít magán, a hogy lehet — a legtöbb esetben kölcsön útján, ami által a forgalmat nagyon emeli. Sokszor a terhet az egyik válláról leveszi és a másokra ráteszi, de ez is könnyebbségére szolgál. Hanem átlag véve, fizet pontosan és becsületesen, és sem a pert, sem a végrehajtást nem várja be, mint a falusi paraszt, a ki a legtöbb esetben kibuvót keres, és ha teheti, semmiképp nem fizet. Mert a mivelt embernél sohasem annyira a haszon, mint a becsület jó számításba, a ki pedig sokat ad a becsületére, sokat ad az adósságára is.

Nem kell hát félteni a földbirtokos és a honorácior osztályt, mert a mig becsületérzék van az emberekben, addig kötelezettségüknek, lehetőleg pontosan, eleget is tesznek. Ha azonban valaki mégis félti őket: akkor ne azon lovagoljon, hogy közöttük egy újabb pénzügyintézet nem tud megélni, hanem azon, hogy minél több pénzügyintézet álljon a rendelkezésükre, mert akkor lehet, hogy olcsóbban jutnak pénzhez, és az olcsóbb pénz által, magukon könnyebben segíthetnek. Ez is tehát egy közgazdasági szempontnak tekinthető

a kérdés elbírálásánál, de a nagy-enyedi egyházközség előtt, — úgy látszik — az ilyen szempontok nem jönnek számításba.

Egyszóval, a nagyenyedi egyházközség véleménye nem olyan, a melyet *minden ponton* kikezdeni és megczáfolni ne lehetne, sőt nem is olyan, a mely *minden elfogultság nélkül és gyakorlati gondolkozással volna meghozva*, a mint állítatik, hanem különösen *az egyházi pénzek decentralizációjáról szóló feltogása olyan, hogy haladó és minden téren szervezkedni akaró korunkban, annak elfogadása és keresztülvitele, határozott visszaesést jelentene.*

(Vége következik.)

Az udvarhelyi egyházmegye figyelemre méltó s a kongrua-törvénnyel kapcsolatos határozata.

Az udvarhelyi egyházmegye f. hó 11-én tartott közgyűlésének egyik legfontosabb tárgyát képezte a felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegyének a lelkesi jövedelem kiegészítése tárgyában a képviselőházhoz beterjesztett törvényjavaslatra vonatkozó véleménye, mely behatóan ismerteti ezen, egyházunk jelenét és jövőjét mélyen érintő javaslat alapelveit, elhibázott és sérelmes intézkedéseit, s mely nyomtatásban, tájékozás céljából, mindenik egyházmegyének megküldetett.

Az egyházmegyei közgyűlés feleslegesnek tartotta a képviselőház tárgyalásai után, tehát a tizenkettődik órában, ebben a nagyfontosságú kérdésben állást foglalni vagy véleményt nyilvánítani, s csak arra szorítkozott, hogy rámutasson azokra a nehézségekre, illetve teendőkre, melyek az említett törvény életbeléptetése esetén egyházunk előtt állanak, s melyekkel jó előre számot kell vetnünk, ha a bekövetkezhető zavaroknak elejét venni akarjuk.

A jegyzőkönyvi határozat, melyet a közgyűlés, alólírott indítványára, e tárgyban hozott, egész terjedelmében a következő:

»Egyházmegyei közgyűlésünk, tekintettel arra, hogy a lelkesi fizetések kiegészítéséről szóló törvényjavaslat úgy a sajtó terén, mint egyházi gyűléseinken és a törvényhozás termeiben eléggé meg lett vitatva; tekintettel arra, hogy a javaslat a képviselőház által már elfogadott, s ha a főrendiház is hozzájárul, rövid idő alatt törvénnyé válik: nem látja szükségesnek a törvényjavaslat bírálatába bocsátkozni s a felső-szabolcsi egyházmegye véleménye fölött — bár az abban kifejtett elveket és kívánalmakat készséggel magáévá teszi — napi rendre tér.

Kötelességének ismeri azonban egyházmegyei közgyűlésünk rámutatni azokra a következményekre, melyeket az a javaslat, törvényerőre emelkedése esetén, maga után fog vonni, s jó előre föl hívni egyházi főhatóságaink figyelmét a szükséges intézkedések megtételére.

A szóban levő törvényjavaslat egyik szükségképpen következménye: *az özvegy árvai kegyjavadalom megváltoztatása, illetve megszüntetése.*

A lelkesi fizetés kiegészítésére szolgáló államsegély, a törvényjavaslat szerint, személyhez kötött járandóság lévén, a kegyeleti év tartamára nem terjedhet ki. Egyházi törvényeinknek az özvegy árvai kegyjavadalomra vonatkozó

rendelkezése (utasítás 200. §) tehát jövőre csak akkor lesz végrehajtható, ha az elhunyt lelkész állami segélyben nem részesült. Az államsegélyben részesülő lelkész özvegye csak azon fizetés megfelelő részére tarthat igényt, a melyet férje az egyháztól, illetőleg a hivatástól kapott, s a melynek beszéde tudvalevőleg, az özvegynek legtöbb gyötrelmébe kerül. E szerint minél nagyobb államsegélyt élvezett a lelkész, annál kisebb az özvegy-árvai kegyjavadalom, következésképp annál nyomoruságosabb lesz a kegyév alatt az özvegy és árvák helyzete.

Közgyűlésünk meggyőződése szerint ennek a visszaszállásnak csak úgy lehet elejét venni, ha az ugynevezett kegyelemév végkép eltöröltetik, s az özvegyek és árvák segélyezését, mindjárt a lelkész halála után, az országos özvegy-árvai gyámintézet eszközli. Igaz, hogy ebben az esetben az országos gyámintézetre az eddiginél nagyobb teher nehezedik; de ha ezt az intézet pénzügyi helyzete nem bírja meg, az egyensúlyt könnyen helyre lehetne állítani oly módon, hogy a konvent az egyházakat is bizonyos évi járulékkal, esetleg az interkaláris jövedelem befizetésére kötelezzék.

A másik teendő, mely a kongrua-törvényjavaslattal szoros kapcsolatban áll, *a lelkesi nyugdíj ügyének rendezése.*

Szükségtelen bővebben fejtegetnünk, hogy a nyugdíjazás jelenlegi módja főleg ott, a hol a terménykepefizetés van gyakorlatban, úgy a nyugalmazott, mint a fungens lelkészre nézve, mennyi kellemetlenséggel van összekötve, s hogy a nyugdíj szolgálati félfizetés az elaggott lelkészt legtöbb esetben csak az éhenhalástól menti meg. Nem csoda hát, ha az ilyen nyugalom után a lelkészeknek alig egy század része, s az is csak kényszerűségből kívánczik.

Ámde a lelkesi fizetéseknek államsegélyvel leendő kiegészítése esetén a nyugdíjazásnak még ez a módja sem lesz mindenütt keresztülvihető. Mert — miként a törvényjavaslatból látható — az államsegély csak a tényleges szolgálatban levő lelkész részére utalványoztatik, s nyugalmazáskor a félfizetésbe nem számítható be. Mi következik ebből? Az, hogy azok a lelkészek, a kik fizetésük nagy részét az államtól kapják (s ilyenek igen sokan lesznek!) öregkorukban félfizetéssel nem léphetnek nyugalomba, hanem akarva — nem akarva — erejük végkimerüléséig kell hogy hordozzák a munka terhét.

Egyházmegyei közgyűlésünk, midőn a papi fizetések kiegészítéséről szóló törvény eme következményeire rámutat, nem mulaszthatja el a rég tervezett országos lelkesi nyugdíjintézet érdekében szót emelni, s e nagyfontosságú intézmény mielőbbi megvalósítását az illetékes egyházi hatóságok figyelmébe ajánlani, annyival inkább, mert a mig ez az intézet létre nem jön, a lelkesi nyugdíj kérdése korszerűen és méltányosan meg nem oldható.

Addig is azonban, mig ez az intézet létrejönne, gondoskodnia kell egyházunknak arról, hogy az állami segélyben részesülő s időfolytán munkaképtelenné vált lelkészek is fölmentessenek a munka terhétől; ez pedig legkönnyebben úgy lenne elérhető, ha a vallás- és közoktatásügyi miniszter a kongrua-törvény végrehajtására vonatkozó rendeletében kimondaná, miszerint: »minden lelkésznek, a ki a 60 évet túlhaladta, vagy időfolytán munkaképtelenné vált, jogában áll segédlelkészt tartani, ezen a czimen a törvényjavaslat 11. §-ában jelzett összeget levonni, s annak államsegélylyel való kiegészítését kérelmezni. Ha a lelkész

Folytatása a fél iv mellékleten.

fizetése eme körülmény következtében csökken, a jövedelmi kiegészítésre igényt tarthat.»

Mivel ezen intézkedés a szóban levő törvény intenciójával nem ellenkezik, fölkérjük a mélt. Igazgató-tanács, hogy ezt — öreg lelkéseink érdekében — a vallás- és közoktatásügyi miniszternél kieszközölni s a kiadandó rendeletbe fölvetetni sziveskedjék.

*

A fennebbi határozatban fölvetett kérdések, azt hiszem, elég fontosak arra, hogy egyházi hatóságaink komolyan foglalkozzanak velük, s azért — midőn az udvarhelyi egyházmegye közgyűlésének határozatát közzé teszem — egyúttal bátor vagyok e kérdések mielőbbi megoldását az illetékes tényezők figyelmébe ajánlani.

Ifj. Péter Károly.

TÁRCZA.

Pünkösztben.

*Oh szállj le ránk Szentlélek-isten,
Tégy buzgókká minket a hitben,
Érezőkke a sziveinkben!*

*Vagy mire még egyébre vágynunk?
Hívásos nagy a mi tudásunk,
Különböző nyelven szólásunk.*

*Csak a mi melegítne nincs meg.
Önzésünk fagya vesz meg minket,
Ez örli meg a sziveinket.*

*Jövel hát, járd át a világot,
Hadd érezzük mennyei lángod,
Mi szegény, szivbeli Lázárok.*

*Egyetlen győzedelmi jelnek
Krisztus szeretetét jelentsd meg,
A büszke, porszem embereknek.*

*Hogy a hatalmas magát lássa
Lent éhező embertársába',
S hatalmát a szerint használja.*

*Hogy a koldus Uram, tevéled,
Ne érezze magát szegénynek.
Hisz' Isten szívünk szerint mér meg!*

*— Oh szállj le ránk, Szentlélek-isten,
Tégy buzgókká minket a hitben,
Érezőkke a sziveinkben!!*

Szabolcska Mihály

Különfélék rovata.

Igazgatótanácsunknak a küszöbön álló közgyűléshez intézett s mai mellékletünkön olvasható előterjesztése a tervbe vett hitelbank ügyét napi rendről

levenni javasolja. E javaslat annál meglepőbb, mert a beérkezett vélemények többsége a hitelbank javára döntött. Mi a megjelent tervezetet melegen üdvöztöltük, s a terv megvalósulásában egyházkerületünk anyagi erőinek és közvetve erkölcsi súlyának is növekedését, pénzügyi szervezetségünket és a valláserkölcsei téren is ma még lekötött erők fölszabadulását, aktivitásunk föllendülésének egyik eszközét láttuk. Láttuk és — látjuk. Mert eddigi álláspontunkat ma sem tudjuk föladni. Különben az egyházkerületi közgyűlés már nem egyszer kipróbált bölcsessége lesz hivatva — dönten.

Egyházkerületi közgyűlésünk jun. 2-án ül össze. A papi pályára kibocsátás ünnepélye jun. 5-én tartatik meg. Prédikálással *Molnár Albert* theol. tanár bizatott meg.

Az ev. ref. egyház öt theologiai intézetében a most folyó második félévben volt összesen 50 I. oszt., 41 II. oszt., 39 III. oszt., 45 IV. oszt. hittanhallgató, összesen 175.

Figyelmeztetés. A kik a Prot. Irodalmi Társaság gyűlésére jönnek, Dr. Gidófalvy Istvántól (Kolozsvár) igazolványt nyerhetnek, mely igazolvány május 28-tól bezárólag június 6-ig jövet és menet érvényes. E kedvezményre újjól fog föl hívjuk közgyűlésünk tagjainak figyelmét.

A M. P. Irodalmi Társaság 1897. évi számadása. A) Bevétel. 1. Tagsági díjakból: a) Pártfogó tagoktól 675 frt. b) Alapító tagoktól 1041 frt. 75 kr. c) Rendes tagoktól 1916 frt. d) Pártoló tagoktól 661 frt. összesen 4293 frt. 75 kr. 2. Értékpapírok kamataiból 808 frt 56 kr. 3. Takarékpénztári kamatból 97 frt 59 kr. 4. Új alapítványokból 400 frt. 5. Adományokból 8 frt 68 kr. 6. Könyvekért 206 frt 10 kr. összesen 5814 frt 68 kr. B) Kiadás. 1. Protestáns Szemle nyomása és írói tiszt. díja 2992 frt 48 kr. 2. Monografia (Zsilinszky) nyomása és írói tiszt. díja 1505 frt 47 kr. 3. Tiszti díjak (titkár, pénztárnok, ellenőr) 1150 frt. 4. Vegyesek (beszedő %-a, postadíjak stb.) 135 frt 55 kr. 5. Károli-alapnak kamat 135 frt. 34 kr. 6. Herczegszőlősi kánonok alapjának kamat 14 frt 58 kr. összesen 5933 frt 42 kr. Hiány az 1897-ik évben 118 frt 74 kr. C) Károli-alap számadása. Állása 1896. december 31-én 3383 frt 54 kr. Bevétele 1897. folyamán 640 frt 7 kr. 4158 frt 95 kr. Kiadása 1897. folyamán 925 frt 99 kr. Állása 1897. december 31-én, = 3232 frt 96 kr. D) Herczegszőlősi kánonok alapja. Állása 1896. december 31-én 364 frt 50 kr. Bevétele 1897. folyamán 14 frt 58 kr. Állása 1897. december 31-én 379 frt 8 kr. **A M. P. Irodalmi Társaság vagyongkimutatása.** (Az 1897. december 31-iki állapot.) 1. A társaság általános tőkéje 49612 frt 69 kr. Ebből el van helyezve: Értékpapírokban 20300 frt. Takarékpénztárban 1239 frt. Tagok kötvényein 31010 frt. Készpénzben van 685 frt 73 kr. 2. Károli-alap számláján 3232 frt 96 kr. 3. Herczegszőlősi kánonok számláján 379 frt 8 kr. összesen 53224 frt 73 kr. E szerint az általános alapnál 118 frt 74 kr. a fogyás, a Károli-alapnál 150 frt 58 kr. a fogyás, a Herczegszőlősi kánonok alapjánál 14 frt 58 kr. a szaporodás — az 1896. évi állapothoz képest. **A M. P. Irodalmi Társaság költségvetése 1898-ra.** A) Szükséglet. 1. Protestáns Szemle nyomása és írói tiszteletdíjai 3000 frt. 2. Monografia 1300 frt. 3. Tiszti díjak (titkár, pénztárnok, ellenőr) 1150 frt. 4. Vegyes

kiadások 150 frt. 5. Kamatokra (Károli-alap, Herczegszöllősi kánonok) 145 frt. összesen 5745 frt. B Fedezet. 1. Tagdíjakból: a) Pártfogó tagoktól 13000 frt után 5%, 650 frt. b) Alapító tagoktól 18010 frt után 5%, 900 frt 50 kr. c) Rendes tagoktól (390 tag á 6 frt.) 2340 frt. d) Pártoló tagoktól (331 tag á 3 frt) 993 frt. 2. Értékpapírok kamataiból 838 frt. 3. Takarékpénztári kamatokból 75 frt. 4. Tagdíjhátralékokból, adományokból és könyvekért: — — Összesen 5796 frt 50 kr. Feleslőgül mutatkozik 51 frt 50 kr. *Hátralékok kimutatása.* Pártfogó tagok kamataiban 75 frt. Alapító 750 frt. Rendes tagok tagsági díjaiban 3558 frt. Pártoló 2364 frt. Összesen 6747 frt. A hátralékosok névsora az Évkönyvben fog közölni.

»**Theologiai ismeretek tára**«. Szerkesztette *Zoványi Jenő*, theol. m. tanár, tiszaföldvári lelkész. Második kötet. Ára: 2 frt 75 kr. Ez irodalmi vállalat támogatását szívesen ajánljuk.

»**A tiszántúli ez. ref. középiskolai tanáregyesület Évkönyve** az 1897-98. évre.« Ez értékes füzet *S. Szabó József* szerkesztése mellett Debreczenben jelent meg.

A theol. fakultás internatusa fjusági egyletnek alábbi meghívóját közöljük s egyszersmind szívesen tolmácsoljuk az egész ifjuság azt a kérését, hogy közgyűlésünk tagjai jun. 1-én megérkezni s a rendezett estélyen részt venni, a jövő levélkészi és tanári nemzedékkel megismerkedni szíveskedjenek. *Meghívó* a kolozsvári ev. ref. Theologiai fakultás internatusának ifjusági egylete javára a Magy. Protestáns Irodalmi Társaság és az edélyi ev. ref. egyházkerület közgyűlései alkalmából 1898. évi június hó 1-én a lövölde helyiségében rendezendő zártkörű nyári tánczvigalomra. Védnökök: Szász Domokos ev. ref. püspök. Br. Kemény Kálmán egyh. ker. főgondnok. Símó Lajos egyh. ker. főgondnok. Hegedüs Sándor a Magy. Prot. Irod. Társ. alelnöke. Dr. Vályi Gábor a theol. fak. gondnoka. Dr. Szádeczky Lajos a theol. fak. gondnoka. Dr. Gidófalvi

István a kolozsvári ev. ref. egyházközség főgondnoka. Kenessey Béla a theol. fak. igazgatója. A rendező bizottság tiszteletbeli elnöke: Nagy Károly theol. tanár. Elnökök: Gergely György, Ferencz Miklós. Alelnökök: Biró Sándor, Széll Jakab, Czirmay Zoltán, jegyző. Kolozsvári József, ellenőr. Bartha Miklós, pénztáros. Kezdeté 8 órakor. Személyjegy: 1 forint. Családjegy 3 forint. Jegyek a meghívó előmutatása mellett előre válthatók Schuster Emil főtéri és Pap László külmagyar-utcai üzletében. Felülfizetések köszönettel fogadtnak és nyugtáztatnak. A rendező biz. íródája: ref. theol. palota I. em. tanácsterem. Hivatalos órák: d. e. 11—12.

Orgona szentelési ünnepély. A pánczélesei ev. ref. egyház folyó hó 15-én lélekemelő ünnepélyt ült. Ekkor szenteltetett fel ugyanis a pánczélesei ev. ref. egyház buzgó tagjainak s még az idegen vallás felekezeteinek is áldozatkészsége folytán begyűlt adományozásokból kolozsvári orgona készítő Csintalan Gyula által épített igen csinos és kitűnő hangzású új orgonája. A templom zsufolásig megtelt közönséggel, a hol is a templomi gyülekezet nagyja-apraja énekelte az orgona kellemes hangjai mellett az alkalmi éneket. Ezután a helybeli lelkész Szakács István mondott alkalmoszerű imát, majd Pap István egyházmegyei esperes tartott nagy hatást keltő felavató beszédet és bezáróimát. Ennek végeztével helybeli lelkész olvasta fel az adományozók névsorát. Az ünnepélyt bezárta a gyülekezet éneke.

Szerkesztői üzenet.

A lap pontatlan járását valóban resteljük. Szerkesztőségünk minden felszólamlás alkalmával intézkedett a kiadóhivatalban s ma éppen egy végleges intézkedést tettünk. Immár reméljük, hogy a lap mindenféle pontosan fog járni.

T munkatársainktól, kik hozzánk beküldött cikkeik megjelenését már huzamosabb idő óta várják, még egy kis türelmet kérünk. Nem lehet nem számolnunk az actualis dolgokkal.

2007—1898.

Főtiszt. és Mltsgs. Egyházkerületi Közgyűlés!

Mult évi 52. jkvi sz. a kelt határozatában a főt. Egyházkerületi közgyűlés örömmel fogadta Igazgatótanácsunknak a papi terménykepe megváltása tekintetében egy központi pénzügyintézet létesítésére vonatkozólag tett előterjesztését s egyidejűleg megbizta Igazgatótanácsunkat, hogy e tárgyban Pokoly József tanár afiának a létesítendő központi pénzügyintézet szövetkezeti alapon való szervezésére vonatkozólag tett indítványának esetleges figyelembe vételével szerkesztendő tervezetét az Egyházmegyékkel közölnén, erre vonatkozó előterjesztését terjessze a közelebbi Főt. Egyházker. közgyűlés elhatározása alá.

Tudatában annak, hogy nem csak a lelkészeinkre nézve odiosussá vált terménykepe a hivek megterhelhetése nélkül való megváltása vagy legalább ennek elősegítése tekintetében teendő intézkedés, hanem valamely újabb jövedelmi forrásról s tőkénknek előnyösebb s lehetőleg biztos kamattal melletti elhelyezéséről való gondoskodás is szükségessé vált, mert a közalapunkba egyesített Egyházi és alapítványi tőkék után fizetni kötelezett 5% kamatot ma még fedezhetjük ugyan, de a folyton alább szálló kamatláb, az ingatlanok mind gyengébbnek bizonyuló jövedelmezése s az értékpapírjaink utáni osztalék csökkenése miatt jövőre aligha fedezhető lesz s így a központban kezelt tőkék után fizetni kötelezett 5% kamatnak lejjebb szállítása előbb-utóbb bekövetkezhetik: Igazgatótanácsunk beható tanulmányozás és ennek folytán megtartott bizottsági tárgyalások rendjén egy ily célból létesítendő pénzügyintézetnek szövetkezeti alapon való szervezhetőségét előzetesen is eltekintett, mert a szövetkezeti rendszer mellett alig volna remélhető az évi jövedelemnek oly mérvű fokozása, hogy abból megfelelő rész a kepeváltó alapok gyarapítására s egyéb egyházkerületi céljainkra fordíthatassék s mert meggyőződésünk szerint oly jövedelmi forrásnak létesítése, a melyből a terménykepe megváltása elősegíthetők s illetve szegény Egyházaink részére is kepeváltó alap létesíthetők s ezzel kapcsolatban az Egyházkerületünk által elvál-

alt kötelezettségek teljesítésével járú elodázhatlan szükségletek is bár részben fedeztessenek, csakis egy, Egyházkerületünk engedélyével, illetve patronatussa alatt és Egyházaink támogatásával megalapítandó egyházkerületi pénzügyintézet felállításával volna elérhető. A mely pénzügyintézet Egyházkerületünk patronatussa alatt oly módon alapíthatnák meg, hogy előirányzott 200,000 frt alaptőkéje Egyházkerületünk, mint főalapító, Egyházaink és Collegiumaink részéről első sorban, más részvényesek által pedig másodsorban jegyeztetnék. Ugy az Egyházkerület, mint egyházaink és Collegiumaink tőkéiket vagy azoknak feles részét a Főt. Egyházkerületi Közgyűlés előzetes engedélye s ajánlata folytán ezen pénzügyintézetbe helyeznék el betétként, honnan a biztosított 5% kamaton felül a nyereség meghatározott részéből is betétük arányában részesítenének, úgy, hogy ezen összeg részükre mint kepeváltó-alap tőkésítenék, vagy már meglévő tőkékhez csatolhatnák. A nyereség bizonyos része pedig szegény egyházainknak kepeváltó-alap létesítése czimén tőkésítenék, más része pedig egyházkerületi célok és szükségletek fedezésére fordíthatnák. Önként értetik, hogy ezen pénzügyintézet, kormányzása és vezetése az Igazgatótanácstól független Igazgatóság által eszközöztetnék.

Ily irányelvek s ezen kettős cél megvalósításának szem előtt tartásával szerkesztette meg Igazgatótanácsunk az érintett kerületi pénzügyintézet alapszabály-tervezetét s megfelelő kísérő irat mellett küldötte ki azt az Egyházmegyékhez, püspöki vizsgálat alatti Egyházközségekhez és Collégiumaink előljáróságaihoz véleményezés végett.

Erre vonatkozó véleményt adott bé 17 Egyházmegye, 10 püspöki vizsgálat alatti egyházközség és 7 Collegiumunk előljárósága, melyek közül 10 egyházmegye, 6 püspöki vizsgálat alatti egyházközség és 4 Collegium előljárósága, összesen 20-an örömmel üdvözlöik a tervezetet s egyházkerületünk és egyházközségeink jól felfogott érdekében Egyházkerületünknek a tervezet szerinti pénzügyintézet létesítéséhez való hozzájárulását elodázhatlan szükségnek nyilvánítják s csak az alapszabály-tervezet egyes intézkedéseit véli némelyike módosítandóknak a majdan alakuló pénzügyintézeti közgyűlés által.

A tervezett pénzügyintézethez való hozzájárulást s annak létesítését nem pártolja 7 egyházmegye, 4 püspöki vizsg. alatti egyházközség és 3 Collegium előljárósága, összesen 14-en és pedig egyfelől azért, mert abban kockázatot látnak s az egyházak kepeváltó alapjait s egyéb pénzeit, valamint a Collegiumok tőkéit biztosabban vélik a vidéki pénzügyintézeteknél elhelyezve vagy jelzálogi biztosíték mellett kölcsön kiadva kezelni, melyek a tervezett pénzügyintézet által kilátásba helyezett 5%-nál nagyobb kamatot vagyis 8-10% jövedelmeznek; másfelől azért, mert az egyházkerületi központi pénzkezelés az eddigi tapasztalat szerint nem hozta meg a kívánt eredményt, de különben is az egyházkerület erkölcsi méltóságával meg nem egyezőnek tartják ily nyereszkes vállalat s különösen az alapszabály-tervezetben megjelölt s kockázattal járó némely üzletágak létesítését.

Az ellenvéleményekben egyáltalán a központi pénzkezelés s az Igazgatótanácsal szemben, ha nem is határozott alakban, de következtethetőleg némi bizalmatlanság nyilvánul. Egyben azonban az ellenvélemények többnyire mind megegyeznek, tudniillik abban, hogy a tervezet szerinti kepeváltás csak hosszú évek során nyerne megvalósítást, míg ellenben ennek gyorsabb és biztosabb eszközölését remélik a Convent közbejárása folytán a magas kormánynak e célra már is kilátásba helyezett segélyezésével.

Főt. Egyházkerületi Közgyűlés! Midőn ezen ügyben becses utasításához képest előterjesztésünket kötelességszerűleg megtenni szerencsénk van, nem kívánjuk a Főt. Egyházkerületi közgyűlés türelmét a tervezett pénzügyintézet alapszabály-tervezetének részletes ismertetésével fárasztani, mert hiszen tudva levő az, hogy a Főt. Egyházker. Közgyűlésnek ezen pénzügyintézet létesítéséhez való hozzájárulása s illetve becses támogatásával való létesítése esetében a részvények jegyzése után annak alakuló közgyűlése lesz hivatva az alapszabály-tervezetet részleteiben módosítani, esetleg azt úgy czimében, mint némely intézkedéseiben megváltoztatni.

A tervezet szerinti pénzügyintézet létesítése ellen nyilatkozó egyházmegyék véleményeit sem kívánjuk részletes bírálat tárgyává tenni, de kénytelenek vagyunk az azokban foglalt s már magukkal ellentmondásban levő feltevésekre röviden reflektálni, mert ugyanis érthetetlennek tűnhetik fel bárki előtt is azon egyesek részéről nyilvánított téves és mondhatni merész állítás, hogy a »tervezet szerinti pénzügyintézet risicóval járó nyereszkes vállalat volna s az egyházkerület erkölcsi méltóságával meg nem egyeztethető ily kockázattal járó nyereszkes vállalat létesítése«; s ugyanakkor az állítatik, hogy »az egyházak kepeváltó-alapjait s egyéb pénzeit, valamint a Collegiumunk tőkéit biztosabban vélik a vidéki pénzügyintézeteknél elhelyezve, vagy jelzálogi biztosíték mellett kölcsön kiadva kezelni, melyek a tervezett pénzügyintézet által kilátásba helyezett 5%-nál magasabb kamatot, vagyis 8-10%-ot jövedelmeznek«.

Ily feltevésekre és állításokra önként merül fel azon kérdés feltétele: Hát ugyan mivel biztosabbak a vidéki, részben kétes alapon nyugvó pénzügyintézetek, a melyeknél az egyházak pénzei ma is elhelyezve vannak, mint a Kolozsvárt levő vagy ujonnan létesítendő pénzügyintézetek? s vajjon nem inkább van kockázattal az egyházak vagyona a vidéki pénzügyintézetekbe való elhelyezéssel, vagy a mint több helyen s különösen a nagy-enyedi egyházmegyében van, hogy az egyházi pénzek csupán személyi kezesség mellett vannak kikölcsönözve? s a midőn egyházközségeink 8-10%, sőt a magtárak jövedelmeztesénél némely vidéken 25% kamatot vesznek, ha ez eljárás az egyházak és egyházmegyék erkölcsi méltóságával megegyezőnek tartatik, az egyházkerületünk általános érdekeit szolgáló, de ig. tanácsunktól függetlenül létesítendő oly pénzügyintézet, mely a nyilvánosság minden kellékével, az országos törvény által megengedett üzletkört túl nem lépi, még kevésbbé jöhet összeütközésbe egyházkerületünk erkölcsi méltóságával!

Mindezekről eltekintve, tájékozásul és Ig. tanácsunk álláspontjának megvilágítása végett szükségesnek tartjuk e helyen megemlíteni azt, hogy a beszerzett statisztikai adatok szerint egyházkerületünkben a megváltott és a megváltandó terménykepe értéke mintegy 290,073 frt 53 krt teszen, ebből a megváltandó kepe értékére

esik 220,752 frt 14 kr. Úgy a megváltott, mint a megváltandó terménykepe-érték fedezésére az egyházmegyék illetve egyházközségek keblki kezelése alatt van mintegy 1.412,501 frt 81 kr., melyből házilag kiadott személyi és jelzálogi kölcsönökben 620,959 frt 06 kr., vidéki takarékpénztárakba 314,298 frt 03 kr., egyh.-kerületi központ pénztárba 184,725 frt 11 kr., magtárakba 43,549 frt 29 kr., ingatlanokban 177,174 frt 62 kr s végül egyéb értékekben és forgótőkében 71,795 frt 70 kr. van elhelyezve s ezen tőkéknek évi jövedelme kiteszen 91,547 frt 91 krt Ennélfogva a megváltáshoz megkivántatnék 220,752 frt 14 kr évi jövedelem biztosítása, a melynek 5%-a 4.415,042 frt 80 kr tőke érték felelne meg.

Ezen tőkének fokozatos megeremtése, illetve gyarapítása contemplálatnék a létesítendő egyházkerület pénzügyintézet által a szabályzat értelmében erre destinált évi nyereség-összegeből az egyházak betétei arányában

Eszerint a főtiszt. egyházkerületi Közgyűlés által ezen pénzügyintézet létesítése céljából határozatiilag az volna kimondandó, hogy azt hozzájárulásával támogatja s Ig. tanácsunknak engedélyt ad arra, hogy 500 drl 100 frtos részvényt jegyezzen az egyházkerület nevében a közalapi tőke terhére. Továbbá ajánlólag utasítja illetve engedélyt ad az egyházközségeknek s Collegiumainknak tetszésük szerinti számban részvények jegyzésére s egyuttal ajánlólag — minden kényszer mellőzésével — utasítaná, hogy tekintettel a létesítendő pénzügyintézet által nyújtandó előnyökre, a vidéki pénzügyintézetekbe betétként elhelyezett, úgy forgó kepeváltó-tőkéknek egy részét bár — a mi együttes számítás szerint mintegy 4—500,000 frtot tesz ki — helyezték el betétként a létesítendő pénzügyintézetnél.

Ebből látható, hogy Ig. tanácsunknak ezen pénzügyintézet létesítésével eszeágában sem volt s nincsen is az — a mint ezt az ellenvéleményben levő egyházmegyék és collegiumok mondják s a mint különösen a téves alaphól meritett hirlapi közleményekben állítottatott, hogy az egyházak házilag kezelt tőkái rendeletileg központ. kezelés alá vonassanak, hanem legfeljebb a fent kimutatott 4—500,000 frt volna tetszésük szerint betétként elhelyezendő, a mely betétek kétségtelenül inkább volnának a létesítendő pénzügyintézetnél biztosítva, mint a hogy ma vannak a vidéki pénzügyintézeteknél.

A részvények jegyzésének engedélyezése sem ütköznék, nézetünk szerint, az egyházak autonom jogaiba mert hiszen praecedens eset van már erre, a midőn az Erdélyrészi Jelzálogbank alakult, a melynél egyházkerület közgyűlési engedéllyel, 10,000 frt értékű részvények jegyeztettek s ezek ma is birtokunkban vannak. Ilyen praecedensnek mondható a szervezés alatt levő községi hitelszövetkezetek központi intézetéhez való hozzájárulás eszközlése valamint azon köztudatu körülmény is, hogy több egyházunk jegyezett részvényeket a vidéki pénzügyintézeteknél

Jelezhetjük végül azt is, hogy a kepeváltó alapok egyrésze különösen ott, a hol a kepe megváltatott egyházkerületi közgyűlési végzés értelmében központi kezelés alá vonattak s terjesztetnek be ma is az egyházközségek által, s csakis kivételes esetben engedtetik meg az, hogy kepeváltó-tőkékjük egészben házilag kezeltessek

Ezeknek előrebocsátása után úgy hisszük, hogy Ig. tanácsunk nyert megbizásának nem csak eleget tett, a midőn a létesítendő pénzügyintézetre vonatkozó tervezetét előadta, hanem egyszersmind azzal megjelölte azon irányt, mely szerint a papi terménykepe megváltásának fokozatos elősegítésével kapcsolatban az Egyházkerületünk által elvállalt kötelezettségek teljesíthetése céljából egy újabb jövedelmi forrás létesítése is lehetővé tétessenek; mert azon nézetben s mondhatni biztos reményben vagyunk, hogy — akkor, a midőn a kolozsvár piacon levő sokkal gyengébb alappal indult pénzügyintézetek alig pár évi fennállásuk után évi 45—50,000 frt tiszta nyereséget mutatnak fel; sőt a régibb idő óta fennálló »Kolozsvári Takarékpénztár Hitelbank« a múlt évben is 96,000 frtot meghaladó nyereséget tudott elérni — a létesítendő pénzügyintézet az egyházkerület támogatásával má az első években is oly összegű tiszta nyereséget érne el, hogy abból az érdekelt kepeváltó-alapok gyarapításáva különösen azon egyházközségekben, a hol ily alap részben már létezik — a kepeváltás alig néhány év után má megvalósítható s e mellett az évi nyereség más részéből Egyházkerületünk imminens szükségéi is pótolható lennének.

De jöllehet, hogy a beérkezett vélemények többsége Egyházkerületünknek a tervezett szerinti pénzügyintézethez való hozzájárulását egyházkerületünk s egyházközségeink jól felfogott érdekében elodázhatlan szükségnek tartják, mindazonáltal, tekintettel a kisebbségben levő ellenvéleményekben merőben indokolatlan s inkább a tervezett pénzügyintézet létesítése ellen a hirlapokban egyesek részéről elferdítve s egészen téves alaphól meritet indokolással közzétett tendentiosus közlemények hatása alatt nyilvánított aggodalmakra, s tekintettel főleg arra hogy az egyházi adózás kérdésének megoldását a főt. egyetemes Konvent is napirendre tűzvé, annak megvalósítását is állandó gondjává tette, s végül legfőképen az ezen pénzügyintézet létesítésének s céljának téves magyarázásával felizgatott kedélyek megnyugtatóására való tekintetből: tisztelettel javasoljuk a főt. egyházkerületi Közgyűlésnek, miszerint méltóztassék a tervezett pénzügyintézet létesítése iránti kérdésnek ez időszerinti érdemi tárgyalásába nem bocsátkozni, mert előre meg vagyunk győződve arról, hogy a mint a jelenleg felszinen levő törekvések kizárólag anyaszentegyházunk érdekei előbbvitelének nemes munkájában egyesülni fognak, annak elővételét, bár későn, de épen a főt. egyházkerületi Közgyűlés fogja elrendelni.

Az erdélyi ev. ref. egyhker. ig. tanácsának Kolozsvártt, 1898. máj. 21-én tartott üléséből.

Kiváló tisztelettel

Szász Domokos sk.

ref. püspök, mint elnök.

Márkus Fános sk.

títkár.